Finansutskottets betänkande

1984/85:30

om de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken och för budgetregleringen m. m. (prop. 1984/85:150 bil. 1 och 1984/85:217)

Sammanfattning

Utskottet redovisar i betänkandet sin bedömning av den ekonomiska utvecklingen 1985 med utgångspunkt i den bedömning som regeringen redovisade i den reviderade finansplanen och med hänsyn tagen till de åtgärder som regeringen och riksbanken presenterade den 13 maj 1985.

Utskottet bedömer att den totala produktionstillväxten 1985 kommer att fortsätta i ungefär samma takt som under de två närmast föregående åren. Resurstillväxten utnyttjas främst för investeringar inkl. lager och export medan konsumtionen hålls tillbaka. Regeringens förslag till åtgärder för att dämpa efterfrågeutvecklingen, främst den privata konsumtionen, och stärka bytesbalansen tillstyrks av utskottet. När det gäller förslaget om likviditetsindragningar anser utskottet att dispensmöjligheterna bör utvidgas för att undvika vissa konkurrenssnedvridande effekter.

Förslagen i kompletteringspropositionen rörande den kommunala ekonomin behandlar utskottet i ett särskilt betänkande (FiU 1984/85:29).

Utskottet avstyrker de alternativa förslag till inriktning av den ekonomiska politiken som framförs i partimotioner från moderata samlingspartiet, centerpartiet, folkpartiet och vänsterpartiet kommunisterna. I samband härmed avstyrker utskottet också yrkanden om att löntagarfonderna bör avskaffas.

I en gemensam borgerlig reservation avges alternativa förslag till riktlinjer för den ekonomiska politiken, där löntagarfonderna föreslås avskaffade.

Vänsterpartiet kommunisternas företrädare i utskottet reserverar sig till förmån för förslag framförda i partimotioner om bl. a. planmässig utbyggnad av offentlig sektor, om skärpt valutapolitik och återinförande av räntereglering.

När det gäller inriktningen av budgetpolitiken tillstyrker utskottet det förslag som lämnas i kompletteringspropositionen. I fyra reservationer redovisar företrädarna för de olika oppositionspartierna var sina förslag till alternativa riktlinjer för budgetpolitiken.

Utskottet avstyrker övriga motioner som väckts med anledning av kompletteringspropositionen och proposition 217 om vissa ekonomiskpolitiska åtgärder, liksom vissa motioner från allmänna motionstiden.

Inledning

I **proposition 1984/85:150** (kompletteringspropositionen) har regeringen i *bilaga 1 Reviderad finansplan* (finansdepartementet)

dels föreslagit riksdagen att

1. godkänna de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som förordats i propositionen,
2. godkänna de allmänna riktlinjer för budgetregleringen som förordats i propositionen,
3. godkänna beräkningen av statsbudgetens inkomster för budgetåret 1985/86 enligt vid propositionen fogad specifikation,
4. godkänna i propositionen framlagd beräkning av förändringar i anslagsbehållningarna för budgetåret 1985/86,
5. besluta att den av statens vattenfallsverk disponerade rörliga krediten i riksgäldskontoret höjs till 1 175 milj. kr.,
6. godkänna i propositionen framlagd beräkning av förändringar i dispositionen av rörliga krediter för budgetåret 1985/86,
7. godkänna i propositionen framlagd beräkning av Beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto för budgetåret 1985/86,
8. med ändring av förslag i proposition 1984/85:100, bil. 17 till Räntor på statsskulden m. m. för budgetåret 1985/86 anvisa ett förslagsanslag av 73 800 000 000 kr.,
9. bemyndiga regeringen att för år 1986 utge extra skatteutjämningsbidrag i enlighet med vad som förordats i propositionen,
10. till Skatteutjämningsbidrag till kommunerna m. m. för budgetåret 1985/86 under sjunde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 11 567 500 000 kr.,
11. till Bidrag till kommunerna med anledning av avskaffandet av den kommunala företagsbeskattningen för budgetåret 1985/86 under sjunde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 694 000 000 kr.,
12. bemyndiga regeringen att för budgetåret 1985/86, om arbetsmarknadsläget kräver det, besluta om utgifter i enlighet med vad som förordats i propositionen intill ett sammanlagt belopp av 2 500 000 000 kr.,

dels föreslagit riksdagen att anta vid propositionen fogade förslag till

13. lag om skatteutjämningsavgift,
14. lag om ändring i lagen (1965:269) med särskilda bestämmelser om kommuns och annan menighets utdebitering av skatt, m. m.,
15. lag om inbetalning på likviditetskonto under budgetåret 1985/86,
16. lag om ändring i lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt,

dels berett riksdagen tillfälle att ta del av vad som anförts i propositionen om

17. den ekonomiska utvecklingen i kommunsektorn m. m.,
18. utnyttjande av finansfullmakten,

19. statliga kreditgarantier,
20. kostnadsutvecklingen för statliga reformer.

Vid bilaga 1 Reviderad finansplan har fogats som
Bilaga 1.1 Reviderad nationalbudget 1985,
Bilaga 1.2 Svensk ekonomi 1985–1988,
Bilaga 1.3 Långtidsbudget för perioden 1985/86–1989/90,
Bilaga 1.4 Riksrevisionsverkets reviderade inkomstberäkning för budgetåret 1985/86,
Bilaga 1.5 Riksrevisionsverkets beräkning av budgetutfallet för budgetåret 1984/85,
Bilaga 1.6 Specifikation av statsbudgetens inkomster under budgetåret 1985/86,
Bilaga 1.7 Specifikation av anslagsförändringar i förhållande till budgetpropositionen för budgetåret 1985/86,
Bilaga 1.8 Förändringar i förslaget till statsbudget för budgetåret 1985/86 sedan budgetpropositionen,
Bilaga 1.9 Lagförslag.

Propositionen har hänvisats enligt följande:

bilaga 1 Reviderad finansplan till finansutskottet med undantag av moment 5 som hänvisats till näringsutskottet och moment 16 som hänvisats till skatteutskottet,

bilaga 2 Vissa arbetsmarknadspolitiska åtgärder till utbildningsutskottet (bilaga 2:1 avsnitt C), socialförsäkringsutskottet (bilaga 2:1 avsnitt E) och arbetsmarknadsutskottet (bilaga 2:2),

bilaga 3 Civildepartementet: Vissa ersättningar till kyrkofonden till kulturutskottet.

Finansutskottet kommer att behandla
bilaga 1 Reviderad finansplan
i vad avser hemställan under 3 i sitt betänkande om statsbudgetens inkomster för budgetåret 1985/86 (FiU 1984/85:38),
i vad avser hemställan under 8 i sitt betänkande om anslag till räntor på statsskulden, m. m. (FiU 1984/85:36),
i vad avser hemställan under 4, 6–7 och 19 i sitt betänkande om statsbudgetens utgifter för budgetåret 1985/86 och statliga kreditgarantier (FiU 1984/85:37),
i vad avser hemställan under 9–11, 13–14 och 17 i sitt betänkande om kommunalekonomiska frågor (FiU 1984/85:29).

Med anledning av proposition 150 har följande motioner väckts:

1984/85:3200 av Per Unckel m. fl. (m),
1984/85:3201 av Ulf Adelsohn m. fl. (m),
1984/85:3202 av Bengt Westerberg m. fl. (fp),
1984/85:3203 av Lars Werner m. fl. (vpk),
1984/85:3204 av Björn Samuelson m. fl. (vpk),
1984/85:3205 av Ove Eriksson (m),
1984/85:3206 av Karin Söder m. fl. (c),
1984/85:3207 av Lars Svensson m. fl. (s),
1984/85:3208 av Yngve Nyquist m. fl. (s),
1984/85:3209 av Yngve Nyquist m. fl. (s),
1984/85:3210 av Ingemar Hallenius m. fl. (c),
1984/85:3211 av Elver Jonsson (fp) och tredje vice talman Karl Erik Eriksson (fp),
1984/85:3212 av Alf Wennerfors m. fl. (m),
1984/85:3213 av Göthe Knutson (m),
1984/85:3214 av Stig Alemyr m. fl. (s),
1984/85:3215 av Elver Jonsson m. fl. (fp, s, m, c),
1984/85:3216 av Agne Hansson (c) och Gösta Andersson (c).

Motionerna har hänvisats enligt följande:
till socialförsäkringsutskottet motionerna 3200 yrkandena 2–3, 3204, 3208 och 3209,
till kulturutskottet motion 3206 yrkande 10,
till utbildningsutskottet motion 3200 yrkande 1,
till arbetsmarknadsutskottet motionerna 3200 yrkande 4, 3203 yrkande 8, 3211 och 3212,
i övrigt till finansutskottet.

Därefter har regeringen (finansdepartementet) i **proposition 1984/85:217** om vissa ekonomisk-politiska åtgärder, m. m.

dels föreslagit riksdagen att
1. godkänna den inriktning av den ekonomiska politiken som förordats i propositionen,
2. anta vid propositionen fogade förslag till
2.1. Lag med bemyndigande att meddela föreskrifter om betalningsvillkor vid kreditköp,
2.2. Lag om ändring i konsumentkreditlagen (1977:981),
2.3. Lag om ändring i lagen (1985:000) om inbetalning på likviditetskonto under budgetåret 1985/86,
2.4. Lag om ändring i lagen (1978:69) om försäljningsskatt på motorfordon,

2.5. Lag om ändring i lagen (1984:404) om stämpelskatt vid inskrivningsmyndigheter,

dels berett riksdagen tillfälle att ta del av vad som anförts i propositionen om utnyttjande av anslag m. m.

Proposition 217 har hänvisats till finansutskottet med undantag av:

förslag till Lag med bemyndigande att meddela föreskrifter om betalningsvillkor vid kreditköp och förslag till Lag om ändring i konsumentkreditlagen (1977:981) som hänvisats till lagutskottet,

förslag till Lag om om ändring i lagen (1978:69) om försäljningsskatt på motorfordon och förslag till Lag om ändring i lagen (1984:404) om stämpelskatt vid inskrivningsmyndigheter som hänvisats till skatteutskottet.

Med anledning av proposition 217 har följande motioner väckts:

1984/85:3237 av Nic Grönvall (m),
1984/85:3238 av Bengt Westerberg m. fl. (fp),
1984/85:3239 av Ulf Adelsohn m. fl. (m),
1984/85:3240 av Lennart Pettersson (s),
1984/85:3241 av Lars Werner m. fl. (vpk),
1984/85:3242 av Karin Söder m. fl. (c).

Motionerna har hänvisats enligt följande:

till skatteutskottet motionerna 3238 yrkandena 2 (delvis) och 4, 3239 yrkandena 4 (delvis) och 5, 3241 yrkandena 2, 5, 8 och 16 samt 3242 yrkandena 2 (delvis) och 3,

till lagutskottet motionerna 3237, 3238 yrkande 2 (delvis), 3239 yrkande 4 (delvis), 3240, 3241 yrkande 3 (delvis) samt motion 3242 yrkande 2 (delvis),

i övrigt till finansutskottet.

Utskottet behandlar i detta betänkande

dels proposition 150 bilaga 1 Reviderad finansplan i vad avser momenten 1, 2, 12, 15, 18 och 20,

dels de med anledning av proposition 150 väckta motionerna
1984/85:3201 av Ulf Adelsohn m. fl. (m), i vad avser yrkandena 1, 2 och 5 b,
1984/85:3202 av Bengt Westerberg m. fl. (fp), i vad avser yrkandena 1, 2 och 6,
1984/85:3203 av Lars Werner m. fl. (vpk), i vad avser yrkandena 1–6,
1984/85:3206 av Karin Söder m. fl. (c), i vad avser yrkandena 1–3,
1984/85:3207 av Lars Svensson m. fl. (s),
1984/85:3210 av Ingemar Hallenius m. fl. (c),
1984/85:3213 av Göthe Knutson (m),
1984/85:3214 av Stig Alemyr m. fl. (s),
1984/85:3215 av Elver Jonsson m. fl. (fp, s, m, c),
1984/85:3216 av Agne Hansson (c) och Gösta Andersson (c),

dels de under allmänna motionstiden väckta motionerna
1984/85:821 av Hugo Hegeland (m) om redovisningen av statsbudgeten,
1984/85:823 av Lars Werner m. fl. (vpk) om en rättvis fördelningspolitik,
1984/85:942 av Nic Grönvall (m) om vinstdelningsbolag,
1984/85:1641 av Lars Werner m. fl. (vpk) om skattepolitiken,

dels den med anledning av proposition 1984/85:125 väckta motionen 1984/85:3038 av Alf Wennerfors m. fl. (m), i vad avser yrkande 17 om frisläppande av investeringsfonder,

dels proposition 217 om vissa ekonomisk-politiska åtgärder, m. m.,

dels de med anledning av proposition 217 väckta motionerna
1984/85:3238 av Bengt Westerberg m. fl. (fp), i vad avser yrkandena 1, 2 (delvis) och 3,
1984/85:3239 av Ulf Adelsohn m. fl. (m), i vad avser yrkandena 1–3, 4 (delvis) och 6,
1984/85:3241 av Lars Werner m. fl. (vpk), i vad avser yrkandena 1, 3 (delvis), 4, 6, 7 och 9–15,
1984/85:3242 av Karin Söder m. fl. (c), i vad avser yrkandena 1, 2 (delvis), 4 och 5.

Finansministern har inför utskottet närmare redogjort för bakgrunden och de motiv som ligger till grund för de i proposition 217 redovisade förslagen och åtgärderna.

Skrivelse har inkommit från Sveriges industriförbund med synpunkter på förslaget om höjda likviditetsindragningar. Finansbolagens förening, Svenska bankföreningen, Sveriges grossistförbund, Sveriges industriförbund,

SHIO-Familjeföretagen, Stockholms handelskammare och Sveriges Köpmannaförbund har i en gemensam skrivelse lämnat synpunkter på förslagen i proposition 217 om betalningsvillkor och kreditköp. Vidare har Husvagnsbranschens riksförbund och Båtbranschens riksförbund, Sweboat, i var sin skrivelse lämnat synpunkter i samma fråga.

Propositionernas hemställanden

I *proposition 150 bilaga 1* har regeringen – efter föredragning av statsrådet Kjell-Olof Feldt –

dels föreslagit riksdagen att

1. godkänna de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som förordats i propositionen,

2. godkänna de allmänna riktlinjer för budgetregleringen som förordats i propositionen,

12. bemyndiga regeringen att för budgetåret 1985/86, om arbetsmarknadsläget kräver det, besluta om utgifter i enlighet med vad som förordats i propositionen intill ett sammanlagt belopp av 2 500 000 000 kr.,

dels föreslagit riksdagen att anta vid propositionen fogat förslag till

15. lag om inbetalning på likviditetskonto under budgetåret 1985/86,

dels berett riksdagen tillfälle att ta del av vad som anförts i propositionen om

18. utnyttjande av finansfullmakten,

20. kostnadsutvecklingen för statliga reformer.

Det vid propositionen fogade lagförslaget har följande lydelse:

Förslag till
Lag om inbetalning på likviditetskonto under budgetåret 1985/86

Härigenom föreskrivs följande.

1 § Arbetsgivare skall betala in medel på räntebärande konto (*likviditetskonto*) i riksbanken enligt bestämmelserna i denna lag.

Staten och kyrkliga kommuner är inte skyldiga att betala in medel på likviditetskonto.

Om det finns synnerliga skäl får regeringen medge befrielse, helt eller delvis, från skyldighet att betala in medel på likviditetskonto.

2 § Arbetsgivare som är skyldiga att betala in medel på likviditetskonto skall betala in ett belopp motsvarande 6 procent av den del av lönesumman för år 1984 som överstiger 20 miljoner kronor. Med lönesumman avses underlaget för år 1984 för arbetsgivaravgift till folkpensioneringen enligt lagen (1981:691) om socialavgifter. Om det belopp som skall betalas in inte uppgår till minst 10 000 kronor skall inbetalning inte göras.

3 § För inbetalning av medel på likviditetskonto enligt 2 § gäller följande.

Andra arbetsgivare än landstingskommuner och kommuner skall senast den 30 augusti 1985, i avräkning på det slutliga beloppet, betala in ett belopp motsvarande 4 procent av den del av avgiftsunderlaget för preliminär arbetsgivaravgift till folkpensioneringen för år 1984 som överstiger 20 miljoner kronor (*preliminär inbetalning*). Om detta belopp inte uppgår till minst 5 000 kronor skall någon preliminär inbetalning på likviditetskonto inte göras. Återstoden av beloppet enligt 2 § skall betalas in senast den 31 januari 1986 (*slutlig inbetalning*).

Landstingskommuner och kommuner skall senast den 31 januari 1986 betala in det i 2 § angivna beloppet.

Om den preliminära inbetalningen överstiger vad arbetsgivaren enligt 2 § skall betala in på likviditetskonto skall riksbanken betala tillbaka överskjutande belopp jämte 7 procent årlig ränta på det beloppet från inbetalningsdagen. Öretal som uppkommer vid ränteberäkningen bortfaller.

4 § Riksförsäkringsverket skall i god tid före den 30 augusti 1985 och den 31 januari 1986 underrätta varje arbetsgivare om hans skyldighet enligt 2 och 3 §§ och därvid ange det belopp som skall inbetalas. Kopia av sådan underrättelse skall sändas till riksbanken.

Beloppet som skall betalas in på likviditetskonto avrundas till närmast lägre hundratal kronor.

5 § På medel som står inne på likviditetskonto utgår årlig ränta med 7 procent, vilken läggs till kapitalet. Öretal som uppkommer vid ränteberäkningen bortfaller.

6 § Om inbetalning på likviditetskonto inte sker inom föreskriven tid skall arbetsgivaren betala ränta på beloppet till staten. Räntan är 2 procent för varje påbörjad kalendermånad efter den månad då beloppet rätteligen skulle ha betalats till dess inbetalning sker, dock längst till och med den dag återbetalning skulle ha skett enligt 7 §.

Ränta enligt första stycket fastställs av riksbanken och skall betalas inom den tid som riksbanken beslutar i varje särskilt fall. Ränta som inte betalas inom föreskriven tid får omedelbart drivas in i den ordning som gäller för indrivning av skatt enligt uppbördslagen (1953:272). Restavgift utgår dock inte.

Riksbanken får medge befrielse, helt eller delvis, från skyldighet att erlägga ränta, när särskilda skäl föreligger.

7 § Det belopp som en arbetsgivare har betalat in på likviditetskonto skall med ränta enligt 5 § av riksbanken betalas tillbaka till arbetsgivaren den 31 mars 1988 eller den tidigare dag som regeringen föreskriver eller beslutar i särskilda fall.

8 § Riksbankens beslut enligt denna lag får inte överklagas.

Denna lag träder i kraft två veckor efter den dag, då lagen enligt uppgift på den utkommit från trycket i Svensk författningssamling och gäller till utgången av april 1988.

I *proposition 217* har regeringen – efter föredragning av statsrådet Kjell-Olof Feldt –

dels föreslagit riksdagen att

1. godkänna den inriktning av den ekonomiska politiken som förordats i propositionen,

2. anta vid propositionen fogat förslag till Lag om ändring i lagen (1985:000) om inbetalning på likviditetskonto under budgetåret 1985/86,

dels

3. berett riksdagen tillfälle att ta del av vad som anförts i propositionen om utnyttjande av anslag m. m.

Det vid proposition 217 fogade lagförslaget har följande lydelse:

Förslag till
Lag om ändring i lagen (1985: 000) om inbetalning på likviditetskonto under budgetåret 1985/86

Härigenom föreskrivs att 2 och 3 §§ lagen (1985: 000) om inbetalning på likviditetskonto under budgetåret 1985/86 skall ha nedan angivna lydelse.

Lydelse enligt prop. 1984/85: 150 (bil. 1)	*Föreslagen lydelse*
2 §	
Arbetsgivare *som är skyldiga att betala in medel på likviditetskonto* skall betala in ett belopp motsvarande 6 procent av den del av lönesumman för år 1984 som överstiger 20 miljoner kronor. Med lönesumman avses underlaget för år 1984 för arbetsgivaravgift till folkpensioneringen enligt lagen (1981: 691) om socialavgifter. Om det belopp som skall betalas in inte uppgår till minst 10 000 kronor skall inbetalning inte göras.	*Andra* arbetsgivare *än landstingskommuner och kommuner* skall *på likviditetskonto* betala in ett belopp motsvarande *10* procent av den del av lönesumman för år 1984 som överstiger 20 miljoner kronor. *Landstingskommuner och kommuner skall på likviditetskonto betala in ett belopp motsvarande 6 procent av den del av lönesumman för år 1984 som överstiger 20 miljoner kronor.* Med lönesumman avses underlaget för år 1984 för arbetsgivaravgift till folkpensioneringen enligt lagen (1981: 691) om socialavgifter. Om det belopp som skall betalas in inte uppgår till minst 10 000 kronor skall inbetalning inte göras.
3 §	
För inbetalning av medel på likviditetskonto enligt 2 § gäller följande.	
Andra arbetsgivare än landstingskommuner och kommuner skall senast den 30 augusti 1985, i avräkning på det slutliga beloppet, betala in ett belopp motsvarande *4* procent av den del av avgiftsunderlaget för preliminär arbetsgivaravgift till folkpensioneringen för år 1984 som överstiger 20 miljoner kronor *(preliminär inbetalning)*. Om detta belopp inte uppgår till minst 5 000 kronor skall någon preliminär inbetalning på likviditetskonto inte göras. Återstoden av beloppet enligt 2 § skall betalas in senast den 31 januari 1986 *(slutlig inbetalning)*.	Andra arbetsgivare än landstingskommuner och kommuner skall senast den 30 augusti 1985, i avräkning på det slutliga beloppet, betala in ett belopp motsvarande 6 procent av den del av avgiftsunderlaget för preliminär arbetsgivaravgift till folkpensioneringen för år 1984 som överstiger 20 miljoner kronor *(preliminär inbetalning)*. Om detta belopp inte uppgår till minst 5 000 kronor skall någon preliminär inbetalning på likviditetskonto inte göras. Återstoden av beloppet enligt 2 § skall betalas in senast den 31 januari 1986 *(slutlig inbetalning)*.

Landstingskommuner och kommuner skall senast den 31 januari 1986 betala in det i 2 § angivna beloppet.

Om den preliminära inbetalningen överstiger vad arbetsgivaren enligt 2 § skall betala in på likviditetskonto skall riksbanken betala tillbaka överskjutande belopp jämte 7 procent årlig ränta på det beloppet från inbetalningsdagen. Öretal som uppkommer vid ränteberäkningen bortfaller.

Motionsyrkandena

De allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken

I motion 3201 av Ulf Adelsohn m. fl. (m) hemställs

1. att riksdagen godkänner de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som föreslås i motionen.

I motion 3202 av Bengt Westerberg m. fl. (fp) hemställs

1. att riksdagen godkänner de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som redovisas i motionen.

I motion 3203 av Lars Werner m. fl. (vpk) hemställs

1. att riksdagen med avslag på regeringens förslag i motsvarande del godkänner de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som förordas i motionen.

I motion 3206 av Karin Söder m. fl. (c) hemställs

1. att riksdagen godkänner de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som förordas i motionen.

I motion 3238 av Bengt Westerberg m. fl. (fp) hemställs

1. att riksdagen med avslag på proposition 1984/85:217 godkänner den inriktning av den ekonomiska politiken som förordas i motionen.

I motion 3239 av Ulf Adelsohn m. fl. (m) hemställs

1. att riksdagen godkänner de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som anges i motionen,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande den långsiktiga inriktningen av skattepolitiken.

I motion 3241 av Lars Werner m. fl. (vpk) hemställs

1. att riksdagen med avslag på regeringens förslag i motsvarande del godkänner de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som förordas i motionen.

I motion 3242 av Karin Söder m. fl. (c) hemställs

1. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som angivits om inriktningen av den ekonomiska politiken i denna motion och i motionerna 1984/85:2301 och 3206,

2. att riksdagen beslutar avslå proposition 1984/85:217, såvitt nu är i fråga.

Avskaffande av löntagarfonder

I motion 3238 av Bengt Westerberg m. fl. (fp) hemställs

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om vikten av att snabbt avveckla de kollektiva löntagarfonderna.

I motion 3239 av Ulf Adelsohn m. fl. (m) hemställs

2. att riksdagen uttalar att löntagarfonderna snabbt skall avvecklas.

I motion 3242 av Karin Söder m. fl. (c) hemställs

4. att riksdagen vid innevarande års riksmöte beslutar upphäva lag om vinstdelningsskatt fr. o. m. 1986 års taxering,

5. att riksdagen beslutar upphäva lag om ändring i lagen 1979:648 om procentsatser för uttag av avgift under åren 1980–1985 till försäkring för tilläggspension fr. o. m. 1 juli 1985.

Inbetalning på likviditetskonto

I motion 3201 av Ulf Adelsohn m. fl. (m) hemställs

5 b) att riksdagen avslår propositionens förslag till lag om inbetalning på likviditetskonto under budgetåret 1985/86.

I motion 3202 av Bengt Westerberg m. fl. (fp) hemställs

6. att riksdagen avslår förslaget till Lag om inbetalning på likviditetskonto under budgetåret 1985/86.

I motion 3203 av Lars Werner m. fl. (vpk) hemställs

4. att riksdagen antar i proposition 1984/85:150 framlagt förslag till lag om inbetalning på likviditetskonto under budgetåret 1985/86 med den ändring att

a) primärkommuner och landsting skall likställas med staten i fråga om inbetalningsskyldighet,

b) de inbetalade medlen skall överföras till fjärde AP-fonden och löntagarfonderna.

I motion 3206 av Karin Söder m. fl. (c) hemställs

3. att riksdagen beslutar avslå regeringens förslag till lag om inbetalning på likviditetskonto under budgetåret 1985/86.

I motion 3207 av Lars Svensson m. fl. (s) hemställs

1. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande bristerna i tillämpningen av nu gällande dispensförfarande,

2. att riksdagen beslutar att hos regeringen hemställa om översyn av skyldighet att betala in medel på tillfälligt vinstkonto med syfte att göra denna lag konkurrensneutral även på detaljhandelns område.

I motion 3238 av Bengt Westerberg m. fl. (fp) hemställs

2. att riksdagen avslår de i propositionen upprättade lagförslagen, såvitt nu är i fråga.

I motion 3239 av Ulf Adelsohn m. fl. (m) hemställs

4. att riksdagen avslår samtliga lagförslag i propositionen, såvitt nu är i fråga.

I motion 3241 av Lars Werner m. fl. (vpk) hemställs

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförs om inbetalning på likviditetskonto.

I motion 3242 av Karin Söder m. fl. (c) hemställs

2. att riksdagen beslutar avslå proposition 1984/85:217, såvitt nu är i fråga.

Begränsning av konsumtionskrediter

I motion 3239 av Ulf Adelsohn m. fl. (m) hemställs

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om bilkreditförordningen och de skärpta reglerna för kontokrediter.

I motion 3241 av Lars Werner m. fl. (vpk) hemställs

3. att riksdagen såvitt nu är i fråga godkänner vad i motionen anförs om förmånliga avbetalningsvillkor för krediter lägre än 20 000 kr.,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförs om avbetalningsköp av billigare motorfordon,

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförs om undantag för handikappfordon.

Skärpning av valutapolitiken

I motion 3203 av Lars Werner m. fl. (vpk) hemställs

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförs om en särskild kapitalexportavgift om 10 % på den del av svenska direkta investeringar utomlands som finansieras genom betalning från Sverige.

I motion 3241 av Lars Werner m. fl. (vpk) hemställs

10. att riksdagen med hänvisning till vad som i motionen anförs om skärpt valutareglering

a) uttalar sig för att riksbanken omprövar sitt beslut att inte längre pröva svenska direktinvesteringar i utlandet ur bytesbalanssynpunkt,

b) hos regeringen begär förslag till sådan ändring i valutaförfattningarna att utlandsinvesteringar endast skall godkännas om det kan påvisas att de utgör ett ömsesidigt samhällsekonomiskt intresse,

c) hos regeringen begär förslag till sådan ändring i valutaförfattningarna att de i ett företag/en koncern anställdas godkännande krävs för utlandsinvesteringar,

11. att riksdagen med hänvisning till vad i motionen anförs om skärpt kontroll över bankernas och företagens valutaavdelningar hos regeringen begär förslag till åtgärder i enlighet härmed,

12. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförs om en utredning angående centraliseringen av valutahandeln.

Kreditpolitiska åtgärder

I motion 3241 av Lars Werner m. fl. (vpk) hemställs

13. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförs om en sänkning av räntan,

14. att riksdagen hos regeringen begär förslag om återinförande av ränteregleringen,

15. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförs om realräntebeskattningen.

Skattepolitiska åtgärder m. m.

I motion 1641 av Lars Werner m. fl. (vpk) hemställs att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförs om grundlinjer för en radikal skattepolitik.

I motion 3203 av Lars Werner m. fl. (vpk) hemställs

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförs om etappvis slopande av momseffekten på livsmedel,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförs om höjning av omsättningsskatten vid aktiehandel med en procentenhet till två procentenheter.

I motion 823 av Lars Werner m. fl. (vpk) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att en parlamentariskt sammansatt kommitté bör utses och ges i uppdrag att genomföra en ny levnadsnivåundersökning för att med ledning av dess resultat föreslå åtgärder för att skapa en rättvis fördelningspolitik.

Utnyttjande av investeringsfonder

I motion 3038 av Alf Wennerfors m. fl. (m) hemställs

17. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om frisläppande av investeringsfonder.

Vinstdelningsbolag

I motion 942 av Nic Grönvall (m) hemställs att riksdagen begär att regeringen föranstaltar om utredning om möjligheterna av att i Sverige etablera vinstdelningsbolag i enlighet med vad som anförts i motionen.

Allmänna riktlinjer för budgetregleringen

I motion 3201 av Ulf Adelsohn m. fl. (m) hemställs

2. att riksdagen godkänner de allmänna riktlinjer för budgetregleringen som föreslås i motionen.

I motion 3202 av Bengt Westerberg m. fl. (fp) hemställs

2. att riksdagen godkänner de riktlinjer för budgetregleringen som redovisas i motionen.

I motion 3203 av Lars Werner m. fl. (vpk) hemställs

2. att riksdagen med avslag på regeringens förslag i motsvarande del godkänner de allmänna riktlinjer för budgetregleringen som förordas i motionen.

I motion 3206 av Karin Söder m. fl. (c) hemställs

2. att riksdagen godkänner de allmänna riktlinjer för budgetregleringen som förordas i motionen.

I motion 3241 av Lars Werner m. fl. (vpk) hemställs

9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförs om att riksdagen skall ges möjlighet att ta ställning till förslag om senareläggning av beslutade statsutgifter.

Den offentliga sektorns effektivitet

I motion 3213 av Göthe Knutson (m) hemställs att riksdagen med avslag på regeringens förslag i motsvarande del godkänner de riktlinjer för budgetregleringen, såvitt avser offentliga sektorns effektivitet, som förordas i motionen.

Redovisning av driftutgifter och investeringsutgifter

I motion 821 av Hugo Hegeland (m) hemställs att riksdagen hos regeringen begär att till statsbudgeten även fogas en redovisning där man skiljer mellan driftutgifter och investeringsutgifter samt mellan räntabla och icke-räntabla investeringsutgifter.

Specialdestinering av inkomster

I motion 3210 av Ingemar Hallenius m. fl. (c) hemställs att riksdagen beslutar att i anledning av proposition 1984/85:150 hos regeringen begära en fullödig redovisning av i vilken utsträckning specialdestinerade avgifter används för avsett ändamål i enlighet med vad som anförs i motionen.

Finansfullmakten

I motion 3214 av Stig Alemyr m. fl. (s) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförs i motionen om användningen av finansfullmakten för tidigareläggning av vissa byggnadsprojekt.

I motion 3215 av Elver Jonsson m. fl. (fp, s, m, c) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförs i motionen om användningen av finansfullmakten för tidigareläggning av vissa byggnadsprojekt.

I motion 3216 av Agne Hansson (c) och Gösta Andersson (c) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförs i motionen om användningen av finansfullmakten för tidigareläggning av vissa vägprojekt.

Proposition 150

Den ekonomiska politiken

I propositionen framhålls att Sverige är på rätt väg. Resultaten av den ekonomiska politik som förts sedan 1982 är goda. Sverige har under dessa år haft en ekonomisk utveckling, som i de flesta avseenden varit mer gynnsam än i andra jämförbara industriländer.

Den svenska ekonomins kris är emellertid ännu inte övervunnen. Om det skall vara möjligt att nå målen full sysselsättning, stabil tillväxt och en rättvis fördelning av levnadsstandarden, är det nödvändigt att budgetunderskottet ytterligare minskas, att vi etablerar ett varaktigt överskott i bytesbalansen och att pris-och kostnadsökningarna nedbringas till högst den nivå som råder bland våra viktigaste konkurrentländer. Inflationsbekämpningen måste därför ställas i centrum för den ekonomiska politiken. Bedömningen i propositionen av utvecklingen för år 1985 kan sammanfattas på följande sätt:

– Det finns goda förutsättningar för att prisökningarna begränsas till nivån 3 % under loppet av år 1985. Reservationer måste dock göras vad gäller dollarkursutvecklingen och importprisernas utveckling.

– Bytesbalansen beräknas uppvisa ett underskott på 3 miljarder kronor.

– Bruttonationalprodukten (BNP) förutses öka med ca 2 1/2 % och industriproduktionen med 6 %. Näringslivets investeringar väntas öka med ca 9 % och industrins investeringar med 25 %.

– Sysselsättningen bedöms öka med 40000 personer. Arbetslösheten förutses fortsätta att minska.

Utvecklingen av Sveriges ekonomi för åren 1983 och 1984 samt prognosen för år 1985 anges i följande tabell.

Tabell 1 Försörjningsbalans 1983–1985

	Milj. kr., löpande priser 1984	Procentuell volymförändring		
		1983	1984	1985
BNP	784 030	2,5	3,0	2,4
Import, varor och tjänster	253 711	0,0	4,9	6,3
Tillgång	**1 037 741**	**1,9**	**3,4**	**3,3**
Privat konsumtion	397 403	–1,7	0,9	1,4
Offentlig konsumtion	221 531	0,9	1,8	0,8
Bruttoinvesteringar	143 780	1,1	3,6	3,7
Därav: industri	23 096	1,8	15,9	25,0
Lagerinvestering[1]	–7 208	–0,4	0,7	1,3
Export, varor och tjänster	282 235	10,5	6,1	4,3
Användning	**1 037 741**	**1,9**	**3,4**	**3,3**
Inhemsk efterfrågan	755 506	–0,8	2,5	3,0
Export och investeringar inkl. lager	418 807	6,3	6,7	6,5
Konsumtion	618 934	–0,7	1,3	1,2
Bytesbalans (miljarder kronor)		–7,0	1,0	–3,1

[1] Förändring i lagerinvestering i procent av föregående års BNP.

Finans- och kreditpolitiken måste vara fortsatt stram under 1985 i syfte att minska obalanserna och dämpa inflationen.

För att förhindra en alltför snabb likviditetstillväxt under andra hälften av 1985 och början av 1986 föreslår föredragande statsrådet att en del av den likviditet som har byggts upp i näringslivet och i kommunerna steriliseras genom att tillfälligt dras in till särskilda konton i riksbanken. Denna åtgärd syftar till att understödja den dämpning av pris- och lönestegringstakten som nu är på väg i den svenska ekonomin.

Vad gäller *sysselsättningspolitiken* framhålls att förbättringen av arbetsmarknadsläget har inneburit att de arbetsmarknadspolitiska insatserna har kunnat reduceras. Även om det allmänna sysselsättningsläget väntas förbättras ytterligare år 1985, kvarstår dock problem vad gäller bl. a. långtidsarbetslösheten samt den regionala obalansen på byggarbetsmarknaden. Åtgärder på dessa områden presenteras i propositionen. Vidare föreslås ytterligare stöd till arbetsmarknadsutbildningen och vuxenutbildningen.

Som fördelningspolitisk åtgärd föreslås att en särskild avgift tas ut av kommuner som har ett skatteunderlag som överstiger 135 % av medelskattekraften. De medel avgiften ger skall möjliggöra en sänkning av kommunalskatten i kommuner i vilka utdebiteringen är mycket hög.

Budgetpolitiken

Det statliga budgetunderskottet minskar från 13,1 %, mätt som andel av BNP, för budgetåret 1982/83 till 7 % för budgetåret 1985/86. Detta innebär

att de offentliga utgifterna, satta i relation till BNP, minskat från 67,4 % år 1982 till 64,5 % år 1985. Skattetrycket är oförändrat 50 % av BNP.

Statsbudgeten för budgetåret 1984/85 visar ett underskott om 69,1 miljarder kronor, vilket är en minskning i förhållande till budgetpropositionens prognos med 0,6 miljarder kronor. För budgetåret 1985/86 förutses i propositionen ett budgetunderskott om 60,8 miljarder kronor, vilket är 2,7 miljarder kronor lägre än enligt budgetpropositionen.

Vad gäller kravet på budgetpolitiken framöver hänvisar föredraganden till statsmakternas ställningstagande hösten 1984 i samband med behandlingen av propositionen om inriktningen av den ekonomiska politiken på medellång sikt. Därvid slogs fast att budgetpolitiken även under de närmaste åren måste vara klart restriktiv, så att underskottet i statsbudgeten kan reduceras ytterligare. För att samhällsekonomisk balans skall kunna återställas, måste den offentliga sektorns finansiella sparande bringas i jämvikt. Detta leder i sin tur till kravet att det statliga budgetunderskottet 1990 uppgår till ca 30–40 miljarder kronor.

Det offentliga finansiella sparandet måste ökas för att det totala inhemska finansiella sparandet skall bli tillräckligt stort. Nivån på detta sparande måste vara så stort att det ger utrymme för ett visst permanent bytesbalansöverskott, varigenom utlandsskulden successivt kan återbetalas och den ekonomisk-politiska handlingsfriheten kan vidgas. Samtidigt måste det inhemska sparandet räcka till för att finansiera den fortsatta ökning av investeringarna som är nödvändig för att säkerställa full sysselsättning och en god ekonomisk tillväxt.

Det stora underskottet i statsbudgeten möjliggör inte någon sänkning av det samlade skattetrycket under de närmaste åren. Detta utesluter inte att förändringar av olika skatter kan och bör ske inom ramen för ett oförändrat skattetryck.

Utgiftspolitiken bör även i fortsättningen drivas efter följande riktlinjer:

– Endast de allra mest angelägna reformerna bör genomföras. Omfattningen av sådana utgiftsökningar måste hållas nere, samtidigt som de finansieras genom att andra utgifter minskas.

– Utgiftsbegränsningar måste åstadkommas på vissa områden.

– Arbetet med att begränsa utgiftsautomatiken måste fortsätta.

– Åtgärder måste vidtas för att effektivisera den offentliga verksamheten och i vissa fall förändra dess organisations- och finansieringsformer.

Motioner i anslutning till proposition 150

I *motion 3201* (m) framhålls att den bild regeringen tecknar i den reviderade finansplanen är en bild av en ekonomi utan egentliga problem. Detta sker i en situation då landets problem snabbt håller på att förvärras.

Utrikeshandeln har under första kvartalet i år försämrats med 8 miljarder kronor jämfört med motsvarande period 1984. Det är, menar motionärerna, mot denna bakgrund fullständigt obegripligt att regeringen efter denna

kraftiga försvagning skriver upp prognosen för handelsbalansen. Inflationen har de tre senaste månaderna ökat och uppgår nu till över 9 % i årstakt. Därmed ligger den högst bland 16 jämförbara industriländer. Utvecklingen innebär att inflationen stiger i Sverige medan den avtar utomlands.

Sammanfattningsvis konstateras i motionen att utvecklingen av den svenska ekonomin på en rad punkter kommer att försämras i år. Exporten och den ekonomiska tillväxten väntas avta och bytesbalansunderskottet växer. Den svenska inflationstakten kommer att fortsätta att ligga över omvärldens. Reallönerna fortsätter av allt att döma att falla även i år. De vanliga löntagarhushållen kommer därmed inte att få det bättre. Det sammanlagda hushållssparandet förblir obefintligt, därför att många hushåll tvingas fortsätta att ta av sina tillgångar för att upprätthålla sin levnadsstandard.

Utvecklingen av inflationen, bytesbalansen och valutaflödet är klara tecken på att det behövs en finanspolitisk åtstramning genom utgiftsminskningar. En stramare kreditpolitik är inte tillräcklig för att hejda utvecklingen. I motionen understryks att det är oacceptabelt att möta det växande bytesbalansunderskottet med ökad statlig utlandsupplåning.

Som alternativ till den förda regeringspolitiken föreslås en marknadsinriktad politik. Viktiga inslag i en sådan politik är *för det första* en minskning av utgifterna i stat och kommun. Den åtstramning av finanspolitiken som är nödvändig för att få ned inflationstakt och förbättra bytesbalans och budgetunderskott bör ske enbart genom utgiftsminskningar.

För att skapa möjligheter och motivation för den privata sektorn att växa krävs *för det andra* en sänkning av främst de skatter som drabbar arbete, företagande och sparande. Utgiftsminskningarna måste dock bli så stora att det finns utrymme för ett sänkt skatteuttag. Sänkta skatter gör det möjligt att minska subventioner och bidrag utan att hushållens ekonomiska situation försämras. Målsättningen är att sänka skattetrycket med 5 procentenheter till år 1990, vilket skulle betyda att skattetrycket då kommer ner till 45 % av bruttonationalprodukten (BNP). Vad gäller marginalskatterna anges i motionen ett etappmål som bör nås senast år 1988, innebärande att en normalinkomsttagare skall behöva betala högst 40 % på en löneökning. Slutmålet är att helt avskaffa den statliga inkomstskatten utom för högre inkomsttagare.

För det tredje måste statlig detaljreglering och föreskrifter som hämmar näringslivet tas bort och ersättas med rörlighet och anpassning.

För det fjärde krävs en förstärkning av marknadsekonomin även i den offentliga sektorn. Monopolen måste brytas upp och konkurrensen skall stärkas inom områden som barnomsorg, sjukvård, åldringsvård och parkförvaltning.

För det femte krävs att löntagarfonderna avskaffas. Fonderna hör inte hemma i vårt ekonomiska system och hämmar näringslivets expansion.

Vad gäller *budgetpolitiken* hänvisas till tidigare föreslagna besparings- och

skattesänkningsförslag (se FiU 1984/85:10 s. 24–25). Dessa förslag tillsammans med ställningstagandena till regeringens förslag om slopat inflationsskydd av skatteskalan, höjt schablonavdrag och åtgärder gentemot kommunerna innebär utgiftsminskningar på drygt 21 miljarder kronor på helår. Skatteintäkterna föreslås på helår bli knappt 10 miljarder kronor lägre än regeringens förslag. Det kassamässiga underskottet kommer därmed att ligga på nästan 12 miljarder kronor under det av regeringen föreslagna.

I motionen avstyrks regeringens förslag om likviditetsindragningar för företag och kommuner liksom förslaget om en särskild skatteutjämningsavgift på 0,14 kr./skr. Likaså avvisas förslaget om en progressiv avgift på den del av kommunernas skatteunderlag som överstiger 135 % av medelskattekraften. Ökningen av skatteutjämningsbidraget med 997 milj. kr. tillstyrks.

Folkpartiet framhåller i *motion 3202* (fp) att även om den internationella utvecklingen kan väntas bli relativt gynnsam för svensk ekonomi, finns betydande problem orsakade av den inhemska kostnads- och efterfrågeutvecklingen. Inte heller i år kommer därför regeringens inflationsmål att kunna infrias. Prishöjningarna under återstoden av år 1985 måste i så fall stanna vid 0,7 %, vilket är helt osannolikt. Regeringens ekonomiska politik har inte lyckats nedbringa den inhemska kostnadsutvecklingen i nivå med våra viktigaste konkurrentländer. Den fortgående relativprisförsämringen har lett till och kommer att leda till förlusten av marknadsandelar och en uppbromsning av exporten.

Både handelsbalansen och bytesbalansen uppvisar en betydligt sämre utveckling under början av 1985 än vad man tidigare räknat med. Regeringens prognos i kompletteringspropositionen – ett bytesbalansunderskott på 3 miljarder kronor – är uppenbarligen överspelad och risken för ett stort bytesbalansunderskott under innevarande år är överhängande. Det står vidare klart, att en del av den försämrade handelsbalansen har orsakats av stigande import, huvudsakligen beroende på en oväntat hög ökning av den privata konsumtionen. Ökningen av den privata konsumtionen kan nu väntas bli 2–2,5 % att jämföra med den reviderade finansplanens prognos på 1,4 %.

I motionen understryks att den socialdemokratiska regeringens ekonomiska politik icke har varit en god grund för fredliga lösningar på arbetsmarknaden. Om målsättningen är att hålla inflationen nere och samtidigt underlätta avtalsrörelserna, bör man behålla inflationsskyddet i skattesystemet. Löntagarna får då större möjligheter att lönevägen kompensera sig för prishöjningar utan att detta får negativa verkningar på konkurrenskraft och bytesbalans. Det är därför ett allvarligt misstag att nu avskaffa inflationsskyddet i skattesystemet.

Motionärerna framhåller att det är av avgörande betydelse för den ekonomiska utvecklingen under de närmaste åren att pris- och löneutvecklingen kan nedbringas till en lägre nivå än vad som hittills gällt i Sverige.

Statsmakterna kan inte ensamma åstadkomma detta, men genom inriktningen av den ekonomiska politiken kan förutsättningarna för en sådan utveckling förbättras. De ekonomisk-politiska åtgärder som folkpartiet anser vara viktigast att genomföra kan sammanfattas på följande sätt:

– Budgetunderskottet minskas för att dämpa inflationsförväntningar och inflation.

– Budgetunderskottet minskas dels genom den ekonomiska tillväxten, dels genom utgiftsnedskärningar.

– Utgiftspolitiken planeras långsiktigt. Om samhällsekonomin av konjunkturskäl behöver stimulans ges den genom skattesänkningar.

– Skatteskalan ges ett fullt inflationsskydd.

– Marginalskatterna sänks så att nästan alla får behålla åtminstone hälften av en inkomstökning.

– De kollektiva löntagarfonderna avskaffas.

– Offentliga monopol bryts upp och regleringar avskaffas.

De krav som ställs på en förändring av lönebildningen har följande innebörd:

– Inga klausuler som knyts till andra avtalsområden eller den allmänna prisutvecklingen skrivs in i de statliga löneavtalen.

– Avtalen inom den konkurrensutsatta sektorn måste vara löneledande.

– Arbetslöshetsförsäkringen reformeras genom att egenavgifterna höjs och genom att försäkringsmedel får finansiera andra arbetsmarknadspolitiska åtgärder än arbetslöshetsersättning.

Vad gäller konkreta *budgetpolitiska* åtgärder hänvisas till folkpartiets motion 1984/85:2295 som väcktes med anledning av årets budgetproposition (se FiU 1984/85:10 s. 15). I denna motion föreslogs utgiftsbegränsningar med en helårseffekt på närmare 10 miljarder kronor brutto. Vidare föreslogs försäljning av statliga företag för ca 3,5 miljarder kronor. Efter vissa skattesänkningar ger detta en budgetförstärkning på ca 6,5 miljarder netto (exkl. försäljningen av statliga företag). De största besparingarna avser kommunerna, sjukförsäkringen och arbetslöshetsförsäkringen.

I motionen avvisas förslaget i propositionen om likviditetsindragningar från företag och kommuner. Även förslaget om en progressiv skatteutjämningsavgift för kommuner avvisas.

I *motion 3203* (vpk) framhålls att regeringen ser allt för positivt på hur det internationella ekonomiska läget kommer att utvecklas.

Från USA har nyligen rapporterats en avmattning i den ekonomiska utvecklingen och prognoser om en mycket låg tillväxttakt under den närmaste perioden. Arbetslösheten i Västeuropa kommer att vara fortsatt mycket hög. En sådan negativ utveckling kan bli allvarlig för Sverige, eftersom Sveriges internationella beroende på det ekonomiska området kraftigt har ökat under första delen av 1980-talet.

Två viktiga företeelser i detta sammanhang är dels de svenska företagens

stora investeringar i utlandet, dels det ökade utländska ägandet av företag i Sverige.

Regeringen förefaller emellertid att underskatta detta beroende. Det är enligt vänsterpartiet kommunisternas mening nödvändigt med en fast och målmedveten nationell politik för att så långt möjligt minska Sveriges ekonomiskt-politiska beroende av utvecklingstendenser och maktgrupper utanför landet.

Mot denna bakgrund är regeringens prognos att arbetslösheten skall minska och prisstegringen begränsas till 3 % knappast väl underbyggd.

Motionärerna understryker vad avser *sysselsättningspolitiken* att med den politik gentemot kommunerna som föreslås i kompletteringspropositionen är det mycket osäkert om den i propositionen förutsedda sysselsättningsökningen kan komma till stånd inom den offentliga sektorn. Ytterligare insatser måste göras för att hindra en ytterligare försämring av läget på arbetsmarknaden. Ett statligt industriprogram bör utarbetas och genomföras tillsammans med en planmässig utbyggnad av den offentliga sektorn.

För budgetåret 1985/86 föreslås en uppräkning av anslaget till sysselsättningsskapande åtgärder med 1 750 milj. kr. Dessa medel skall gå till kommuner och landsting för att skapa nya och fasta arbetstillfällen.

Kompletteringspropositionens avsnitt om *fördelningspolitiken* inleds, enligt motionärerna, med en konservativ cynism: "Den viktigaste fördelningspolitiska uppgiften nu är att föra en ekonomisk politik som gör det möjligt att nå full sysselsättning och ett stabilt penningvärde." Självfallet drabbar arbetslöshet och inflation hårt de arbetande klasserna. Men sådana klyschor döljer problemet att klyftorna är stora och tenderar att öka mellan klasserna när det gäller risk för arbetslöshet och utslagning, boendeförhållanden, utbildning, hälsotillstånd, risk för olycksfall i arbetet, möjlighet till kulturella och fritidsaktiviteter osv. Som grupp har kvinnor generellt sett sämre ekonomiska resurser och mindre makt än män. Motionärerna understryker att förslag i fördelningspolitiska sammanhang måste utgå från dessa fakta och effekterna av förslagen måste syfta till att angripa de existerande orättvisorna.

Vad gäller *skattepolitiken* krävs en övergång till produktionsbeskattning och en progressiv stats- och kommunalskatt. Vidare föreslås en höjning av omsättningsskatten vid aktiehandel och en successiv avveckling av mervärdeskatten på livsmedel.

I kompletteringspropositionen ägnas stor uppmärksamhet åt dollarns utveckling och valutaflödena. I motionen framhålls att den konstlat höga nivån för USA-dollarn knappast kan bli bestående under längre tid. För att i görligaste mån mildra de negativa effekterna av en krisartad anpassning vid kraftiga valutautflöden måste den svenska valutapolitiken söka frigöra sig från det starka beroendet av USA-dollarn. De svenska storföretagens kraftigt ökade investeringar utomlands måste begränsas. I detta syfte föreslås

i motionen en särskild kapitalexportavgift att utgå med 10 % på den del av svenska direkta investeringar utomlands som finansieras genom betalning från Sverige.

Förslaget i propositionen om en allmän likviditetsindragning godtas med undantag för kommunerna. Kommunsektorn behöver dessa medel för att bekosta den utbyggnad av den offentliga sektorn, som är nödvändig inte minst av sysselsättningspolitiska skäl.

I motionen hänvisas vad gäller *budgetpolitiken* till vad vänsterpartiet kommunisterna anförde om budgetfrågorna i motion 1984/85:1582 till budgetpropositionen (se FiU 1984/85:10 s. 14). Ytterligare 1 750 milj. kr. föreslås för sysselsättningsskapande åtgärder. Den särskilda exportavgiften beräknas inbringa 300 milj. kr. Förslaget att höja omsättningsskatten vid aktiehandel med 1 % beräknas inbringa ca 800 milj. kr.

Centerpartiet framhåller i *motion 3206* att Sverige under år 1985 inte längre kan räkna med lika god internationell draghjälp som vi fått åren 1983 och 1984. Det blir därför desto viktigare att anpassa vår kostnadsutveckling till omvärlden.

Sverige har för närvarande västvärldens näst högsta inflation efter det kroniskt inflationistiska Italien. Regeringens prognos att inflationen under loppet av år 1985 skall stanna vid 3 % är helt orealistisk. Prisnivån har t. o. m. den 15 april stigit med 2,2 %. Det är 0,1 % högre än motsvarande tid förra året när slutsiffran i december blev 8,2 %.

Exporten har under första kvartalet i år sjunkit med ca 5 % i volym jämfört med motsvarande period förra året. Eftersom importen samtidigt ökat kraftigt (ca 8 % i volym) har detta sammantaget lett till en dramatisk försämring av den svenska handelsbalansen. Överskottet har sjunkit från 9,4 miljarder kronor första kvartalet i fjol till 1,6 miljarder kronor under januari–mars i år. Motionärerna är starkt kritiska till att regeringen trots denna mycket negativa utveckling av handelsbalansen under de tre första månaderna år 1985 skrivit upp prognosen i finansplanen från + 17,8 miljarder kronor till + 22,7 miljarder kronor i den reviderade finansplanen.

Vad gäller arbetslösheten konstateras att i mars 1985 var fortfarande antalet personer utanför den ordinarie arbetsmarknaden nära 330 000 personer.

Den socialdemokratiska regeringen försöker enligt motionärerna dölja att man i praktiken har misslyckats med att i en högkonjunktur nedbringa arbetslösheten till en nivå där den förutvarande mittenregeringen lyckades hålla den trots dåvarande djupa lågkonjunktur.

Som alternativ till förslagen i propositionen föreslås i motionen följande inriktning av den ekonomiska politiken:

– Avveckla löntagarfonderna.

– Balans i den offentliga sektorns finanser kräver 25 miljarder kronor i besparingar. Drygt 10 av dessa 25 miljarder kronor bör sparas redan

budgetåret 1985/86 (se FiU 1984/85:10 s. 20–21).

– Inflationsskydda skatteskalan. Urholkningarna av 1982 års skattereform återställs.

– Halvera sjukförsäkringsavgiften för anställda i småföretag.

– Slopa förmögenhetsskatt på arbetande kapital i familjeföretag.

– Återbetalning av momsen på vissa väl definierade baslivsmedel bör övervägas. Grundinställningen är att baslivsmedel inte bör belastas av moms.

– Ökad avgiftsfinansiering av vissa offentliga tjänster.

– Privata och kooperativa alternativ till de offentliga institutionerna.

– Utförsäljning av statliga företag.

Vad avser lönebildningen framhålls följande:

– Regeringen bör i god tid ange de samhällsekonomiska förutsättningarna för avtalsrörelsen.

– Hörnstenen i en trovärdig ekonomisk politik måste vara en fast växelkurs. Helt avgörande är att en sådan linje manifesteras i sådana former att den får full trovärdighet hos arbetsmarknadens alla parter.

– Den konkurrensutsatta sektorn måste ovillkorligen vara löneledande.

– Allehanda följsamhetsklausuler måste bort ur avtalen.

– Avtalsparterna bör få ett större eget ansvar för kostnaderna för arbetslöshetsförsäkringarna. Detta innebär emellertid inte att de arbetslösa skall få lägre ersättning.

– Skyddet för tredje man vid konflikter på den offentliga arbetsmarknaden måste förbättras. Reglerna om samhällsfarliga konflikter bör revideras, och ett övergripande organ för bedömning av en konflikts samhällsfarlighet bör tillskapas.

– Inom vissa områden kan det bli aktuellt att pröva ett system med fast budget där verksamhetens omfattning kan påverkas direkt om löneutvecklingen blir för snabb (ett cash-limit-system).

Centerpartiet säger i motionen nej till förslaget i propositionen om likviditetsindragningar med motiveringen att företagen behöver dessa medel till investeringar.

I avvaktan på skatteutjämningskommitténs förslag avvisas även regeringens nya system med progressiva skatteutjämningsavgifter.

Proposition 217

I kompletteringspropositionen redovisade regeringen i april i år sin syn på det ekonomiska läget i början av 1985 och utsikterna för resten av året. I huvudsak var det en relativt ljus bild som tecknades av utvecklingen.

Redan i kompletteringspropositionen uttrycktes emellertid en viss oro för bytesbalansen och för prisutvecklingen. Bytesbalansen väntades slå om från ett litet överskott 1984 till ett – om än begränsat – underskott 1985. Även om detta omslag till stor del hade sin grund i den starka investeringskonjunkturen och ett väntat lageromslag så innebar det en avvikelse från regeringens

ambition att på sikt uppnå ett överskott i bytesbalansen och därigenom öka den ekonomisk-politiska handlingsfriheten. Inflationen hade under början av året dämpats i en för långsam takt, vilket bl. a. hade gjort det nödvändigt för regeringen att införa ett prisstopp gällande från och med den 6 mars.

I proposition 217 anförs att på senare tid har vissa uppgifter framkommit som tyder på att den ekonomiska uppgången har varit snabbare än vad som tidigare förutsatts. Främst gäller det den privata konsumtionens utveckling och efterfrågan på importerade varor. Även om denna nya information inte ändrar den grundläggande bilden av det ekonomiska läget så tyder den på att expansionen i den svenska ekonomin är något för stark, vilket negativt påverkar bytesbalansen och prisutvecklingen.

Under de senaste veckorna har en arbetskonflikt tillkommit inom den statliga sektorn. Vissa inslag i konflikten bedöms redan efter kort tid få betydande skadeverkningar på den svenska ekonomin. Särskilt gäller det för utrikeshandeln. Konflikten skapar också osäkerhet om framtidsutsikterna för den svenska ekonomin.

Det finns således ett antal uppgifter som tyder på att den svenska ekonomiska uppgången är snabbare än vad som tidigare förutsetts samtidigt som problemen med bytesbalansen och valutautflödet har förstärkts.

Regeringens ekonomisk-politiska strategi såsom den senast beskrevs i kompletteringspropositionen i april ligger fast. Den redovisade utvecklingen gör det emellertid nödvändigt att vidta ekonomisk-politiska åtgärder för att fullfölja den tredje vägens ekonomiska politik. Fullmäktige i riksbanken har den 13 maj beslutat om ett antal åtgärder för att dämpa konsumtionstillväxten och motverka valutautflödet, bl. a. höjdes diskontot från 9,5 % till 11,5 %.

Regeringen har den 13 maj beslutat om följande åtgärder.

– Föreskrifter om betalningsvillkor vid försäljning av bilar (bilkreditförordningen) återinförs. Kontantinsatsen skall vara minst 50 % och amorteringstiden högst 12 månader.

– Reglerna för kontokrediter skärps genom en ny förordning. Enligt denna uttas en förhöjd första amortering med 30 % på senaste månadens köp. Vidare skall amorteringen per månad vara minst 10 % av kvarstående skuld.

I propositionen föreslås nu följande ytterligare åtgärder.

– Genom en ny lag föreslås bemyndigande för regeringen att skärpa reglerna för avbetalningsköp. Regeringen bör föreskriva att kontantinsatsen skall vara minst 30 % och amorteringstiden högst 12 månader.

De ovannämnda åtgärderna syftar till att minska den lånefinansierade privata konsumtionen och öka sparandet. Åtgärderna avses gälla t. o. m. utgången av mars 1986.

– Likviditetsindragningarna från näringslivet utvidgas. Företagen åläggs att på konto i riksbanken inbetala ett belopp motsvarande 6 % av lönesumman över 20 milj. kr. i augusti och ytterligare 4 % i januari 1986. Medlen hålls

bundna t. o. m. den 31 mars 1988.

– Bilaccisen fördubblas den 15 juni. För en medelstor bil blir höjningen ca 3 500–4 000 kr. Härigenom dämpas den inhemska efterfrågan på nya personbilar. Som ett led i miljöpolitiken avser föredragande statsrådet att senare föreslå regeringen att bilaccisen sänks för de bilar som uppfyller de strängare regler för avgasrening som kommer att gälla i framtiden.

– Stämpelskatten på fastighetsinteckningar höjs från 1 till 2 % från den 1 juli. Härigenom dämpas efterfrågan på krediter mot fastighetsinteckning.

– Vissa statliga utgifter senareläggs.

Dessa åtgärder leder till en betydande förstärkning av budgeten. Å andra sidan medför den höjda räntenivån till följd av riksbankens åtgärder en ökning av statsskuldräntorna. Hur stor denna blir beror på vilket ränteläge som kommer att gälla under budgetåret 1985/86. Om nu gällande räntenivå skulle bestå under hela denna tid torde budgetunderskottet nästa budgetår komma att uppgå till ungefär det belopp som angavs i årets kompletteringsproposition, dvs. ca 60 miljarder kronor.

Motioner i anslutning till proposition 217

I *motion 3238* (fp) framhålls att folkpartiet redan i sin partimotion i januari och i motionen med anledning av kompletteringspropositionen påtalade, att det visserligen fanns positiva inslag i den gångna utvecklingen men att riskerna inför framtiden var betydande. De åtgärder som vidtagits av riksbanken och nu föreslås av regeringen pekar i allt väsentligt på att denna bedömning var riktig.

Prisökningarna för hela året 1985 kommer enligt motionärerna att bli 6–7 %. Enligt motionärernas uppfattning finns det vidare anledning att befara en försämring av bytesbalansen till ca -10 miljarder kronor och ett ännu sämre utfall för år 1986. Orsakerna till detta ligger både i en starkt ökad import och en långsammare exportökning. Den dämpade utvecklingen av exporten är en följd av det höjda kostnadsläget, som medfört både förlust av marknadsandelar och ett ökat utnyttjande inom svensk industri av utländska insatsvaror. I motionen understryks att regeringen borde ha presenterat en reviderad prognos för den ekonomiska utvecklingen.

I det nu aktuella krispaketet sker hela åtstramningen genom penningpolitiken. Detta innebär i praktiken att en alltför stor del kommer att drabba investeringarna. Framför allt de mindre företagens investeringar torde vara känsliga för de genomförda räntehöjningarna. Vidare sägs det i motionen att det är klart ologiskt att försöka åstadkomma en kraftig investeringsökning genom en god vinstsituation och samtidigt dra in dessa vinster till riksbanken. Genom förslagen i proposition 217 ökar likviditetsindragningarna med 2,5 miljarder kronor. Samtidigt är det uppenbart att en ökning av investeringarna är nödvändig för att föra den svenska ekonomin mot balans och full sysselsättning.

Motionärerna framhåller att de föreslagna åtgärderna får expansiva effekter på statsbudgeten även bortsett från effekterna av skatterabatten. Framför allt ökar utgifterna för statsskuldräntorna. Detta innebär att finans- och penningpolitiken verkar i olika riktning, trots att en vettig ekonomisk politik rimligen bör bestå av samverkande åtgärder inom dessa båda politikområden.

Samtliga åtgärder som föreslås i propositionen avvisas. Det poängteras i motionen att det är orimligt att i nuvarande ekonomiska läge genomföra en ofinansierad skatterabatt. Regeringen skjuter problemet med det stora budgetunderskottet framför sig och resultatet riskerar att bli detsamma som tidigare, nämligen att skattehöjningar i ett trängt läge blir det enda möjliga alternativet.

Folkpartiets förslag till en alternativ inriktning av den ekonomiska politiken framgår av motion 3202.

En finansplan är ett dokument som, framhålls det i *motion 3239* (m), skall inge förtroende hos allmänhet, företag och finansexperter inom och utom landet. Utvecklingen av inflationen, bytesbalansen och valutautflödet i början av året var klara tecken på att det behövdes en finanspolitisk åtstramning genom utgiftsminskningar. Trots detta valde regeringen emellertid att helt nonchalera problemen. Resultatet blev att riksbanken tvingades höja den svenska räntenivån mycket kraftigt samtidigt som regeringen fick sätta ihop ett nytt krispaket. I motionen konstateras att regeringens ekonomiska politik har misslyckats. Den kritik som framfördes i motion 3201 kvarstår.

Den ekonomiska bedömning som redovisas i motion 3239 kan sammanfattas på följande sätt. En försiktig bedömning pekar på att det rådande efterfrågetrycket i ekonomin i kombination med lönekostnadsökningarna, som kommer att ligga klart över 5 % och överstiger vad som gäller för konkurrentländerna, medför en prisstegring under loppet av året som är mer än dubbelt så stor som den av regeringen angivna. Den genomsnittliga prisnivån kommer att öka med cirka 8 %, dvs. samma ökningstakt som för år 1984.

Reallönen kommer att falla med 1 % och hushållens reala disponibla inkomst stiger med 1 %.

Sysselsättningseffekterna påverkas negativt genom de föreslagna åtgärderna i proposition 217. Åtgärderna leder till en långsiktig minskning av antalet arbetstillfällen. Särskilt stor kan utslagningen bli i de branscher som hårdast drabbas av den kreditpolitiska åtstramningen, dvs. trähusindustrin samt företag som tillverkar varaktiga konsumtionsvaror.

Motionärerna avvisar samtliga förslag i propositionen. Investeringarna påverkas negativt av diskontohöjningen och likviditetsindragningarna. De skärpta betalningsvillkoren för kreditköp drabbar vissa branscher mycket hårt. Stämpelskatten på fastighetsinteckningar är från stabiliseringspolitisk

synpunkt verkningslös men motverkar den naturliga omsättningen på fastighetsmarknaden. Motionärerna finner det anmärkningsvärt att regeringen medvetet väljer att dämpa investeringsuppgången med motiveringen att en sådan ökar importen alltför snabbt. För att skapa långsiktig balans i den svenska ekonomin är det nödvändigt att industrin får bygga ut sin produktionskapacitet. Om detta hotar att leda till försämring av bytesbalansen, måste konsumtionen i landet hållas tillbaka genom en stramare finanspolitik.

I motionen framhålls att även hushållen drabbas hårt av räntehöjningen, de skärpta betalningsvillkoren och fördubblingen av bilaccisen. De två sistnämnda åtgärderna gör det nästan omöjligt för en vanlig inkomsttagare att finansiera ett bilköp.

Den privata konsumtionen kan däremot beräknas öka snabbare än regeringens prognos på 1,4 %. Även om ingen ytterligare ökning sker efter den kraftiga uppgången första kvartalet i år, kommer den privata konsumtionen att öka med ca 2 % i år. Detta innebär att hushållssparandet, som i fjol låg omkring noll, i år kommer att bli klart negativt för första gången någonsin i Sverige.

Krispaketets effekter på den svenska utrikeshandeln är, menar motionärerna, relativt begränsade. Exporten påverkas på kort sikt inte alls. På längre sikt dämpas den till följd av stigande kapitalkostnader och minskade investeringar. Även om exporten återhämtar sig något under resten av år 1985, är det föga troligt att någon nämnvärd exportökning kommer att bli resultatet för året som helhet. Importökningstakten kommer sannolikt att dämpas något under resten av året. Det är dock realistiskt att räkna med en importökning på nära 10 % för helåret, om inte en finanspolitisk åtstramning sätts in.

Slutsatsen blir att det är svårt att se hur ett bytesbalansunderskott i storleksordningen 10–15 miljarder kronor kan undvikas i år.

Vad gäller budgetunderskottet konstateras i motionen att enbart räntepuppgången ökar underskottet med ca 3,5 miljarder kronor. Nettoeffekten av regeringens och riksbankens krispaket innebär en klar budgetförsvagning för nästa budgetår.

I motionen understryks att den situation Sverige nu befinner sig i inte är hållbar under någon längre tid. Kreditåtstramningen måste avlösas av en finanspolitisk åtstramning. Detta är nödvändigt för att inflationen skall kunna dämpas och för att ökningen av bytesbalansunderskottet skall kunna bromsas upp. De åtgärder som är nödvändiga att vidta för att nå ekonomisk balans framgår av redovisningen i motion 3201.

I *motion 3242* (vpk) framhålls att det inte finns någonting i den ekonomiska utvecklingen under senare tid som föranleder vänsterpartiet kommunisterna att på någon avgörande punkt ändra den bedömning som redovisades i motion 3203. Utöver de åtgärder som angavs i motion 3203 inom valutaområdet föreslås följande åtgärder:

– Riksbanken bör ompröva sitt beslut om att inte längre pröva direktinvesteringarna utomlands ur bytesbalanssynpunkt och de anställda inom berörda företag och koncerner bör ges möjligheter att påverka utlandsinvesteringarna genom vetorätt.

– Riksbanken måste ges ett ökat inflytande över valutahandeln genom skärpt kontroll över bankernas och företagens valutaavdelningar. Frågan om en centralisering av all valutahandel bör utredas.

– Den höga räntans menliga inverkan på samhällsekonomin bör föranleda riksdagen att uttala att en snar räntesänkning är nödvändig. Enligt motionärernas mening bör bankernas försök att höja utlåningsräntan väsentligt över diskontohöjningen föranleda ett återinförande av ränteregleringen.

– Den utredning om beskattning av realräntevinster som ställdes i utsikt av regeringen i våras bör forceras så att ett lagförslag på detta område snarast kan föreläggas riksdagen för beslut.

Med anledning av förslagen i proposition 217 föreslås följande:

–Likviditetsindragningarna från näringslivet bör dubbleras i förhållande till förslagen i propositionen. Hälften av de indragna likvida medlen skall överföras till AP-fonden och användas till produktiva investeringar med sikte på att som nämnts i motionen öka förädlingsgraden av de inhemska råvarorna samt att höja graden av svenska insatsvaror i industrin.

– Delgivningen om att statliga utgifter skall senareläggas kan inte accepteras utan att riksdagen får ta ställning till de konkreta förslagen.

– Den nya lag som föreslås och som ger regeringen bemyndigande att skärpa reglerna för avbetalningsköp kan godtas. Motionärerna anser dock att mindre krediter, upp till 20 000 kr., kan beviljas med endast 20 % kontantinsats och med en amorteringstid om högst 24 månader.

– Stämpelskattehöjningen på fastighetsinteckningar godtas. Även stämpelskatten på aktier bör fördubblas.

– Billigare bilar bör undantas från den hårda kreditförordningen och falla under samma regler som motionärerna ovan föreslår för vanliga avbetalningsköp. Vidare föreslås att en differentierad accis införs med en mindre ökning av accisen på billigare bilar och en större ökning på dyra bilar. En lämplig gräns är 70 000 kr.

– Om en förhöjd accis införs bör redan nu befrielse eller nedsättning av densamma erhållas om fordonet uppfyller de framtida kraven på avgasrening.

– Regeringen bör vidta speciella åtgärder för stöd till rörelsehindrade, t. ex. genom att undanta handikappfordon från de nya avbetalningsbestämmelserna.

I *motion 3242* (c) anförs att under parollen "Sverige är på rätt väg" har regeringen tillåtit den svenska ekonomin att bryta samman. Devalveringen 1982 gav ett tillfälligt andrum liksom även den internationella högkonjunkturen. När inflationen bitit sig fast på en av de högsta nivåerna i industrivärlden

sviktar emellertid omvärldens förtroende. Vare sig prisstopp eller räntehöjning hjälper om man inte har, menar motionärerna, kapacitet att ta sig an det grundläggande problemet i ekonomin.

Den socialdemokratiska regeringen har inte förmått hålla sin del av den s.k. Rosenbadsöverenskommelsen att löneavtalen skulle hålla sig inom 5-procentsramen. Den 2-procentiga diskontohöjningen innebär att redan i maj månad har inflationsmålet överskridits. Den ekonomiska politiken har inte haft en sådan inriktning att inflationen kunnat hållas tillbaka. Ju längre den släpphänta finanspolitiken tillåts fortsätta desto större blir, enligt motionärerna, behovet av en hårdhänt åtstramning. I motionen framhålls att regeringens förslag till indragningar och skattehöjningar måste bedömas dels i relation till den kraftiga diskontohöjningen, dels i förhållande till regeringens tidigare ovilja till nödvändiga besparingar i de offentliga utgifterna. Sedda i ett sådant perspektiv framstår, menar motionärerna, förslagen som omotiverade. De kan i själva verket komma att ytterligare begränsa näringslivets konkurrenskraft.

När det gäller höjningen av bilaccisen aviserar regeringen att man senare skall föreslå en sänkning av accisen för de bilar som utrustas för tillgodoseende av de skärpta kraven på avgasrening. Centerpartiet har kritiserat regeringen för att vara obeslutsam med konkreta åtgärder och otillräcklig vad gäller förslagens utformning för att åstadkomma den nödvändiga bilavgasreningen. Det nu föreliggande förslaget innebär, framhåller motionärerna, inga konkreta åtgärder som snabbt kan ge resultat.

I motionen understryks att riksdagen fortfarande har möjligheter att nu i vår lägga om kursen i en mera realistisk och framåtbärande riktning. Det är nödvändigt att snabbt vidta åtgärder för att den svenska ekonomin inte skall "gå i stå". Den ekonomiska politiken måste ges en sådan inriktning att räntan snarast möjligt kan sänkas igen. Motionärernas förslag till uppläggning av en ekonomisk politik med denna inriktning har redovisats i motion 3206.

Utskottet

Den ekonomiska politiken

Internationell utveckling

Världsekonomin har de senaste två åren genomgått en markant förbättring. Tillväxten i industriländerna var 1984 den starkaste på åtta år, inflationen har reducerats påtagligt, företagens lönsamhet har ökat och investeringarna skjutit fart. Det har lett till en kraftig ökning av världshandeln. Ökningen uppgick till närmare 9 % år 1984. Trots den kraftiga ekonomiska tillväxten har arbetslösheten i Europa varit fortsatt hög. Den

ekonomiska återhämtningen har varit betydligt svagare i Europa än i Förenta staterna, Japan och länderna i Ostasien.

Den amerikanska uppgången var närmare 7 % under 1984 och har varit motorn i världsekonomin. Den har stimulerats av ett stort federalt budgetunderskott. Samtidigt som utgifterna, bl. a. för försvarsändamål, har ökat kraftigt har inkomstskatterna sänkts. Det ökade efterfrågetryck som detta har fört med sig har resulterat i ökade investeringar och konsumtion. Importen har stigit mycket kraftigt och underskottet i handelsbalansen har vidgats. Detta har emellertid motverkats av ett kraftigt kapitalinflöde bl. a. till följd av de höga realräntorna och förväntningar om stigande dollarkurs.

Stora ansträngningar har gjorts för att minska budgetunderskottet. I behandlingen av budgeten i den amerikanska kongressen eftersträvas en minskning av underskottet. Administrationen i Washington räknar alltjämt med en produktionsökning år 1985 med 4 %. Andra bedömare, bl. a. OECD-sekretariatet tror i sin senaste bedömning i maj 1985, på en något svagare tillväxt. Det är framför allt det preliminära utfallet för första kvartalet med en ökning på endast 0,7 % som talar för att tillväxten kulminerat och att den nu kommer att utvecklas i en lugnare takt. Ökningstakten från år 1984 kommer sannolikt att halveras, vilket innebär att den draghjälp som den amerikanska ekonomin gett omvärlden kraftigt kommer att försvagas.

Japan redovisar ett rekordstort överskott i sin bytesbalans. Sannolikheten för ett omslag i politiken i mer efterfrågestimulerande riktning måste emellertid bedömas som liten, eftersom man samtidigt har ambitionen att minska budgetunderskottet.

Den lägre tillväxten i Förenta staterna leder till en minskad export för Västeuropas del. Den kan motverkas något av en ökad export till övriga delar av världen. Eftersom också den inhemska efterfrågetillväxten i Västeuropa blir ungefär oförändrad, torde det sammantagna resultatet bli en något svagare tillväxt av BNP år 1985 än 1984.

I Förbundsrepubliken Tyskland kan en omläggning av finanspolitiken i expansiv riktning inte förväntas. Arbetslösheten väntas ligga kvar på en mycket hög nivå. Det expansiva inslaget i tillväxten väntas komma från investeringarna. Sammantaget beräknas BNP i Förbundsrepubliken Tyskland öka med 2,5 % år 1985.

I tabell 2 redovisas vissa nyckeltal för den internationella utvecklingen.

Av tabellen framgår att inflationen i omvärlden ligger på en låg nivå. I det för Sverige viktiga konkurrentlandet Förbundsrepubliken Tyskland ligger inflationstakten på drygt 2 %.

Prognoserna om den internationella utvecklingen måste omgärdas med stora reservationer. Ovissheten om dollarkursens utveckling gör situationen svårbedömd. De tilltagande protektionistiska tendenserna i Förenta staterna kan få konsekvenser för den amerikanska importen, vilket innebär en stor osäkerhet för utvecklingen av den internationella handeln.

Tabell 2. Internationell utveckling 1984 och 1985

	BNP % per år		Konsument-priser % per år		Arbetslöshet %	
	1984	1985	1984	1985	1984	1985
Förenta staterna	6,8	3 1/4	4,3	4 1/4	7,5	7 1/4
Japan	5,8	5 1/4	2,2	2 1/2	2,7	2 1/2
Förbundsrepubliken Tyskland	2,6	2 1/2	2,4	2	8,3	8 1/4
OECD-Europa	2,4	2 1/4	7,6	6 1/2	10,7	11
OECD-Totalt	**4,9**	**3 1/4**	**5,3**	**5**	**8,4**	**8 1/4**

Källa: OECD

Vid ministermötet i OECD i Paris i början av april uttalade finansministrarna att ytterligare liberaliseringar måste vidtas för att stärka världshandeln. De begärde också att förberedande diskussioner skulle inledas för en ny förhandlingsrunda inom GATT (General Agreement on Tariffs and Trade). Ministrarna framhöll vidare nödvändigheten av att motstå protektionistiska åtgärder, att begränsa offentliga utgifter och att i de länder där det är nödvändigt minska budgetunderskottet. Likaså betonades vikten av att reducera strukturella stelheter och att stärka sysselsättningen samt att allmänt verka för en ökad konvergens i den ekonomiska politiken inriktad på en icke-inflationistisk tillväxt.

Utvecklingen i Sverige

Utvecklingen i den svenska ekonomin har i flera avseenden varit mycket positiv under de senaste åren. En kraftig ökning har skett av industriproduktionen, exporten och industriinvesteringarna. Nedgången i den totala sysselsättningen under början av 1980-talet bröts under åren 1983 och 1984. En kraftig ökning ägde rum under loppet av 1984. Under första kvartalet 1985 var 56 000 fler sysselsatta än ett år tidigare. I industrin ökade antalet sysselsatta med 20 000 personer. I takt med denna utveckling har också den öppna arbetslösheten minskat. Till den positiva bilden åren 1983 och 1984 hör också den snabba förbättringen av bytesbalansen. Från ett underskott år 1982 på närmare 23 miljarder kronor har utvecklingen gått mot ett överskott år 1984. Saneringen av statsfinanserna har också varit framgångsrik. Även bortsett från det positiva bidraget från en lång rad engångsinsatser har underskottet minskat kraftigt både i nominella termer och som andel av BNP.

Mer problematiska inslag i den ekonomiska utvecklingen utgör pris- och kostnadsutvecklingen. Den nödvändiga anpassningen till utvecklingen i våra största konkurrentländer kom inte till stånd år 1984. Såväl löner som priser ökade i väsentligt snabbare takt i Sverige än i flertalet OECD-länder. En

kraftigare produktivitetsökning kunde visserligen i stor utsträckning motverka kostnadsgenomslaget på exportpriserna år 1984, men på sikt ger den bristande kostnadsanpassningen anledning till oro. Utskottet återkommer till vilka slutsatser som bör dras av denna utveckling efter det att utskottet redovisat sin syn på utvecklingen under år 1985 så som den nu kan bedömas.

Den ekonomiska utvecklingen under år 1985

I den reviderade finansplanen förutses BNP-tillväxten bli närmare 2 1/2 % år 1985. Det är en ökning i ungefär samma takt som under de senaste två åren. Liksom under de senaste åren förutses tillväxten bäras upp främst av export, investeringar och lagerinvesteringar som för tredje året i rad tillsammans ökar med ca 6 1/2 %. Konsumtionen förutses däremot i den reviderade finansplanen öka betydligt långsammare, eller med drygt 1,2 % år 1985. Det mönster som kännetecknat tidigare konjunkturuppgångar, nämligen en kraftig ökning av konsumtionen, skulle sålunda brytas i denna uppgångsfas.

Investeringarna förutses öka med ca 3 1/2 % år 1985. Det är särskilt industriinvesteringarna som förutses öka kraftigt. I den reviderade finansplanen anges ökningen till 25 %. Det finns tecken som tyder på att ökningen kan bli ännu kraftigare. Industriförbundets planenkät visar på en ökning om närmare 35 % av industrins investeringar bland de företag som speglas i enkäten. Ökningen är främst koncentrerad till insatsvaruindustrin.

I den reviderade nationalbudgeten förutses hushållens realt disponibla inkomster öka med närmare 2 % år 1985. Den förbättringen skulle ge ett utrymme både för en konsumtionsökning och för en viss ökning av sparandet. Den privata konsumtionen tycks emellertid, efter vad som kan utläsas av nu tillgänglig statistik, ha ökat kraftigare under första kvartalet 1985 än i prognosen. Omsättningen i detaljhandeln första kvartalet ökade med ca 3 % i volym jämfört med samma kvartal förra året. Av statistiken över nyregistrerade bilar framgår att dessa ökade med 22 % de fyra första månaderna i år jämfört med samma period förra året. Sammantaget beräknas den privata konsumtionen ha ökat ca en procentenhet snabbare första kvartalet än vad som tidigare förutsägs. Enligt vad som nu kan bedömas beror denna ökning inte på ett oväntat tillskott av inkomster utan på minskat sparande. Uppgifter om bankernas och kreditinstitutens utlåning till hushållen tyder på att konsumtionen finansierats genom ökade krediter. Bankerna och finansbolagen låg under första kvartalet högt över det utlåningstak om 4 % ökning som riksbanken angett för ökningen mellan helåren 1984 och 1985.

Den mycket snabba utvecklingen av investeringar och privat konsumtion har lett till att importen under de första månaderna i år har ökat mycket kraftigt. Importvärdet januari–april 1985 var närmare 20 % över motsvarande värde år 1984. Enligt den nu tillgängliga varustatistiken är ökningen störst för elektroniska insatsvaror samt vissa konsumtions- och investeringsvaror.

Under mars och april har också oljeimporten ökat kraftigt. Den kraftiga importökningen för april månad med ca 30 % tyder också på en lagerpåfyllnad, som sannolikt underbyggts av hotet om strejk vid tullen.

Handelsbalansens överskott under perioden januari–april 1985 blev endast 1 miljard mot 11 miljarder kronor under samma period förra året. Exporten förefaller enligt vad som nu kan bedömas ha utvecklats obetydligt svagare än vad som förutsågs i den reviderade finansplanen. Den kraftiga försämringen av handelsbalansen kan således i allt väsentligt tillskrivas importen.

Sedan regeringen presenterade sin bedömning av den ekonomiska utvecklingen i den reviderade finansplanen har händelser inträffat som har betydelse för den fortsatta utvecklingen. Det är konflikten på arbetsmarknaden och det kraftiga valutautflödet i början av maj.

Den 13 maj 1985 aviserade regeringen vissa ekonomisk-politiska åtgärder för att dämpa konsumtionstillväxten och motverka valutautflödet. Fullmäktige i riksbanken beslutade samma dag om åtgärder för att begränsa kreditgivningen och hejda valutautflödet, bl. a. höjdes diskontot från 9,5 % till 11,5 %.

I proposition 217 om vissa ekonomisk-politiska åtgärder som förelades riksdagen den 15 maj föreslår regeringen

- att villkoren för kreditköp skärps,
- att likviditetsindragningarna från näringslivet utvidgas,
- att bilaccisen och stämpelskatten höjs.

Dessutom aviseras att vissa statliga utgifter kommer att senareläggas.

I propositionen görs bedömningen att de föreslagna budgetförstärkningarna i stort sett motsvarar den ökning som det höjda ränteläget leder till för statsskuldräntorna. Budgetunderskottet nästa budgetår beräknas därmed uppgå till ungefär det belopp som angavs i årets kompletteringsproposition, dvs. ca 61 miljarder kronor.

Samtidigt med riksbanksfullmäktiges beslut att höja diskontot med två procentenheter slopades rekommendationen rörande nivån på bankernas utlåningsräntor. Detta ledde till att utlåningsräntorna höjdes med i genomsnitt mer än två procentenheter.

Genomslaget på *konsumentpriserna* till följd av de höjda räntorna kan beräknas till närmare en procentenhet. Höjningen av bilaccisen kommer att öka konsumentprisindex med ytterligare 0,2 procentenheter. Eftersom ökningen från december 1984 t. o. m. april 1985 uppgår till 2,7 % kommer ökningen t. o. m. maj månad sannolikt att ligga mellan 3 1/2 och 4 %. Av denna uppgång svarar den högre dollarkursen och räntehöjningen för ungefär hälften. Höjningen av den genomsnittliga prisnivån år 1985 skulle om räntenivån och dollarkursen blir bestående bli ca en procentenhet högre än vad som antogs i den reviderade finansplanen.

Det innebär med oförändrade förutsättningar i övrigt att *hushållens realt*

disponibla inkomster skulle öka med ca 1 % 1984–1985. Med en *konsumtionsökning* om 1,4 % för helåret 1985 som anges i den reviderade finansplanen skulle – efter den kraftiga ökningen första kvartalet – det innebära att en kraftig minskning av ökningstakten måste ske under återstoden av året. Konsumtionens bidrag till efterfrågeökningen och importen under år 1985 skulle därmed bli densamma som antogs i den reviderade finansplanen. Det innebär att den sparandeminskning som skett hittills inte skulle kunna tas tillbaka under resten av år 1985.

De av regeringen föreslagna likviditetsindragningarna och riksbankens ränteförändringar kan förväntas dämpa *investeringsutvecklingen* något, så att uppgången 1984–1985 kan komma att bli något lägre än som angavs i den reviderade finansplanen.

De nu redovisade bedömningarna av effekterna av regeringens och riksbankens åtgärder talar sammantaget för att efterfrågetillväxten blir svagare under resten av året än hittills. *Importtillväxten* kommer därför sannolikt att dämpas något de följande månaderna. Osäkerheten i bedömningarna är emellertid stor. Det gäller i synnerhet utvecklingen av lagerinvesteringarna. En kraftig uppbyggnad av lagren nu skulle vara i linje med tidigare mönster vid motsvarande konjunkturfas. Å andra sidan har det skett en strukturell neddragning av lagren påskyndad av en mer rationell lagerhantering och höga kapitalkostnader.

Det är ännu för tidigt att säga något om arbetsmarknadskonflikten kommer att få verkningar på längre sikt. Någon större direkt inverkan på produktionen under våren tycks den inte ha haft.

Den svenska *exporten* av bearbetade varor hävdade sig väl under år 1984. Sveriges export ökade i takt med marknadstillväxten inom OECD-området, och marknadsandelarna var således oförändrade. Med en lönekostnadsstegring i industrin på 5 % och med en fortsatt hög produktivitetstillväxt under år 1985 finns det utrymme för en viss relativprissänkning. Tecken tyder emellertid på att företagens kostnadsutveckling och höjda vinstmarginaler skulle leda till att relativpriserna blir ungefär oförändrade år 1985. Till detta skall dock läggas en del kvardröjande effekter av relativprisförändringarna under tidigare år, vilket sammantaget väntas ge en marknadsandelsförlust på 1 % år 1985.

Utvecklingen av exporten under de fyra första månaderna i år visar på en något svagare utveckling än beräknat. Värdet för exporten av varor exkl. oljeprodukter och fartyg ökade med 4 % första kvartalet jämfört med första kvartalet i fjol. Bakom denna utveckling ligger flera faktorer av tillfällig natur. Bl. a. förorsakade den kalla vintern ishinder för delar av den svenska exporten. Under maj månad har tullstrejken orsakat svårigheter för såväl exporten som importen. Eftersom importsvårigheterna inte hann orsaka några större produktionsstörningar kan exporten på längre sikt väntas återhämta sig, men osäkerheten om strejkens långsiktiga verkningar på relativpriser och marknadsandelar gör att risken för en svagare utveckling

inte kan bedömas som obetydlig.

Handelsbalansöverskottet under årets fyra första månader på endast en miljard kronor innebär en försämring med 10 miljarder från samma period förra året. De av regeringen föreslagna åtgärderna tillsammans med det faktum att arbetsmarknadskonflikten har upphört torde emellertid innebära att den hittillsvarande försvagningen av handelsbalansen upphör. En förbättring av utrikeshandeln kan således förväntas, vilket också bör få positiva effekter på *bytesbalansen*. Det finns skäl att räkna med att valutaflödet vänder och att det valutautflöde som hittills skett kommer att motverkas av ett valutainflöde under resten av året. Den försvagning av bytesbalansen som ägt rum hittills i år torde emellertid inte kunna hämtas in i sin helhet. Bytesbalansen för år 1985 kan därför förväntas visa ett större underskott än det som anges i den reviderade finansplanen.

I *motionerna 3201, 3239* (m), *3206, 3242* (c) och *3202, 3238* (fp) kritiseras regeringens bedömning av den inhemska utvecklingen på vissa punkter. Främst inriktas kritiken på bedömningen av kostnads- och inflationsutvecklingen som anses vara kraftigt underskattad i den reviderade finansplanen. Som framgått av vad utskottet anfört gör också utskottet bedömningen, under förutsättning att nuvarande höga dollarkurs och räntenivå blir bestående, att prisutvecklingen kan bli något snabbare än som antogs i den reviderade finansplanen.

Det finns enligt utskottets uppfattning inte anledning anta att den nuvarande höga räntenivån kommer att bli bestående. Den är ett uttryck för att också penningpolitiken spelar en aktiv roll i stabiliseringspolitiken när kreditefterfrågan tenderar att expandera. Den grundläggande utvecklingen i ekonomin med sänkt budgetunderskott och avtagande lönekostnadsutveckling skapar grunden för en sänkt räntenivå. Den bedömning av den ekonomiska utvecklingen under återstoden av år 1985 som utskottet här har redovisat innebär att den snabba efterfrågeutvecklingen och importen väntas avta, vilket får till följd att valutautflödet minskar. Därmed skapas förutsättningar för att senare sänka räntan och minska räntedifferenserna i förhållande till utlandet. Den nyligen genomförda sänkningen av den amerikanska räntan underlättar en sådan utveckling.

Vad gäller lönekostnadsutvecklingen finns det anledning att räkna med att den blir väsentligt lägre år 1985 än under år 1984. Det finns ännu inte något utfall för år 1985, men överenskommelsen mellan LO och SAF att lönekostnaderna inte skulle öka med mer än 5 % tycks ha varit vägledande för arbetsmarknaden i sin helhet. Skulle lönekostnaderna öka snabbare får det direkt negativa konsekvenser för vår konkurrenskraft samtidigt som det försvårar möjligheterna att i framtiden träffa avtal på en nivå som är i överensstämmelse med kostnadsutvecklingen i våra närmaste konkurrentländer. Kompensationsmekanismerna mellan olika delar av arbetsmarknaden skulle göra att en hög kostnadsutveckling fortplantade sig vidare i

systemet under flera år framöver. Utskottet ser med stor oro på en sådan utveckling. De ansträngningar som hittills gjorts för att växla ned pris- och lönekostnadsutvecklingen och de framgångar som trots allt har kunnat konstateras skulle i ett sådant läge bli omintetgjorda.

Det finns enligt utskottets mening anledning att även uppmärksamma de kommentarer som görs i motionerna 3201 (m) och 3206 (c) om *arbetsmarknaden*, sysselsättningen och arbetslösheten.

Den totala sysselsättningen, som ökat kraftigt under 1970-talet, utvecklades mycket svagt i början av 1980-talet. Under loppet av år 1984 ökade sysselsättningen återigen kraftigt. Mellan helåren 1983 och 1984 ökade sysselsättningen med 36 000 personer. Under första kvartalet 1985 var 56 000 personer fler sysselsatta än under motsvarande kvartal 1984.

Utvecklingen av antalet arbetslösa framgår av diagram 1. Den öppna arbetslösheten vid ingången av år 1985 ligger på en högre nivå än vid tidigare konjunkturuppgångar. Detta har dessvärre gällt vid alla uppgångar de senaste två decennierna. Det är också en internationell företeelse. I Sverige ligger emellertid arbetslöshetsnivån betydligt lägre än i övriga OECD-länder. I Sverige har arbetslösheten sjunkit påtagligt det senaste året. Den öppna arbetslösheten uppgick i april 1985 till 120 000 personer eller 2,7 % av totala arbetskraften. Det var 17 000 personer färre eller 0,5 % lägre än under samma månad i fjol.

Diagram 1.

Antalet arbetslösa enligt arbetskraftsundersökningarna
Månadstal för 1 000-tal personer 16–74 år

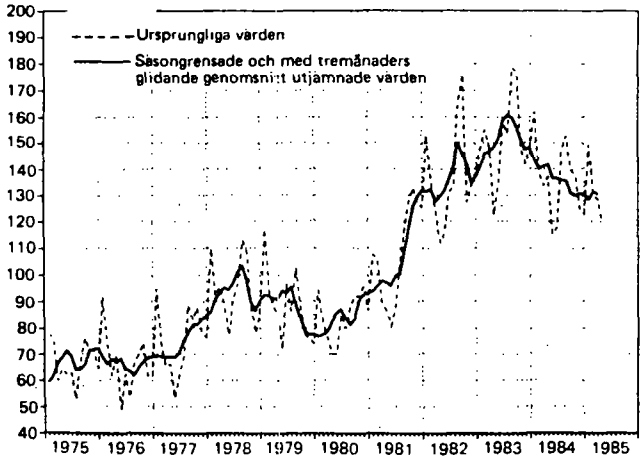

I motion 3201 (m) betraktas både de öppet arbetslösa och de som sysselsätts genom beredskapsarbeten, ungdomslag, samhällsföretag med rekryteringsbidrag samt de som genomgår arbetsmarknadsutbildning som arbetslösa. Ett sådant synsätt står i direkt motsatsställning till de hittills mycket framgångsrika strävandena att ge arbetshandikappade, ungdomar

och andra meningsfulla arbetsuppgifter och stärkt självkänsla. Det är enligt utskottets mening ett uttryck för social omedvetenhet att beskriva dessa människor som "arbetslösa". Att dessutom som i motionerna 3201 (m) och 3206 (c) föreslå att resurserna för att sysselsätta dessa människor skall skäras ned vittnar om bristande socialt ansvar. Utskottet beklagar att inte full enighet råder mellan partierna företrädda i Sveriges riksdag om att det arbete som dessa människor utför och själva värdesätter också är värdefullt för samhället.

Med de kompletterande synpunkter på den samhällsekonomiska utvecklingen som här redovisats kan utskottet instämma i de bedömningar som redovisas i den reviderade finansplanen och i proposition 217 om vissa ekonomisk-politiska åtgärder.

Den ekonomiska utvecklingen 1985–1988

I långtidsutredningen som presenterades år 1984 (LU 84) och som behandlades av riksdagen hösten 1984 (FiU 1984/85:6) presenterades två tidsperspektiv, dels perioden fram till år 1990 då balansmålen förutsattes vara uppfyllda, dels perioden 1983–1987. Syftet med denna uppdelning var att renodla dels den strukturella utvecklingen, dels konjunkturförloppet. I det kortare perspektivet studerades på vilket sätt den ekonomiska utvecklingen överensstämde med utvecklingen mot balansmålen på längre sikt. Därvid gjordes bedömningar av vilka åtgärder som var nödvändiga för att styra utvecklingen in på rätt bana. I den reviderade finansplanen presenteras en ny s. k. treårskalkyl utifrån det nya utgångsläget år 1985 och för perioden fram till år 1988. Dessutom görs en avstämning av utvecklingen under perioden 1983–1985.

Utskottet anser det mycket värdefullt att denna typ av kalkyler utförs. De snabba förändringar av de ekonomiska förutsättningarna som inträffar motiverar tätare avstämningar än de som presenteras i långtidsutredningarna vart femte år och de särskilda avstämningarna en gång däremellan. Det är viktigt att en bedömning görs av i vilken utsträckning utvecklingen leder till ekonomisk balans på sikt och vilka krav som det ställer på den ekonomiska politiken.

En avstämning av utvecklingen under 1983–1985 visar att den i flera avseenden blivit bättre än vad som antogs i LU 84. Den internationella utvecklingen tycks ha blivit mer positiv än vad LU räknade med. Även i Sverige har den ekonomiska tillväxten varit god. Industriproduktion, export och investeringar har utvecklats gynnsammare än vad som antogs i kalkylerna. Bytesbalansen har förbättrats påtagligt och budgetunderskottets utveckling ligger väl i linje med vad som angavs i LU 84. Industrins räntabilitet har förbättrats på det sätt som förutsattes i utredningens kalkyler. Den offentliga konsumtionen, särskilt inom kommunsektorn, har dock utvecklats snabbare än som antogs vara långsiktigt hållbart.

Till det mest bekymmersamma inslaget i utvecklingen hör att den nödvändiga pris- och kostnadsanpassningen inte ägde rum år 1984 som förutsattes i långtidsutredningen. En förutsättning i kalkylerna var att relativpriset på svensk export av bearbetade varor under åren 1984 och 1985 skulle sänkas med 3,5 %, medan det nu beräknas ha ökat.

Detta ter sig så mycket mer problematiskt eftersom kalkylerna för utvecklingen 1985–1988 visar att pris-och löneutvecklingen har en avgörande betydelse för möjligheterna att uppnå samhällsekonomisk balans. En snabb pris- och löneutveckling i kombination med en passiv finanspolitik skulle leda till växande obalanser i form av hög arbetslöshet och bytesbalansunderskott. En utveckling enligt detta låt-gå-alternativ är oacceptabel.

I kalkylerna beskrivs två alternativa utvecklingsvägar. Ett *balansalternativ* som bygger på ett antagande om låga pris- och löneökningar. Dessutom förutsätter detta alternativ en stram penning- och finanspolitik. Budgetförstärkningar på sammanlagt 10–15 miljarder kronor har lagts in för perioden 1986–1988. Dessa har kalkylmässigt fördelats i tre lika stora delar på hushålls-, kommun- och företagssektorn.

I ett *referensalternativ* förutsätts att pris- och löneutvecklingen följer historiska samband. För att undvika en försvagning i bytesbalansen och av budgetsaldot förutsätts att finanspolitiken stramas åt med ytterligare 25 miljarder kronor utöver balansalternativets åtstramning. Denna skärpning läggs i sin helhet på hushållssektorn i form av indirekt skatt.

I propositionen slås fast att problemen med alltför stora pris- och löneökningar inte kan lösas med ytterligare en devalvering. Förbättringen av konkurrenskraften skulle endast bli kortsiktig och hos olika beslutsfattare skulle skapas starka förväntningar om fortsatta prisstegringar och nya devalveringar. Ett centralt mål för den ekonomiska politiken – prisstabilitet – skulle då överges på obestämd tid.

Om pris- och löneutvecklingen skulle fortsätta att vara för snabb, finns det alltså i praktiken ingen annan möjlighet än att strama åt den ekonomiska politiken, anförs det vidare i propositionen. Som illustreras i referensalternativet förefaller det möjligt att genom en sådan politik hålla bytesbalansen under kontroll och fortsätta saneringen av statsbudgeten. Kostnaderna i form av arbetslöshet och därmed sammanhängande sociala problem skulle emellertid bli mycket stora. Någon återgång till samhällsekonomisk balans skulle knappast kunna ske förrän på 1990-talet.

En utveckling i linje med balansalternativet ter sig mot denna bakgrund mycket angelägen. Det ställer emellertid betydande krav på ekonomins funktionsförmåga och på den ekonomiska politiken:

– Pris- och lönestegringstakten måste dämpas betydligt.

– Industrins räntabilitet måste ligga kvar på en hög nivå.

– De offentliga utgifternas ökningstakt måste begränsas och statens budgetunderskott minskas.

– Den inhemska efterfrågeutvecklingen måste anpassas till kravet på

balans i de utrikes affärerna och till behovet av ökad sysselsättning.

– Arbetsmarknadens förmåga till omställning och anpassning måste förbättras.

I *motion 3202* (fp) sägs att denna inriktning av den ekonomiska politiken ligger väl i linje med vad folkpartiet tidigare har föreslagit riksdagen. Även i *motion 3201* (m) instämmer man till fullo i denna uppläggning av den ekonomiska politiken. Det framhålls emellertid att förslagen inte är heltäckande.

Det kan således konstateras att det finns en stor uppslutning till denna allmänna inriktning av den ekonomiska politiken. Samtidigt måste emellertid noteras att när det gäller konkreta åtgärder för att åstadkomma den önskade utvecklingen liksom när det gäller den ekonomiska politiken i övrigt är skillnaderna betydande.

Inriktning av den ekonomiska politiken

Den ekonomiska politik som föreslås i motionerna från moderata samlingspartiet, centerpartiet och folkpartiet består av följande huvuddelar.

För det första föreslås en minskning av utgifterna i stat och kommun, främst offentliga konsumtionen och transfereringarna. I förslagen ingår förutom minskade överföringar till kommunerna nedskärningar inom sjukförsäkringssystemet, arbetslöshetsförsäkringen och på bostadsområdet.

För det andra föreslås sänkta marginalskatter, inflationsjusterad skatteskala och sänkt förmögenhetsskatt. Några skattehöjningar kan inte accepteras.

För det tredje föreslås åtgärder för att avreglera näringslivet och avmonopolisera den offentliga sektorn. Ökat inslag av konkurrens i offentlig sektor genom privatisering skapar enligt motionärerna effektivare och billigare produktion samt större variationsrikedom i tjänsteutbudet.

För det fjärde anser motionärerna att löntagarfonderna måste avskaffas.

För det femte måste lönebildningssystemet reformeras. Om statsmakterna korrigerar alla negativa effekter av för höga avtal riskerar löneökningstakten att bli för hög.

Utskottet vill med anledning av dessa förslag till riktlinjer anföra följande.

När det gäller nedskärningar av offentliga utgifter för konsumtion konstaterar utskottet att de konkreta förslagen i de olika motionerna är få. Utskottet tolkar detta som att motionärerna inte har något att erinra mot den strama budgetprövning som bedrivits de senaste åren och som förutskickas för de närmaste åren. Den statliga konsumtionen beräknas för år 1985 ligga drygt 6 % under 1981 års nivå räknat i fasta priser. Utskottet anser att en strikt och återhållsam budgetprövning av de statliga konsumtionsutgifterna är nödvändig.

Utskottet har i ett särskilt betänkande (FiU 1984/85:29) behandlat den kommunala ekonomin och därvid föreslagit vissa begränsningar i kommu-

nernas likviditet. En del av denna indragning sker genom en särskild skatteutjämningsavgift – en metod som också föreslagits i motioner från folkpartiet. I övrigt anser utskottet att indragningarna bör vara tillfälliga, bl. a. av konjunkturpolitiska skäl. Det finns också skäl att avvakta skatteutjämningskommitténs förslag innan större ingrepp görs i bidragssystemet.

Huvuddelen av de besparingar som i olika former föreslås i motionerna från moderata samlingspartiet, centerpartiet och folkpartiet berör det sociala trygghetssystemet och bostadssubventionerna. Enligt utskottets mening kan nedskärningar av det slag motionärerna föreslår inte accepteras. Det sociala trygghetssystemet syftar bl. a. till att ge ekonomisk trygghet så att även de som inte har egna ekonomiska resurser skall få en grundtrygghet. Nedskärningar eller ökad avgiftsbeläggning innebär med nödvändighet att även de sämst ställda drabbas. Att det sociala trygghetssystemet inte bör utsättas för försämringar innebär inte att utskottet förordar en låt-gå-politik. De negativa konsekvenserna av en sådan politik har beskrivits i det föregående.

Enligt utskottets mening skulle ett genomförande av de i motionerna redovisade olika förslagen till politik inte heller medverka till att stärka vårt lands ekonomi. Genom de fördelningspolitiska effekter som uppstår skulle en politik med denna inriktning i stället leda till ökade svårigheter att nå ansvarsfulla löneuppgörelser och motverka strävan att få alla grupper i landet att ställa sig bakom de stabiliseringspolitiska strävandena.

Det bör också uppmärksammas att i flera av partiernas besparingsalternativ ingår förslag om försäljningar av statliga företag och statlig egendom. Utskottet har redovisat sin syn på dessa förslag i ett yttrande till näringsutskottet (FiU 1984/85:2 y). Dessa åtgärder är emellertid varken formellt eller till sin karaktär besparingar. De är en form av tillfälliga inkomstförstärkningar. De påverkar således inte utgifterna. De har inte heller samhällsekonomiska effekter som besparingar, dvs. nedskärningar av offentliga utgifter. Statliga utförsäljningar har knappast några åtstramningseffekter på efterfrågeutvecklingen. Det är således verkningslöst enligt utskottets mening att använda utförsäljningar som ett led i en stram finanspolitik. Dessa åtgärder kan emellertid vara motiverade av andra skäl, t. ex. näringspolitiska, vilket framgår av det nämnda yttrandet till näringsutskottet.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att det totala skattetrycket inte kan höjas ytterligare. Budgetsituationen gör emellertid att någon sänkning av det totala skattetrycket inte kan bli aktuell under de närmaste åren. Detta förhindrar inte att en viss omfördelning kan ske inom ramen för ett oförändrat skattetryck. Konsekvenserna av att sänka skattetrycket utvecklar utskottet i det budgetpolitiska avsnittet i anslutning till behandlingen av motion 3201 (m).

Höga marginalskatter medför enligt utskottet en lång rad negativa konsekvenser. Det är därför värdefullt att marginalskatterna under perioden 1983–1985 har kunnat sänkas kraftigt. Endast drygt 12 % av samtliga

inkomsttagare år 1985 beräknas ha en marginalskatt som överstiger 50 %. Den mest angelägna reformen, efter denna sänkning av marginalskatten, är enligt utskottets mening att förenkla deklarations- och taxeringsförfarandet. Genom förslaget till förenklad självdeklaration uppnås stora fördelar i dessa hänseenden. Utskottet har i ett yttrande till skatteutskottet tillstyrkt att denna reform genomförs (FiU 1984/85:7 y). Förslaget innebär också vissa skattesänkningar. I syfte att begränsa kostnaderna för reformen har utskottet tillstyrkt att basenheten inte höjs för år 1986, dvs. att skatteskalan inte skall justeras för inflationen under 1984–1985. Utskottet vill emellertid understryka att det är angeläget att marginalskatterna kan hållas på en rimlig nivå även i framtiden. Därför bör basenheten efter år 1986 justeras med hänsyn till löne- och prisutvecklingen.

För att höja effektiviteten och öka valfriheten i den offentliga sektorn hävdas i motionerna att ökad konkurrens bör införas i den offentliga sektorn. Enligt utskottets mening kan privat verksamhet som komplement till offentlig verksamhet verka stimulerande på utveckling och rationalisering, men riskerna för fördelningspolitiska snedvridningar är uppenbara. Riskerna är störst inom områden för vård, omsorg och utbildning. Däremot är riskerna mindre när det gäller tekniska tjänster, såsom sophämtning, gaturenhållning, fastighetsunderhåll. Enligt utskottets mening kan en privat entreprenad för dessa uppgifter vara en lämplig lösning i vissa kommuner.

I regeringens skrivelse 1984/85:202 Den offentliga sektorns förnyelse refereras ett antal utländska studier angående effekterna av att privatisera offentliga tjänster.

I en studie som för närvarande görs av en arbetsgrupp inom OECD tyder det material som hittills kommit fram på att vinsterna med en privatisering har överskattats. I åtskilliga fall finns belägg för att service till brukarna försämrats och att de anställda fått sämre anställningsvillkor. Detta har lett till att intresset för att privatisera har minskat i flera av de länder som ingår i undersökningen.

Det hävdas ofta att privat vård ger lägre kostnader. En statlig brittisk utredning har nyligen jämfört sjukvårdskostnaderna inom EG-länderna och funnit att de var relativt sett högre i länder med högre andel privat, försäkringsfinansierad sjukvård än i länder med skattefinansierade system. Även kostnadsökningarna var relativt sett snabbare i de privata systemen.

En annan rapport, som också refereras i skrivelsen, visar att sjukvårdskostnaderna i USA med stor andel privat vård är högre än i Storbritannien som har en stor andel offentlig vård, trots att täckningsgraden var lägre i USA. Jämförelsen visade också att resursslöseriet genom dålig samordning, dubbelarbete etc. var högre i USA än i Storbritannien.

Sjukvårdskostnaderna mätta som andel av BNP är större i USA än i Sverige. Resultatet av vården mätt i ett antal hälsoindikatorer är trots det avsevärt bättre i Sverige.

Det konstateras i skrivelsen att jämförelser är svåra att göra därför att vårdkvalitet och täckningsgrad varierar liksom vårdbehovet beroende på bl. a. befolkningens åldersstruktur. Slutsatsen är emellertid att materialet inte ger belägg för tesen att privata vårdsystem skulle vara billigare och effektivare än offentliga.

De som påstår att privata system ger större mångfald, större valfrihet och bättre service för medborgarna utgår från den teoretiska idealbilden av marknaden, dvs. det tillstånd när så många företag konkurrerar med varandra att ingen av dem kan påverka priset och konsumenten har resurser att fritt välja det företag som bäst svarar mot hans krav på varor eller tjänster. I verkligheten existerar inte några sådana marknader och konsumentens ställning är ofta svag.

Utskottets slutsats är att privatisering leder till en snedfördelning av tillgängliga vårdresurser. Det finns inte något som tyder på att den till följd av sina inneboende egenskaper ger lägre kostnader.

Löntagarfonderna tillkom i syfte att bl. a. mildra de fördelningspolitiska spänningar som den kraftiga vinstuppgången i näringslivet skapar. Fonderna startade sin verksamhet under år 1984. De har således verkat i ungefär ett år. Riksdagen avslog så sent som i februari 1985 flera motioner med yrkanden om att löntagarfonderna skulle avskaffas. Det har inte framkommit någonting som föranleder utskottet att ändra sin tidigare uppfattning.

I samband med behandlingen av proposition 1984/85:40 om den ekonomiska politiken på medellång sikt konstaterade utskottet (FiU 1984/85:6) att det är nödvändigt att pris- och lönebildningen ändras för att inte den svenska ekonomin skall fastna i en destruktiv devalveringscykel med hög inflation, försämrade reallöner, svag tillväxt och ökande underskott i bytesbalansen och i statsbudgeten. Löneförhandlingarna i Sverige har av tradition skötts av arbetsmarknadens parter. Det ligger ett stort värde i detta, anförde utskottet. Parterna arbetar för närvarande med att utveckla en ny lönebildningsmodell, i stil med EFO-modellen. Det är ett viktigt arbete, men det är också nödvändigt att den ekonomiska politiken utformas så att den ger goda förutsättningar för lönebildningen. Ansvaret för detta åvilar statsmakterna. Det är viktigt härvidlag att dämpa inflationsförväntningarna. En antiinflationspolitik måste generellt innebära en stram finans- och penningpolitik med syfte att begränsa likviditeten och undvika ett alltför högt kapacitetsutnyttjande.

Statsmakterna kan också styra utvecklingen direkt genom någon typ av inkomstpolitik. Det kan innebära att pris- och löneutvecklingen kopplas till olika ekonomisk-politiska åtgärder. Genom att utforma dessa så att de fördelningspolitiska spänningarna minskas underlättas också antiinflationspolitiken. Den ekonomiska politiken måste också utformas så att den bransch- och yrkesmässiga rörligheten liksom den geografiska rörligheten ökar. Samtidigt bör också ökad flexibilitet eftersträvas i lönesättningen.

Det synsätt på avtalsförhandlingarna som kommer till uttryck i motionerna innebär att de avtalsslutande parterna har ansvaret för sysselsättningen. Statsmakterna skall inte i efterhand gå in och korrigera alla negativa effekter av för höga avtal. Om statsmakterna genom omfattande arbetsmarknads- och industripolitiska åtgärder tar ansvar för sysselsättningen reduceras incitamenten att träffa ansvarsfulla avtal.

Utskottet delar inte detta synsätt. Att nå full sysselsättning är ett övergripande mål. Utskottet delar därför inte uppfattningen att samhället skall avsäga sig ansvaret för sysselsättningen. Metoden att med hjälp av arbetslöshet pressa ned inflationen har tillämpats i andra länder. Det är en metod som orsakar stort lidande för enskilda människor och medför stora samhällsekonomiska kostnader i form av massarbetslöshet och utslagning av produktionskapacitet. Det är framför allt ungdomar och grupper som inte är etablerade på arbetsmarknaden som drabbas av en sådan politik. Utskottet tar bestämt avstånd från en sådan politik.

Utskottet avstyrker med det anförda den inriktning av den ekonomiska politiken som förordas i motionerna 3201 (m) yrkande 1, 3206 (c) yrkande 1, 3202 (fp) yrkande 1 samt i motionerna 3239 (m) yrkandena 1 och 6, 3242 (c) yrkandena 1 och 2 samt 3238 (fp) yrkande 1 i berörda delar.

Regeringen presenterar i *proposition 217* vissa ekonomisk-politiska åtgärder för att dämpa den kraftiga efterfrågeökningen och den därav förorsakade importökningen som inträffade under årets första månader. Omsorgen om valutareserven och strävan att långsiktigt nå balans i samhällsekonomin motiverar enligt regeringen att åtgärder omedelbart vidtas. Den mer långsiktiga inriktningen av politiken har tidigare slagits fast av riksdagen. Enligt regeringens mening ligger den ekonomisk-politiska strategin fast som den beskrivs i kompletteringspropositionen.

I *motionerna 3239* (m), *3242* (c) och *3238* (fp) avvisas regeringens nu framlagda förslag i sin helhet. I stället yrkas att skatterabatten skall återtas och löntagarfonderna avskaffas. I övrigt hänvisas till tidigare framförda förslag. Motionärerna motiverar sitt ställningstagande till regeringens nu framförda förslag med att om motionärernas respektive förslag genomförts tidigare skulle de nu föreslagna åtgärderna vara obehövliga.

Utskottet vill med anledning härav anföra följande. Den ekonomiska situationen kan snabbt förändras och därmed också förutsättningarna för den ekonomiska politiken. Orsakerna till förändringarna i en ekonomi av Sveriges typ med stort utlandsberoende ligger ofta i faktorer som vi inte själva kan påverka. Statsmakterna kan emellertid genom olika ekonomisk-politiska beslut mildra de negativa verkningarna av de förändringar som inträffar.

När riksdagen skall ta ställning till vilka ekonomisk-politiska åtgärder som bör vidtas och vilken inriktning den ekonomiska politiken bör ha, måste

detta ske med utgångspunkt i den ekonomiska situation vi befinner oss i och de konsekvenser åtgärderna kan förväntas få på samhällsekonomin. Ställningstagandet kan inte baseras på en hypotetisk situation som skulle uppstått om mer eller mindre realistiska förslag genomförts, ett, två, tre eller flera år tidigare. Att såsom görs i motionerna 3239 (m), 3242 (c) och 3238 (fp) avslå propositionens förslag med motiveringen att de av motionärerna tidigare framförda förslagen borde ha genomförts innebär att man samtidigt frånsäger sig ansvaret för att föra en stabiliseringspolitik. De åtgärder som motionärerna tidigare föreslagit – minskade överföringar till kommuner, försäljningar av statliga företag och statlig egendom samt besparingar inom sjukförsäkringssystemet och arbetslöshetsförsäkringen – är alla av den karaktären att de får effekt först på sikt med början under år 1986, om de över huvud taget har effekt på den del av efterfrågan som riktas mot utlandet.

Detsamma gäller i synnerhet det nu upprepade förslaget att slopa löntagarfonderna. Förslaget att ta tillbaka den beslutade skatterabatten torde ha en mycket liten effekt på valutautflödet. Motionärernas ställningstagande är så mycket mer märkligt eftersom man bedömer efterfrågeökningen och bytesbalansunderskottet och därmed behovet av åtstramande åtgärder som väsentligt större än vad regeringen anger. Utskottet konstaterar att något adekvat alternativ till regeringens förslag till åtgärder inte finns i motionerna 3239, 3242 och 3238. Moderata samlingspartiet, centerpartiet och folkpartiet har i praktiken valt att avstå från att ange sina alternativ till regeringens stabiliseringspolitik.

I de nämnda motionerna anförs vidare att regeringen lagt alltför stor del av åtstramningen på penningpolitiken i stället för på finanspolitiken. I motion 3238 (fp) hävdas t. o. m. att finans- och penningpolitiken verkar i olika riktningar.

Utskottet delar inte denna uppfattning. Diskontohöjningen beräknas påverka konsumentpriserna med 0,7 %. Det motsvarar ca 2,5 miljarder kronor för hushållen. Detta kan sägas vara ett mått på den penningpolitiska åtstramningen.

Höjningen av bilaccisen och stämpelskatten innebär ca 1,5 miljarder i ökade inkomster. Därtill kommer minskade statliga utgifter på minst en miljard till följd av den aviserade senareläggningen av utgifterna. De åtstramande finanspolitiska åtgärderna är således minst lika stora.

Utskottet avstyrker med det anförda motionerna 3238 yrkandena 1 och 2, 3239 yrkandena 1 och 2 och 3242 yrkandena 1, 2 i berörd del, 4 och 5.

Vänsterpartiet kommunisterna förespråkar i sina ekonomisk-politiska motioner en politik som skapar förutsättningar för en mera nationellt oberoende politik. Detta åstadkommes bl. a. genom skärpningar i valutapolitiken. Vidare krävs särskilda utbyggnadsprogram för industrin och den offentliga sektorn för att höja sysselsättningen. Motionärerna förespråkar också en politik som innebär att de lönearbetande får en ökad andel av produktionsresultatet.

Utskottet och riksdagen har tidigare tagit ställning till inriktningen av den ekonomiska politiken på medellång sikt (FiU 1984/85:6). Därvid har kraven angetts för en långsiktig utveckling mot ekonomisk balans. Bl. a. har vissa rikttal angetts för den offentliga konsumtionens tillväxt, budgetunderskottets reducering liksom för den lönsamhet inom industrin som krävs för att åstadkomma den nödvändiga höjningen av investeringsnivån. Om utvecklingen följer dessa rikttal finns det möjlighet att få ned arbetslösheten till 2 % år 1990. Motionärernas förslag för att öka sysselsättningen leder till en utveckling mot ökade obalanser på sikt. Det skapar ett växande budgetunderskott som får negativa konsekvenser på räntenivån och på priserna. Därigenom försvagas vår konkurrenskraft och bytesbalans. Motionärernas alternativ för att motverka detta är bl. a. en skärpt valutapolitik. Utskottet bedömer inte detta som realistiskt eftersom en restriktivare valutapolitik sannolikt snabbt skulle få negativa återverkningar. Vi är mycket beroende av vår utrikeshandel och har således mycket att vinna på en fri och oreglerad handel med utlandet.

Utskottet har sympati för motionärernas ambitioner när det gäller sysselsättning och fördelningspolitik men anser att den föreslagna inriktningen av den ekonomiska politiken leder till ökade obalanser, som på sikt försvårar möjligheten att nå de uppställda målen. Utskottet avstyrker med det anförda motionerna 3203 yrkande 1 och 3241 yrkande 1.

Motionärernas förslag om en avgift på kapitalexport, centraliserad valutahandel samt skärpt valutareglering och kontroll av företagens valutahandel är enligt utskottet också exempel på åtgärder som, om de genomfördes, mycket snabbt skulle skapa negativa motreaktioner från våra handelspartners. Vi skulle således inte ha mycket att vinna på sådana åtgärder i det långa loppet. Utskottet anser det också olämpligt att vidta förändringar i valutapolitiken nu när valutakommittén inom kort kommer att redovisa sina förslag. I avvaktan härpå har riksdagen nyligen beslutat förlänga nuvarande valutalagstiftning ytterligare ett år, t. o. m. utgången av juni 1986 (FiU 1984/85:28). Utskottet avstyrker motionerna 3203 yrkande 3 samt 3241 yrkandena 10, 11 och 12.

Sammanfattningsvis anser utskottet att genom devalveringen av kronan och det omfattande investeringsprogrammet inom transport-, energi- och byggnadssektorn lades den första grunden till en ekonomisk-politisk strategi. Budgetpolitiken har successivt stramats upp, och genom omfattande arbetsmarknadspolitiska insatser har den snabbt växande arbetslösheten kunnat vändas. Den förda politiken har lett till att:

- resursanvändningen vridits om i rätt riktning mot ökad export,
- bytesbalansen har genomgått en markant förbättring,
- sysselsättningsläget har förbättrats,
- budgetutvecklingen har vänt; underskottet har minskat utan att ingrepp har behövt göras i det sociala välfärdssystemet,

– kommunernas ekonomi har förbättrats väsentligt.

Även om återhämtningen av ekonomin gått snabbare än vad man tidigare har räknat med är den svenska ekonomins kris ännu inte övervunnen. De goda resultaten av den ekonomiska politiken måste befästas och förstärkas. Den ekonomisk-politiska strategin måste fullföljas. Långtidsutredningen och analysen i de s. k. treårskalkylerna visar att det är nödvändigt att pris- och kostnadsutvecklingen nu varaktigt nedbringas till högst den nivå som uppnåtts i våra viktigaste konkurrentländer.

För att understödja antiinflationspolitiken måste finans- och penningpolitiken ges en mycket stram inriktning och likviditetstillväxten måste bromsas upp. Regeringen har vid samtal med arbetsmarknadens parter diskuterat betingelserna för löne- och prisbildningen i Sverige. Enighet nåddes om att lönestegringen mellan åren 1984 och 1985 totalt sett måste begränsas till högst 5 %. Därigenom skulle prisstegringarna kunna begränsas, konkurrenskraften bevaras och grunden läggas för en god inkomst- och sysselsättningsutveckling. Därmed har ett viktigt steg tagits mot att bringa ned inflationsförväntningarna.

En annan viktig förutsättning för att kunna pressa ned prisnivån är att budgetunderskottets likvidiserande effekt på samhällsekonomin minskas. Reduceringen bör emellertid inte ske genom en ensidig nedskärningspolitik utan genom en kombination av åtgärder för att öka inkomsterna och hålla tillbaka utgifterna. En ekonomisk politik för ökad produktion och sysselsättning ger ökade inkomster samtidigt som utgiftstrycket inom särskilt arbetsmarknads-, industri- och socialpolitiken minskar. Dessutom bör åtgärder vidtas för att effektivisera den statliga verksamheten.

Av treårskalkylerna framgår också att arbetsmarknadens förmåga till omställning och anpassning måste förbättras. Arbetsmarknadspolitiken måste hållas i hög beredskap för att möta en eventuell internationell konjunkturförsämring.

Utskottet anser vidare att fördelningspolitiken måste inriktas på att mildra de spänningar som skapats av den nödvändiga vinstuppgången i näringslivet. Även skattepolitiken måste användas som ett viktigt inslag i fördelningspolitiken. Dessutom bör förenklingar av beskattningsreglerna genomföras.

Det är nödvändigt att den inhemska efterfrågeutvecklingen anpassas till kravet på balans i de utrikes affärerna och till behovet av ökad sysselsättning. Utvecklingen av efterfrågeläget och bytesbalansen under årets första månader visar att vissa ytterligare åtgärder bör vidtas för att åstadkomma denna anpassning. I syfte att hålla tillbaka efterfrågetillväxten och begränsa påfrestningarna på handelsbalansen har regeringen därför föreslagit vissa konsumtionsdämpande åtgärder. Dessa har presenterats och motiverats närmare för utskottet av finansminister Kjell-Olof Feldt. Regeringen har återinfört bilkreditförordningen och stramat åt kreditmöjligheterna. I proposition 217 föreslås höjningar av bilaccis och stämpelskatt. Dessa åtgärder

ligger i linje med den av utskottet förordade strama finans- och penningpolitiken.

Utskottet tillstyrker med det anförda den inriktning av den ekonomiska politiken som anges i den reviderade finansplanen och de kompletteringar som föreslås i proposition 217.

Inbetalning på likviditetskonto

För att förhindra en alltför snabb likviditetstillväxt under andra hälften av 1985 och början av 1986 föreslås i propositionerna 150 och 217 att en del av den likviditet som byggts upp i näringslivet och i kommunerna steriliseras genom att tillfälligt dras in till särskilda konton i riksbanken. Företagen och kommunerna åläggs därför att sätta in belopp motsvarande 10 % resp. 6 % av sin lönesumma år 1984. Den totala indragningen till följd härav kan beräknas till ca 10 miljarder kronor.

I *motionerna 3201* (m), *3202* (fp) och *3206* (c) yrkas avslag på förslaget om likviditetsindragningar. Som motiv anförs att det skulle dämpa investeringsutvecklingen. I motion 3201 (m) anförs också att denna typ av åtgärder innebär att kreditmarknaden regleras ytterligare och att de endast verkar under en begränsad tid. När medlen blir fria och de återbetalas skapar detta stora problem för penningpolitiken. Den nödvändiga åtstramningen föreslås i stället ske genom begränsningar av statens utgifter.

I *motion 3203* (vpk) anförs att likviditetsindragningarna bör gälla endast företagen och att kommunsektorn bör undantas från kravet att inbetala medel till riksbanken. Den kommunala sektorn bör, enligt motionärerna, ha medel för att bekosta en utbyggnad av den offentliga sektorn som ur en rad olika synpunkter är nödvändig.

Utskottet tillstyrker att finans- och penningpolitiken ges en mycket stram inriktning. Däri ligger att likviditeten i ekonomin bör begränsas. De i propositionen föreslagna åtgärderna får mycket snabbt effekt på likviditeten medan alternativet att minska likviditeten i samhället genom att minska statsutgifterna med motsvarande belopp skulle ta betydligt längre tid. Den typen av åtgärder skapar dessutom stora fördelningspolitiska spänningar, i varje fall med den utformning de fått i de nämnda motionerna. Genom att indragningarna görs tillfälliga kan de betalas ut och komma företag och kommuner till godo i ett läge när pris- och inflationsimpulserna är betydligt svagare.

En bidragande orsak till den kraftiga importökningen i början av år 1985 var den stora importen av insatsvaror och investeringsvaror. Det är i och för sig positivt med en sådan tillväxt av investeringarna. Det kommer att på sikt öka vår tillväxt och konkurrenskraft och därmed också förbättra vår handelsbalans. Den kraftiga importuppgången innebär emellertid en så kraftig påfrestning på vår bytesbalans att vi av hänsyn till den externa balansen måste försöka dämpa importtillväxten. Detta motiverar enligt

utskottets mening att inbetalningskravet görs större för företagen än för kommunerna. Vid ett senare tillfälle när påfrestningarna på bytesbalansen är mindre bör medlen kunna betalas tillbaka till företagen.

Utskottet avstyrker därmed motionerna 3201 (m) yrkande 5 b, 3202 (fp) yrkande 6 och 3206 (c) yrkande 3 samt motionerna 3238 yrkande 2, 3239 yrkande 4 och 3242 yrkande 2 i berörda delar.

I utskottets betänkande om den kommunala ekonomin (FiU 1984/85:29) gör utskottet bedömningen att den finansiella situationen i kommunsektorn åren 1985 och 1986 kommer att bli god. Vidare uttalar utskottet att den kommunala konsumtionen inte bör tillåtas öka med mer än 1 % år 1986. En sådan ökningstakt är förenlig med de långsiktiga balansmål, som riksdagen ställde sig bakom hösten 1984 (FiU 1984/85:6). Den högre ökningstakt för den kommunala konsumtionen som förespråkas i motion 3203 (vpk) och som anförs som motiv för att avslå förslaget om likviditetsindragningar för den kommunala sektorn skulle således försvåra möjligheterna att nå balans på längre sikt.

Utskottet anser därför att likviditetsindragningar bör vidtas också för den kommunala sektorn och att de bör utformas så att den kommunala konsumtionen ges ett expansionsutrymme på 1 % för år 1986. Propositionens förslag om likviditetsindragningar på 4.5 miljarder kronor förefaller väl avvägt med hänsyn härtill. Motion 3203 yrkande 4 a avstyrks därför av utskottet.

I *motion 3203* (vpk) och *3241* (vpk) yrkas också att de av företagen inbetalade medlen skall tillföras fjärde AP-fonden och löntagarfonderna för att användas för investeringar i nya samhällsägda företag och löntagarägda företag. Dessutom föreslås en fördubbling av insättningarna från företagen. Utskottet anser, som framgått, att de inbetalade medlen av konjunkturpolitiska skäl bör återbetalas till företagen och kommunerna.

Som utskottet anfört beträffande den ekonomiska utvecklingen på längre sikt bör avkastningen på materiellt kapital överstiga den på finansiellt kapital. Det innebär att industrins räntabilitet under en följd av år måste bibehållas på nuvarande nivå. Om insättningarna på likviditetskontona skulle fördubblas i förhållande till regeringens förslag och dessutom varaktigt tas ifrån företagen och överföras till AP-fonderna skulle det innebära en skärpt företagsbeskattning som skulle påverka vinster och lönsamhet mycket negativt. Utskottet kan därför inte tillstyrka motion 3203 yrkande 4 b och 3241 yrkande 4.

I *motion 3207* av Lars Svensson m. fl. (s) anförs att redan i samband med tillkomsten av lagen om inbetalningar på likviditetskonto för budgetåret 1984/85 påtalades att den inte var konkurrensneutral, t. ex. inom detaljhandelsområdet. Det är endast företag med en lönesumma överstigande 20 milj. kr. som berörs av lagen. Det innebär när det gäller detaljhandeln med livsmedel, som domineras av ett antal kedjeföretag, att när kedjan består av

ett eller ett fåtal försäljningsställen berörs den inte av lagen, men när försäljningsställena organiseras i föreningar som tillsammans utgör ett företag, typ konsumentkooperationen, berörs de av lagen. De senare får genom lagen en extra kostnadsbelastning som konkurrerande företag med annan organisationsform slipper ifrån. Motionärerna begär därför en översyn av lagen för att göra den konkurrensneutral på detaljhandelns område. Motionärerna anser vidare att de dispensmöjligheter som lagen medger är otillräckliga för att eliminera dessa snedvridande effekter. Dispensgivning innebär också en byråkratisering med viss risk för godtycklig behandling av olika sökanden.

I samband med att samma typ av likviditetsindragningar beslutades för budgetåret 1984/85 konstaterade utskottet att det faktum att vissa företag med lägre lönesumma undantas från kravet på likviditetsdepositioner innebär samtidigt att de mindre företagen får konkurrensfördelar jämfört med de större företagen. Skulle detta leda till en påtaglig konkurrenssnedvridning i detaljhandelsbranschen av det skälet, att företagen ingår i en viss organisationsform men i övrigt konkurrerar på lika villkor, borde detta enligt utskottet särskilt uppmärksammas. Utskottet anförde vidare att ekonomiskpolitiska åtgärder som vidtas i ett konjunkturpolitiskt syfte kan uppfattas som trubbiga och att de för enskilda företag eller branscher kan ge upphov till icke avsedda effekter. Utskottet förutsatte därför att de generella åtgärdernas effekter i dessa avseenden noga skulle följas av regeringen och att kompletterande åtgärder skulle vidtas för att för framtiden undvika uppenbara snedvridningseffekter. Utskottet noterade i sammanhanget att depositionerna är tillfälliga och att de därför inte kan få några varaktiga effekter på konkurrensvillkoren i branschen.

Eftersom dessa indragningar nu upprepas är risken för eventuella snedvridningseffekter större. Utskottet anser därför att det finns skäl att antingen, som motionärerna anför, se över lagen eller vidga dispensmöjligheterna så att lagen tillämpas konkurrensneutralt inom detaljhandeln och inte ensidigt drabbar konsumentkooperationen.

Enligt den föreslagna lagen ges regeringen rätt att medge befrielse helt eller delvis från skyldighet att betala in medel på likviditetskonto. För att sådan dispens skall ges krävs synnerliga skäl. Härav följer att dispensgivningen skall vara mycket restriktiv. I proposition 1983/84:200 nämns följande exempel på tänkbara dispensfall.

Dispens bör kunna komma i fråga om arbetsgivarens ekonomiska ställning är så svag att en inbetalning på likviditetskonto skulle leda till obestånd eller andra allvarliga ekonomiska svårigheter för honom. Vidare bör dispens kunna ges om en inbetalning skulle äventyra investeringar av stor betydelse för ett företags utveckling och för sysselsättningen där. Även företag som erhåller stöd av samhället i någon form, t. ex. vissa tidningsföretag, bör kunna befrias från skyldighet att betala in medel på likviditetskonto. Dispens

bör också, helt eller delvis, kunna medges om arbetsgivaren under år 1984 väsentligt inskränkt sin verksamhet.

Enligt utskottets mening bör dessutom dispens kunna ges när inbetalning skulle leda till en beaktansvärd snedvridning av konkurrensen inom ett område.

Vad utskottet anfört om inbetalning på likviditetskonto med anledning av motion 3207 bör ges regeringen till känna.

Begränsning av konsumtionskrediter

I proposition 217 föreslås att regeringen skall bemyndigas att skärpa *reglerna för kreditköp*. Denna del av propositionen behandlas av lagutskottet (LU 1984/85:44). Om riksdagen ger detta bemyndigande ankommer det på regeringen att utforma föreskrifterna för avbetalningsköpen. Regeringen aviserar att reglerna för kontokrediter och avbetalningsköp skall skärpas så att kontantinsatsen skall vara minst 30 % och återstoden skall amorteras med 10 % per månad.

Regeringen har också beslutat att sätta bilkreditförordningen i kraft. Kravet på kontantinsats sätts till 50 % och amorteringstiden får vara högst 12 månader.

I *motion 3241* (vpk) anförs att mindre krediter, upp till 20 000 kr. som kan behövas för att möjliggöra vissa inköp, bör beviljas med endast 20 % kontantinsats och den längsta amorteringstiden på 24 månader.

Vidare yrkas i motion 3241 (vpk) att billigare bilar, under 80 000 kr., borde undantas från de hårda regler som föreslås i bilkreditförordningen. I stället bör samma regler gälla som motionärerna föreslår för avbetalningsköp. Vidare föreslås att handikappfordon undantas från de nya bestämmelserna.

Husvagnsbranschens Riksförbund och Båtbranschens Riksförbund har i skrivelser till utskottet anfört att de korta amorteringstiderna kommer att försvåra försäljningen av nya husvagnar och båtar. Det skulle få allvarliga konsekvenser för dessa branscher.

Om riksdagen bifaller förslaget om bemyndigande ankommer det på regeringen att utforma föreskrifter för avbetalningsköp. Reglerna kommer att gälla för nya krediter. Utskottet utgår från att regeringen därvid noga överväger de konsekvenser som skärpningen av avbetalningsreglerna får för handikappade och för exempelvis sådana branscher som tillverkar och säljer båtar och husvagnar. Det är självfallet inte avsikten att försvåra anskaffningen av handikappfordon. Kommerskollegium, som är den myndighet som skall se till att bilkreditförordningen efterlevs, får medge undantag från bestämmelserna om särskilda skäl föreligger. Enligt vad finansministern redovisat i ett frågesvar i kammaren den 31 maj 1985 avser kommerskollegium att generöst medge undantag från förordningens bestämmelser för handikappade. Detta överensstämmer i sak med den praxis som tillämpades

när den tidigare bilkreditförordningen var i kraft. Motionärernas önskemål *om att inte försvåra för de handikappade att skaffa bil är således tillgodosett* med den dispensmöjlighet som finns i bilkreditförordningen.

Syftet med åtstramningen av kreditköpen är i första hand som anförts att minska importen och påfrestningarna på bytesbalansen. Utskottet ser inte någon anledning till att försvåra försäljningen av just svensktillverkade bilar genom att göra särskilda undantag för billigare bilar. Att utforma undantag för krediter under ett visst belopp torde dessutom medföra vissa praktiska svårigheter. Avsikten med skärpningen av avbetalningsköpen skulle kunna gå helt förlorad i så fall om krediterna delades upp på flera mindre belopp. Utskottet avstyrker därför motion 3241 yrkandena 3, 6 och 7.

I *motion 3239* (m) kritiseras regeringen för de vidtagna åtgärderna vad gäller förkortade avbetalningstider, skärpta kontokortsregler och höjningen av bilaccisen. I motionen framhålls bl. a. att en vanlig inkomsttagare på grund av dessa åtgärder inte längre kan finansiera ett bilköp. Motionärerna vill att vad de anfört i dessa frågor skall ges regeringen till känna.

Utskottet vill erinra om att de åtgärder som motionärerna här tar upp och kraftigt överdriver effekterna av utgör en del av det nödvändiga åtstramningspaket som redovisats i proposition 217. Avsikten är att genom en höjning av bilaccisen och begränsning av kreditmöjligheterna något pressa tillbaka ökningen i den privata konsumtionen och då i synnerhet efterfrågan på importerade varaktiga konsumtionsvaror.

Med det anförda avstyrker utskottet yrkande 3 i motion 3239.

Kreditpolitiska åtgärder

I *motion 3241* (vpk) föreslås att riksdagen gör ett uttalande att en snar räntesänkning är nödvändig. Utskottet har vid flera tillfällen behandlat yrkanden med denna innebörd. Motionerna har avslagits av riksdagen med motiveringen att utsikterna att kunna sänka räntenivån i Sverige i hög grad är beroende av den internationella ränteutvecklingen och rådande valutasituation. Det ankommer vidare på riksbanksfullmäktige att besluta om ändringar i räntenivån. Utskottet avstyrker med det anförda motion 3241 (vpk) yrkande 13.

I motion 3241 (vpk) krävs även att ränteregleringen återinförs och att en utredning om beskattning av realräntevinster omedelbart tillsätts.

I samband med den senaste diskontohöjningen har diskussioner förts mellan riksbanken och bankerna vilka differenser som bör råda mellan diskontot och bankernas ut- och inlåningsräntor. Detta har haft till följd att bankerna har genomfört en sänkning av utlåningsräntorna. Mot denna bakgrund finns det enligt utskottets mening inget motiv för riksdagen att nu återinföra ränteregleringen. Utskottet avstyrker motion 3241 yrkande 14.

Vad gäller frågan om realräntebeskattning har utskottet erfarit att

regeringen inom kort tillsätter en utredning för att behandla dessa frågor. Utskottet finner således att yrkande 15 i motion 3241 är tillgodosett.

Skattepolitiska åtgärder m. m.

I *motion 823* (vpk) hävdas att de framsteg som gjorts inom fördelningspolitikens område – främst under efterkrigstiden – hotas av inskränkningar och försämringar. Dessa hot leder, enligt motionärerna, till krav på en ny fördelningspolitik. En parlamentariskt sammansatt kommitté bör utses och ges i uppdrag att genomföra en levnadsnivåundersökning. Denna bör sedan bilda utgångspunkt för utformning av en ny fördelningspolitik. Förslaget i motion 823 följs bl. a. upp i *motion 1641* (vpk). I denna motion anges riktlinjerna för hur skattepolitiken bör utformas för att nå de fördelningspolitiska målen. I motionen argumenteras för att en produktionsbeskattning införs, att progressiviteten i skattesystemet bör skärpas, att åtgärder vidtas med inriktning mot en progressiv statskommunal enhetsskatt och att flertalet av de indirekta skatterna avskaffas. Ett slopande av indirekta skatter innebär även att matmomsen avskaffas, ett krav som vänsterpartiet kommunisterna upprepar i *motion 3203*. I motion 3203 föreslås även en höjning av omsättningsskatten vid aktiehandel med 1 procentenhet.

Det råder ingen tvekan om att de svåra obalanserna i den svenska ekonomin, som klart framträdde under slutet av 1970-talet och 1980-talets första år, utgör ett hot mot vår välfärd och trygghet. Utskottet delar den uppfattning som framförs i motionerna att det är en central uppgift för riksdag och regering att försvara de hittills uppnådda resultaten inom det fördelningspolitiska området.

Den nödvändiga krispolitik, som regeringen tvingats att föra för att häva obalanserna i ekonomin, innebär stora påfrestningar på fördelningspolitiken. Utskottet vill i detta sammanhang understryka att den viktigaste fördelningspolitiska insatsen är att föra en ekonomisk politik som gör det möjligt att nå full sysselsättning. Genom att arbetslösheten skapar såväl svåra ekonomiska som sociala klyftor i samhället utgör den det främsta hotet mot ett välfärdssamhälle.

Som framgått av vad utskottet anfört om inriktningen av den ekonomiska politiken måste den expansiva politik, som vänsterpartiet kommunisterna förordar, avvisas. En sådan politik kan genom att den oundvikligen medför en högre inflation och därigenom allt större problem på arbetsmarknaden framkalla så starka negativa fördelningseffekter att närmast orimliga krav ställs på utformningen av fördelningspolitiken. Enligt utskottets mening är det inte möjligt att, som vänsterpartiet kommunisterna föreslår, först förorda en allmän expansiv politik, som bortser från rådande obalanser, och därutöver kräva fördelningspolitiska insatser som i kombination med den expansiva politiken enligt utskottets mening förvärrar obalanserna i ekonomin.

Vad gäller de mer specifika frågorna i dessa motioner vill utskottet anföra följande.

I motion 823 framhålls att en ny levnadsnivåundersökning bör genomföras. Utskottet delar inte denna uppfattning. Undersökningar, som belyser de skillnader i levnadsnivåer och som motionärerna framhåller som särskilt viktiga, görs till en viss del löpande av statistiska centralbyrån. Därutöver kan nämnas det forskningsarbete som utförs inom socialforskningsinstitutet (jfr FiU 1982/83:4).

I motion 1641 föreslås att produktionen skall utgöra den nya skattebasen. Enligt utskottets mening kan det finnas flera fördelar att införa en produktionsbeskattning. Flera av de successiva förändringar som vidtagits i skattesystemet under senare år har varit i överensstämmelse med de tankegångar som ligger bakom produktionsfaktorbeskattningen.

Inom ramen för det nuvarande skattesystemet bör, hävdas det i motion 1641, åtgärder vidtas för att förbereda en övergång till en progressiv statskommunal enhetsskatt. Denna fråga behandlar utskottet i betänkandet om kommunalekonomiska frågor (FiU 1984/85:29). Vidare föreslås i motionerna 1641 och 3203 att mervärdeskatten på livsmedel skall avskaffas. Denna fråga behandlades år 1983 av en särskild kommitté (SOU 1983:54).

Enligt kommittén kunde inte fördelningspolitiska skäl motivera ett avskaffande av mervärdeskatten på livsmedel. Om enbart en sådan åtgärd genomförs, skulle effekterna närmast bli negativa från fördelningspolitisk synpunkt. Barnfamiljer med låg inkomst skulle inte gynnas. Kommittén avvisade en sådan differentiering av mervärdeskatten.

Skatteutskottet har ställt sig bakom kommitténs ställningstagande och vid ett flertal tillfällen avstyrkt yrkanden med innebörden att mervärdeskatten på livsmedel skall avskaffas. Riksdagen har därefter avslagit dessa yrkanden. Utskottet finner ingen anledning att föreslå ett ändrat ställningstagande.

I motion 3203 föreslås också att omsättningsskatten på aktier höjs med en procentenhet. Frågan om en uppräkning av omsättningsskatten har behandlats av skatteutskottet vid flera tillfällen. Förslaget avvisades av riksdagen senast hösten 1984. Av skatteutskottets betänkande (SkU 1984/85:14) framgår att det saknas anledning att nu inta en annan ståndpunkt i dessa frågor.

Mot bakgrund av vad utskottet här anfört avstyrks motionerna 823, 1641 och 3203 yrkandena 5 och 6.

I *motion 3038* av Alf Wennerfors m. fl. (m) kritiseras regeringens beslut att *frisläppa investeringsfonderna* för Volvo för verksamhetsåren 1985–1988. Regeringens beslut innebär enligt motionärerna att Volvo får en betydande konkurrensfördel framför andra svenska företag, eftersom dessa bara kan utnyttja sina investeringsfonder i förtid efter särskilt beslut. Motionärerna anser att tanken att använda investeringsfonderna som konjunkturpolitiskt instrument är förlegad. Staten varken kan eller bör engagera sig i en sådan detaljerad kontroll av näringslivets verksamhet.

Utskottet vill med anledning härav framhålla att det står företagen fritt att utnyttja systemet med investeringsfonder. Det ger företagen vissa skattemässiga fördelar vid investeringar. Samhällets avsikt med systemet är att i konjunkturpolitiskt syfte särskilt stimulera investeringar under vissa perioder då investeringsaktiviteten av olika skäl är låg. En jämnare investeringsutveckling och därmed ett mer balanserat resursutnyttjande är önskvärt både ur samhällets och företagens synvinkel. Det ligger i sakens natur att möjligheterna att åstadkomma tidsmässiga förskjutningar med hjälp av ett konjunkturpolitiskt instrument försvagas om det är i kraft under alltför långa perioder. Det är därför önskvärt att de generella frisläppen inte görs alltför långvariga. Skulle obalanser eller snedvridningar av olika slag uppkomma har regeringen möjlighet att ge särskilt tillstånd att utnyttja investeringsfond.

Att företag genom investeringsfondssystemet styrs att investera i den hårt drabbade Uddevallaregionen ser inte utskottet som något negativt. Det vittnar tvärtom om systemets fördelar. Med det anförda avstyrker utskottet motion 3038 yrkande 17.

I *motion 942* av Nic Grönvall (m) anförs att en allt hårdare kamp har utvecklat sig mellan arbetsgivare och fackföreningsrörelse om lönsamhetsproblem, fördelningsproblem och därmed reallöneutveckling. Genom en nära samverkan mellan arbete och kapital skulle det vara möjligt för företag och fackföreningsrörelse med tillgång till samma kunskapsmaterial om såväl nationell ekonomi som företagsekonomi att kunna förhandla om fördelningen av rörelseöverskottet på ett sådant sätt att lönesättningen inte förblev en av de främsta inflationsfaktorerna. Motionären syftar till ett nytt system för samverkan på arbetsmarknaden. Denna form bör institutionaliseras i en särskild typ av bolag, s. k. *vinstdelningsbolag*. För dessa skall inte lagen om medbestämmande i arbetslivet och lagen om styrelserepresentation i vissa aktiebolag gälla. I stället skall de anställda i vissa givna former ges rätt att delta i styrelsearbetet. Vinstdelningsbolagen skall inte heller vara skyldiga att betala vinstdelningsskatt.

Enligt utskottets mening är det osannolikt att de anställda och fackföreningsrörelsen skulle avstå från de under en lång tid tillkämpade rättigheterna till medbestämmande och insyn i företagen och i stället delta i ett lagreglerat styrelsearbete, vars syfte är att se till "att lönesättningen inte förblev en av de främsta inflationsfaktorerna". Det finns visserligen starka skäl att försöka finna nya former för lönebildningen i samhället, men de kan inte begränsas till vissa grupper eller företag. Det är en angelägenhet för hela samhället, alla anställda, företag och aktieägare. Utskottet avstyrker därför motion 942.

Budgetpolitiken

Budgetutvecklingen 1984/85–1985/86

Bilden av ett successivt förbättrat budgetläge består. Den tidigare utvecklingen mot ständigt större underskott i statsbudgeten har brutits.

Sedan budgetåret 1982/83, då underskottet kulminerade vid nivån 86,6 miljarder kronor, har för varje år en klar förbättring kunnat noteras. Saneringen av statens finanser har lett fram till att budgetunderskottet mätt som andel av BNP nu förutses sjunka från 13,1 % till ca 7 % på tre år.

Samtidigt som denna förbättring har uppnåtts har utgifterna för statsskuldräntor vuxit kraftigt till följd av tidigare upplåning och fortsatt högt ränteläge. Budgetförbättringen exklusive statsskuldräntor är därför mycket kraftig.

För *budgetåret 1984/85* förutses i kompletteringspropositionen ett budgetunderskott på 69 miljarder kronor. Bedömningen avviker inte nämnvärt från den som gjordes i budgetpropositionen tidigare i år. Riksrevisionsverket har efter det att kompletteringspropositionen lades fram redovisat en ny budgetprognos (nr 8) i vilken det kassamässiga utfallet anges till 70 miljarder kronor. I denna prognos har emellertid inte hänsyn kunnat tas till att regeringens och riksbankens nyligen framlagda åtgärder får viss effekt också för innevarande budgetår. Om man tar hänsyn till den inverkan som dessa åtgärder har på de beräknade utgifterna för statsskuldräntorna och även beaktar bl. a. inbetalningarna av preliminär skatt i mars kan budgetunderskottet för 1984/85 nu uppskattas till 69 miljarder kronor.

Tabell 3. Budgetsaldo för budgetåren 1983/84–1985/86

Miljarder kronor, löpande priser

	1983/84	1984/85		1985/86	
	Utfall	Statsbudget	Utskottets beräkn.	Budgetprop.	Utskottets beräkn.
Inkomster	221,2	244,1	258,5	256,8	262,1
Utgifter exkl. statsskuldräntor	237,9	249,9	251,8	249,1	246,0
Statsskuldräntor	60,4	61,5*	76,1	71,2	77,4
Kassamässigt budgetsaldo	**–77,1**	**–67,3**	**–69,4**	**–63,5**	**–61,3**

* Varav 1 miljard kronor redovisades under Beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto.

Jämfört med den av riksdagen fastställda statsbudgeten för innevarande budgetår innebär detta att underskottet blir 2 miljarder kronor högre. Bakom denna uppgång ligger en mycket kraftig ökning av utgifterna för statsskuldräntor. Till följd av främst högre dollarkurs och tillkommande valutaförluster i samband med förtidsinlösen av utlandslån blir dessa 14,6 miljarder kronor större. De ökade ränteutgifterna uppvägs dock helt av en lika betydande inkomstförstärkning, som har sin främsta grund i att den allmänna ekonomiska utvecklingen givit en bättre tillväxt i skatteunderlaget. Inkomstförstärkningarna förklaras emellertid också av de skattehöjningar som riksdagen genomförde på energiområdet i slutet av förra året, liksom av

höjda inleveranser från riksbanken och av intäkterna från försäljningen av statens aktieinnehav i Södra skogsägarna AB.

Förslagen i proposition 217 inverkar i både höjande och sänkande riktning på det budgetsaldo som redovisas i kompletteringspropositionen för *budgetåret 1985/86*. Underskottet anges där till 60,8 miljarder, vilket är en förbättring med 2,7 miljarder kronor sedan den tidigare beräkningen.

Främst till följd av höjningen av den inhemska räntenivån bör statsskuldräntorna nu räknas upp med ytterligare 3,6 miljarder kronor. Denna ökning motverkas dock av att regeringen dels ämnar senarelägga vissa utgifter, dels föreslår en höjning av bilaccisen och stämpelavgiften. Till följd härav kan underskottet för budgetåret 1985/86 beräknas bli i stort sett detsamma som finns redovisat i kompletteringspropositionen, dvs. 61 miljarder kronor.

Utskottet kommer på sedvanligt sätt att i ett särskilt betänkande redovisa en beräkning över statsbudgetens inkomster för nästa budgetår (FiU 1984/85: 38). På motsvarande sätt kommer utskottet också att avge särskilda betänkanden över utgifterna på statsbudgeten (FiU 1984/85:37) samt statsskuldräntorna under budgetåret 1985/86 (FiU 1984/85:36). I dessa frågor hänvisar utskottet till de aktuella betänkandena.

Långtidsbudgeten

En långtidsbudget omspänner fem år. I den belyses hur statens utgifter och inkomster utvecklas under de närmaste åren enbart till följd av redan fattade beslut och gjorda åtaganden. Metoden innebär att skatte- och avgiftsregler antas förbli oförändrade liksom att några nya utgiftsåtaganden inte görs. Avsikten med långtidsbudgeten är således att påvisa den automatik som finns inbyggd i statsbudgeten. Metoden används däremot inte för att peka ut enskilda budgetpolitiska åtgärder som bör genomföras.

Årets långtidsbudget täcker perioden 1985/86 – 1989/90. Liksom föregående år är den utformad enligt två alternativ. I det ena alternativet – kallat *lågalternativet* – överensstämmer utvecklingen till stor del med balansalternativet i 1984 års långtidsutredning (LU 84) och de s. k. treårskalkylerna. Lågalternativet utgår från att löner och priser ökar med 5 % resp. 3 % årligen fr. o. m. år 1986. BNP antas öka i volym med 2 % årligen, och räntenivån förutses sjunka successivt för att under slutåret uppgå till 7 %.

Högalternativet är ett mer schablonmässigt alternativ, som förutsätter höga nominella löneökningar, hög inflation och räntenivå samt starkt ökande arbetslöshet och utebliven ekonomisk tillväxt. Detta alternativ ansluter till den utveckling som kännetecknade svensk ekonomi under senare hälften av 1970-talet och början av 1980-talet.

I lågalternativet ökar budgetunderskottet något de första åren för att mot periodens slut sjunka till en nivå som klart understiger den som beräknas för 1985/86. Mätt som andel av BNP minskar underskottet från 7,0 % till 4,7 %.

Saldoförbättringen och den sjunkande räntenivän medför att statsskuldräntorna efter en viss uppgång ligger kvar på i stort sett oförändrad nivå under kalkylperiodens tre sista år.

Tabell 4. Budgetsaldo i långtidsbudgeten enligt lågalternativet

Löneökning 5 % och prisstegring 3 % per år. Räntenivån sjunker successivt till 7 % 1989/90. Miljarder kronor, löpande priser

	1985/86	1986/87	1987/88	1988/89	1989/90
Inkomster	260,8	272,0	281,1	295,1	305,1
Utgifter exkl. statsskuldräntor	247,8	260,9	265,1	270,0	275,0
Budgetsaldo exkl. statsskuldräntor	13,0	11,1	16,0	25,1	30,1
Statsskuldräntor	73,8	75,0	79,0	80,0	80,0
Budgetsaldo	**–60,8**	**–63,9**	**–63,0**	**–54,9**	**–49,9**
% av BNP	7,0 %	7,0 %	6,6 %	5,5 %	4,7 %

Källa: Rev. finansplanen.

Den saldoförbättring som på detta sätt framkommer i lågalternativet markerar något nytt. I tidigare långtidsbudgetar har nämligen budgetsaldot sett över kalkylperioden antingen försämrats kraftigt eller också planats ut på en högre nivå. För första gången minskar det nu i löpande priser över femårsperioden. Realt sett är saldoförbättringen betydande.

Även om de senaste årens kraftiga neddragning av budgetunderskottet nu alltså har börjat återspegla sig också i långtidsbudgetarna, får dessa positiva tendenser inte överskattas. De kan således enligt utskottets mening inte tas som belägg för att utvecklingen nu definitivt vänt och att budgetunderskottet kommer att försvinna av sig självt, om bara samhällsekonomin fortsätter att utvecklas på det gynnsamma sätt som antagits i kalkylen. Mot detta talar flera skäl.

För det första bör det uppmärksammas att långtidsbudgetkalkylen utgår från vissa givna värden för t. ex. pris- och löneökningar. Dessa värden påverkas inte av de beräkningsresultat som framkommer. Ett kraftigt växande budgetunderskott får alltså i kalkylen inte några återverkningar på den allmänna prisnivån. Denna brist på samspel mellan budgetutveckling och samhällsekonomi bör beaktas vid en bedömning av resultatet. Såsom för övrigt föredraganden själv påpekar, torde redan lågalternativets gynnsamma budgetutveckling inte kunna förenas med de antaganden om låg inflation och låga nominella löneökningar som beräkningen baseras på. Under kalkylperiodens första år stiger nämligen budgetunderskottet något, medan LU 84 och årets treårskalkyler anger att budgetunderskottet bör dras ned redan på kortare sikt.

En slutsats som kan dras är alltså att inte ens lågalternativets positiva utveckling är tillräcklig för att man skall kunna uppnå samhällsekonomisk

balans. Skall pris- och löneökningarna kunna hållas kvar på de förutsatta nivåerna, krävs alltså en ytterligare minskning av budgetunderskottet. Utskottet konstaterar dock samtidigt att budgetutvecklingen, som den nu beräknas för budgetåren 1984/85 och 1985/86, ligger väl i linje med vad som krävs enligt balansalternativet i LU 84.

För det andra fångar långtidsbudgeten inte in de utgiftsökningar av icke-automatisk karaktär som erfarenhetsmässigt alltid blir nödvändiga att genomföra. I kalkylerna justeras t. ex. inte barnbidrag och bostadsbidrag med hänsyn till inflationen, eftersom en höjning av dessa bidrag förutsätter särskilda beslut. Det är därför, som utskottet ser det, av största vikt att varje ny utgiftsökning av detta slag finansieras genom begränsningar inom andra områden. Gör man inte det omintetgörs mycket snabbt den positiva budgetutvecklingen.

Detta förhållande belyses i långtidsbudgeten där man för lågalternativet har redovisat ytterligare två alternativa beräkningar över hur statsutgifterna utvecklas, när de allmänekonomiska förutsättningarna är desamma som i huvudkalkylen men utgifterna exkl. statsskuldräntor tillåts växa snabbare än i denna. Utgifterna exkl. statsskuldräntorna förutsätts därvid följa dels lågalternativets BNP-tillväxt dvs. 2 %, dels den tillväxt på ca 5 % i fasta priser som gällde för statsutgifterna under perioden 1975/76–1980/81. I det första fallet skulle budgetunderskottet bli 35 miljarder kronor högre under det sista kalkylåret. I det andra fallet, med 5 % utgiftstillväxt, skulle underskottet bli hela 65 miljarder kronor högre slutåret. Det skulle då komma att uppgå till 135 miljarder kronor.

Dessa känslighetsanalyser visar med all önskvärd tydlighet att en snabbare ökning av utgifterna mycket snart skulle rasera de förbättringar som uppnåtts under senare år. Det gäller även om utgifterna stiger enbart i takt med BNP. LU 84 och treårskalkylerna ger dessutom klart belägg för att en snabbare tillväxt av utgifterna skulle omöjliggöra strävandena att återställa balansen i ekonomin.

För det tredje är resultatet av kalkylerna i hög grad avhängigt av de antaganden som ligger till grund för dem. Ändras t. ex. inflationsantagandet får detta självklart återverkningar på utfallet av beräkningen. I anslutning till långtidsbudgeten redovisas ett antal känslighetsanalyser, som visar hur lågalternativets budgetsaldo påverkas om något av antagandena ändras med en procentenhet under hela kalkylperioden. Resultatet kan sammanfattas i följande tabell.

Det bör uppmärksammas att de angivna riktvärdena inte kan summeras om flera antaganden samtidigt ändras.

Tabell 5. Känslighetsanalyser på långtidsbudgetens lågalternativ

	Saldoeffekt 1989/90 Miljarder kronor
En procentenhets snabbare prisutveckling	– 7
En procentenhets högre arbetslöshet	– 2
En procentenhets högre räntenivå	– 7

De yttre förutsättningarnas betydelse för kalkylresultatet framkommer också i långtidsbudgetens högalternativ. I det antas löner och priser öka med 8 % resp. 7 % per år. Räntenivån antas stiga till 14 % under slutåret och BNP förutsätts ligga kvar på oförändrad real nivå. Följden härav blir att budgetunderskottet ökar kraftigt varje år för att slutåret uppgå till 88 miljarder kronor. Även uttryckt som andel av BNP stiger underskottet åter över perioden från 7 % till 7,6 %.

Skillnaden mellan långtidsbudgetens lågalternativ och högalternativ framgår av diagram 2.

Diagram 2. Budgetsaldots utveckling 1979/80–1989/90

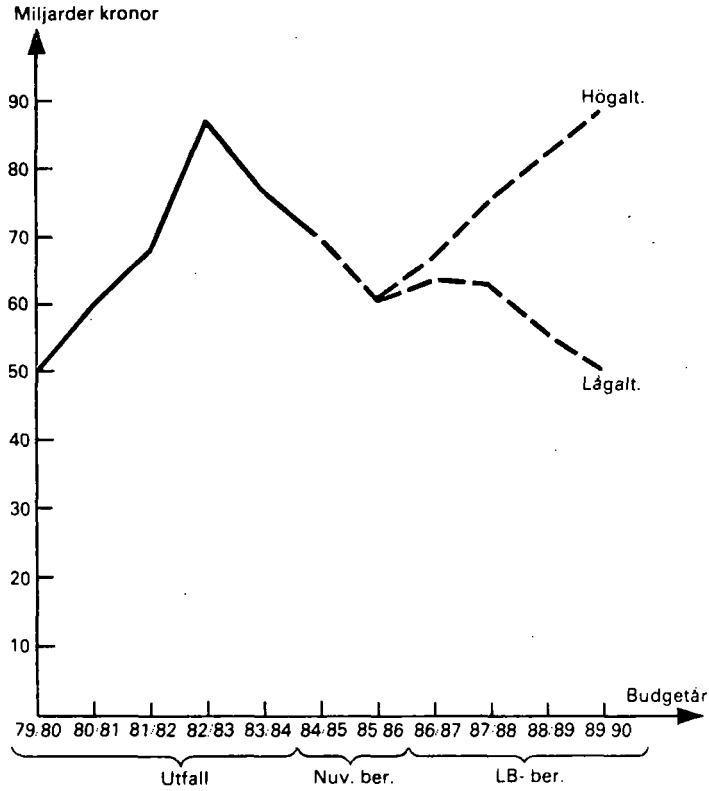

Källa: Rev. finansplanen

Återigen bekräftas hur viktigt det är för det fortsatta arbetet med saneringen av statens finanser att pris- och löneökningarna dämpas. Om stora nominella löneökningar och hög inflation skulle tillåtas att sätta sin prägel på de närmaste årens utveckling blir följden ett dramatiskt försämrat budgetunderskott. Diagrammet belyser detta förhållande.

En gynnsam ekonomisk utveckling ger således väsentligt bättre förutsättningar att få ner budgetunderskottet. Omvänt gäller att en fortsatt sanering av statens finanser är nödvändig för att återställa balansen i ekonomin.

I treårskalkylerna slås fast att de offentliga utgifternas ökningstakt måste begränsas. De motiv som därvid anförs är följande. För det första är en återhållsam offentlig konsumtionstillväxt nödvändig, om den yttre balansen skall kunna upprätthållas samtidigt som den privata konsumtionen ges ett rimligt expansionsutrymme. För det andra måste de totala offentliga utgifterna begränsas för att kostnadsdrivande skattehöjningar skall kunna undvikas. En rimlig reallöneutveckling efter skatt torde vara en viktig förutsättning för att inflationen i längden skall kunna hållas på en låg nivå.

I treårskalkylerna betonas också att en fortsatt sanering av statens finanser är ett viktigt led i antiinflationspolitiken. Saneringen är också nödvändig för att förhindra en försämring av bytesbalansen. Den behövs slutligen också, sägs det, för att dämpa störningarna på kreditmarknaden och för att förhindra att räntan pressas upp till en nivå som allvarligt hämmar investeringarna.

Utskottet delar denna bedömning. Fortsatta budgetförstärkningar behövs för att motverka tendenser till ökad inflation, stigande räntor och valutautflöde. Förstärkningen av statsbudgeten får emellertid, enligt utskottets mening, inte gå så snabbt att tillväxten och kapacitetsutnyttjandet pressas ned, vilket skulle resultera i fallande investeringar och stigande arbetslöshet. Det riktvärde för budgetförstärkningarna som ställs upp i treårskalkylen framstår mot denna bakgrund som väl avvägt. Utskottet ställer sig bakom detta krav.

I överensstämmelse med vad som sägs i treårskalkylerna bör sålunda ett mål för budgetpolitiken vara att fram till år 1988 bringa ned statens budgetunderskott till 4 % av BNP. Detta förutsätter budgetförstärkningar på sammanlagt 10–15 miljarder kronor under perioden 1986–1988.

Riktlinjer för budgetpolitiken

Utskottet övergår nu till att behandla de alternativa förslag till riktlinjer för budgetpolitiken som har redovisats i olika partimotioner. Allmänt gäller att dessa förslag i sina huvuddrag knyter an till vad respektive parti förordade i samband med behandlingen av årets budgetproposition.

I *motion 3201* (m) förespråkas sålunda utgiftsnedskärningar av en sådan omfattning att det skall bli möjligt att fram till år 1990 inte bara minska budgetunderskottet med 30–35 miljarder kronor utan också sänka skatte-

trycket med 5 procentenheter. Detta förutses kunna ske i ett läge då statsskuldräntorna sannolikt kommer att fortsätta att växa i omfång. Nedskärningarna måste alltså inriktas på övriga statsutgifter och därvid göras så stora att de fångar in även denna ökning. Som utskottet ser det skulle de sammantagna besparingarna därmed behöva beröra uppemot 1/3 av statsbudgetens nuvarande utgifter exkl. statsskuldräntor.

Motionärernas förespeglingar om sänkt skattetryck framstår som ansvarslöst i nuvarande statsfinansiella läge. Med sitt krav på mycket långtgående nedskärningar skiljer de sig också helt från vad som förordas av övriga partier. Kraven ligger dock i linje med motionärernas syn på den offentliga sektorn, vars inflytande på ekonomin enligt deras mening måste minska på alla nivåer. Att på endast fem år genomföra nedskärningar av en sådan omfattning som motionärerna förespråkar skulle nämligen otvivelaktigt leda till att förutsättningarna för stora delar av den offentliga verksamheten och den sociala omvårdnaden raserades. Utskottet noterar att motionärerna inte på minsta sätt försöker analysera vilka fördelningspolitiska effekter och andra negativa konsekvenser som deras långtgående förslag till nedskärningar skulle föra med sig.

Den grundsyn som motionärerna på detta sätt ger uttryck åt framträder klart i det budgetalternativ som redovisas för budgetåret 1985/86. Motionärerna står fast vid de förslag man väckte i januari i anslutning till budgetpropositionen, och som innebar att mycket långtgående utgiftsnedskärningar och utförsäljning av statlig egendom skulle kombineras med betydande skattesänkningar. Sammantaget uppges dessa förslag leda till en saldoförbättring på uppemot 12 miljarder kronor i jämförelse med regeringens förslag.

Skattesänkningarna inriktas i huvudsak på tre områden, nämligen

– på kapitalbeskattningen, där betydande lindringar föreslås i en rad olika avseenden,

– på fastighetsskatten som man vill avveckla helt och

– på den statliga inkomstskatten som motionärerna vill sänka successivt fram till år 1988, då marginalskatten bör uppgå till högst 40 % i inkomstlägen upp till 140 000 kr. (i 1985 års prisnivå).

Motionärernas motstånd mot skattehöjningar är dock inte utan undantag. Två förslag till skatteskärpningar läggs nämligen fram. Sålunda kräver de dels att skattereduktionen för fackföreningsavgiften skall slopas, dels att det kommunala grundavdraget stegvis skall minskas med 4 500 kr. Det sistnämnda förslaget – som är avsett att finansiera ett ökat stöd till barnfamiljerna – leder till att inkomstskatten ökar med ca 1 350 kr. för praktiskt taget alla inkomsttagare.

Medan de moderata skattesänkningsförslagen uteslutande inriktas på ekonomiskt starka grupper i samhället är skattehöjningarna alltså avsedda att bäras av alla oavsett inkomst. Personer med inkomster understigande ca 80 000 kr. får över huvud taget inte del av någon sänkt inkomstskatt. I stället

påförs de en ökad skattebörda. Framför allt de med mycket höga inkomster, liksom aktieägare och fastighetsägare blir i stället de som gynnas av motionärernas förslag.

De fördelningspolitiskt orättfärdiga inslagen i motionärernas förslag på skatteområdet förstärks av de krav på utgiftsbegränsningar som man samtidigt lägger fram. Besparingarna berör praktiskt taget samtliga departements ansvarsområden och inriktas direkt mot sociala trygghetssystem och annat stöd som är av väsentlig betydelse för de ekonomiskt svaga grupperna i samhället. Så t. ex. föreslås att sjukpenningersättningen skall begränsas kraftigt. Även föräldrapenningen bör enligt motionärernas mening reduceras och för patientavgiften föreslås en höjning. En föreslagen reducering av räntebidragen och livsmedelsstödet skulle få direkta återverkningar på hushållens boendekostnader och matutgifter. Nedskärningar föreslås även av en rad andra statliga stödformer.

I *motion 3239* (m) hänvisar samma motionärer ånyo till dessa besparings- och skattesänkningsförslag. Vad som behövs – säger man apropå regeringens åtstramningsförslag – är en minskning av framför allt den offentliga konsumtionen genom neddragningar av statsutgifterna. Det är, enligt deras mening, i första hand där det spenderas för mycket, inte bland vanliga familjer som vill skaffa sig bil eller har kontokort.

Om motionärernas främsta syfte är att minska den statliga *konsumtionen* tillgodoses detta krav i endast begränsad utsträckning genom deras egna besparingsförslag. Dessa är nämligen i mycket liten utsträckning riktade mot statlig konsumtion. I stället tar de till helt övervägande del sikte på dels inkomstförstärkningar genom utförsäljning av statliga företag, dels utgiftsbegränsningar genom nedskärningar av statliga *transfereringar* av det slag som utskottet nyss angett. Många av dessa transfereringar riktar sig direkt eller indirekt till hushållen och är avsedda att ge de ekonomiskt utsatta grupperna i samhället ett extra stöd och skydd. Genom att försämra detta skydd begränsar man konsumtionsutrymmet för dessa grupper. Däremot inskränker man inte på den statliga konsumtionen. Motionärernas förslag blir därigenom inte bara orättfärdiga. De motverkar dessutom den effekt motionärerna själva säger sig vilja uppnå.

En politik som på detta sätt leder till ökade ekonomiska klyftor i samhället och en försämrad social trygghet för de ekonomiskt svaga grupperna tar utskottet bestämt avstånd från. Utskottet avstyrker därför motion 3201 yrkande 2.

I *motion 3206* (c) påpekas att det erfordras 25 miljarder kronor i besparingar för att uppnå balans i den offentliga sektorns finanser. Motionärerna föreslår att drygt 10 av dessa 25 miljarder kronor sparas redan budgetåret 1985/86. Eftersom skattehöjningar enligt deras mening inte är någon framkomlig väg, anser de en minskning av de offentliga utgifterna vara nödvändig.

Motionärerna hänvisar till sitt i januari framlagda budgetförslag, som enligt deras egna bedömningar gav ett 9–10 miljarder kronor lägre budgetunderskott än regeringens. Detta förslag innebär bl. a. att AMS och Samhällsföretag skulle få sin verksamhet beskuren med 2,5 miljarder kronor, att sjukpenningersättningen skulle försämras, att patientavgiften skulle höjas, att skattereduktionen för fackföreningsavgifter skulle slopas och att vissa räntebidrag till flerfamiljshus skulle avvecklas. En mycket stor del av budgetförstärkningarna skulle uppnås genom att statliga företag såldes ut till ett värde av 3 miljarder kronor och genom att överföringarna till kommunerna begränsades med 4 miljarder kronor.

Jämsides med dessa nedskärningar föreslog motionärerna då också en rad skattesänkningar. Fastighetsskatten skulle sålunda avvecklas och marginalskatten sänkas. Vidare föreslog man, med särskild tonvikt på de mindre företagen, lindring i viss kapitalbeskattning och i ett antal arbetsgivaravgifter. Motionärerna förespråkade också införandet av s. k. privata investeringskonton som ett sätt att stimulera sparandet.

Redan i samband med behandlingen av budgetpropositionen framhöll utskottet att de besparingseffekter som motionärerna tillgodoräknade sig var kraftigt överdrivna. Den varaktiga saldoförbättringen under budgetåret 1985/86 inskränkte sig enligt utskottets beräkningar till knappt 1,5 miljarder kronor, vartill kom eventuella intäkter från den föreslagna utförsäljningen av statliga företag. Tog man emellertid hänsyn även till effekten av vissa andra förslag som motionärerna hade fört fram – det gällde bl. a. krav på ändrad skatteuppbörd – kunde den saldoförbättring som framkom i motionärernas budgetalternativ under budgetåret 1985/86 övergångsvis förbytas i ett underskott.

I detta sammanhang påpekade utskottet också att en av motionärerna föreslagen satsning på skatteutjämningsbidrag inte skulle kunna ge kommunerna den åsyftade möjligheten att sänka sin utdebitering eftersom statsbidragen samtidigt föreslogs bli minskade med mycket stora belopp. Denna för kommunerna negativa effekt dämpas något av att motionärerna nu har ställt sig bakom regeringens förslag om höjning av de ordinarie skatteutjämningsbidragen men avvisat den föreslagna finansieringen av höjningen. Genom att säga nej till finansieringen försvagas emellertid motionärernas budgetalternativ nu med ytterligare ca en halv miljard kronor för budgetåret 1985/86. För helår räknat blir försvagningen ungefär dubbelt så stor.

I den aktuella motionen tillgodoräknar motionärerna sig också vissa ytterligare besparingar som man anser sig ha gjort genom förslag lagda under våren 1985. Bland dessa åtgärder finns emellertid en tillkommande besparing inom kärnkraftsområdet på uppemot 0,4 miljarder kronor som i praktiken inte torde kunna uppnås. Dessutom kräver motionärerna ökade statliga subventioner till jordbruket. Vidare leder deras ställningstagande till regeringsförslaget om förenklad självdeklaration till att det kassamässiga budgetutfallet försämras under budgetåret 1985/86 till följd av de skillnader som

uppkommer vid den preliminära uppbörden.

Beaktar man även de mer långsiktiga budgeteffekterna av motionärernas ställningstagande i denna fråga blir skillnaden än mer påtaglig, eftersom motionärernas alternativ med en indexuppräkning av skatteskalan enbart belastar statsbudgeten medan en höjning av schablonavdraget får bäras av både stat och kommun.

Bland motionärernas mer framåtsyftande förslag finns nu även ett krav på att baslivsmedel skall befrias från mervärdeskatt; ett förslag som om det förverkligades i dag skulle leda till att statsbudgeten försvagades med i runda tal 10 miljarder kronor. Utskottet har därvid utgått från att endast ungefär hälften av de livsmedel som konsumeras skulle komma att föras till undantagsgruppen.

Enligt utskottets mening svarar varken vidlyftiga budgetåtaganden av detta slag eller motionärernas förslag till budgetreglering för 1985/86 mot de krav på begränsningar som motionärerna själva ställer upp.

Tilltron till motionärernas budgetalternativ förstärks inte av deras förslag till satsning på småföretagsamhet. Dessa insatser förutsätts bli finansierade genom att AMS och Samhällsföretags verksamhet beskärs kraftigt. Som utskottet ser det räknar motionärerna tydligen med att generella nedsättningar av arbetsgivaravgifter skall ge småföretagen ett så starkt incitament till nyanställningar att detta mer än väl kompenserar bortfallet av beredskapsarbeten och skyddade arbeten i Samhällsföretag. Hittills vunna erfarenheter av försök av detta slag tyder inte på att så blir fallet. Detsamma gäller ansträngningarna att med hjälp av lönebidrag placera anställda i Samhällsföretag på den öppna marknaden. Under alla omständigheter skulle en omläggning av detta slag medföra svåra övergångsproblem och ofrånkomligen driva upp arbetslösheten i det korta perspektivet. Med det anförda avstyrker utskottet motion 3206 (c) yrkande 2.

I *motion 3202* (fp) framhålls att budgetunderskottet är inflationsdrivande och därför måste minska för att man skall få ned inflationstakten. Skattehöjningar avvisas som en metod att begränsa underskottet. I stället måste detta minskas dels genom den ekonomiska tillväxten, dels genom utgiftsnedskärningar. Besparingsarbetet måste ske långsiktigt och systematiskt eftersom det tar lång tid innan beslut om utgiftsminskningar ger effekt på ekonomin. Genom att skjuta på besluten kommer regeringen, enligt motionärerna, att hamna i en tvångssituation där i praktiken endast skattehöjningar står till buds.

Utskottet får med anledning härav framhålla följande. En viktig förutsättning för att man skall kunna nå framgång med budgetpolitiken är att arbetet bedrivs systematiskt och ges en långsiktig inriktning. I det avseendet är utskottet inte av någon annan uppfattning än motionärerna. Som utskottet ser det måste budgetprövningen ske med största stramhet. Granskningen av utgifter måste vara synnerligen strikt och omfatta alla områden. Självfallet

kan direkta utgiftsnedskärningar därvid bli nödvändiga, men dessa måste sättas in i ett fördelningspolitiskt sammanhang och får inte leda till att den sociala omvårdnaden och grundtryggheten urholkas.

Utmärkande för motionärernas budgetalternativ är, som utskottet ser det, att de största förstärkningarna uppkommer – inte genom utgiftsnedskärningar som motionärerna själva förespråkar utan – genom indragningar från sektorer som ligger vid sidan av statsbudgeten. För att få ner det statliga budgetunderskottet föreslår motionärerna sålunda att kommunerna skall bli tvingade att erlägga en förhöjd avgift på skatteunderlaget, som på helår räknat tillför statsbudgeten ca 4,1 miljarder kronor mer än vad som erfordras för att finansiera en höjning av skatteutjämningsbidragen. Ytterligare 3,5 miljarder kronor skall dras in till statsbudgeten genom utförsäljning av statliga företag. Vidare skall televerket åläggas att leverera in ytterligare 0,3 miljarder kronor i förhöjd avkastning. Enbart dessa mer eller mindre tillfälliga inkomstförstärkningar svarar sålunda för närmare 8 miljarder kronor av den saldoförbättring som motionärerna vill uppnå.

De direkta utgiftsnedskärningarna är i huvudsak inriktade på tre områden, nämligen

– på sjukförsäkringssystemet, där kompensationsnivån föreslås bli sänkt,

– på arbetslöshetsförsäkringen, där statsbidragen skärs ned med 0,8 miljarder kronor på helår och

– på kommunerna som, utöver ovanstående indragning, inte erhåller någon kompensation för mistad beskattningsrätt av juridiska personer.

För kommuner och landsting blir helårseffekten av motionärernas budgetalternativ att de i jämförelse med förslagen i kompletteringspropositionen varaktigt åderlåts på ytterligare 5,7 miljarder kronor. Redan i samband med behandlingen av budgetpropositionen påtalade utskottet det motstridiga i de kommunalekonomiska förslag motionärerna för fram. Å ena sidan vill de alltså genom kraftiga indragningar begränsa kommunernas och landstingens handlingsutrymme. Å andra sidan för man fram förslag som, om de genomfördes, skulle få mycket långtgående återverkningar på kommunernas och landstingens finanser. Det gäller t. ex. motionärernas förslag om sänkt skolålder liksom förslaget att alla äldre som vistas på t. ex. långvårdskliniker skall ha rätt till eget rum.

Utöver neddragningarna på kommunsidan tar motionärernas besparingar sikte på framför allt två trygghetssystem.

Man anser sig emellertid också ha utrymme för ett antal skattelättnader. Det gäller bl. a. sänkt marginalskatt, slopad fastighetsskatt och lindrad förmögenhetsbeskattning, lättnader som alltså i första hand tillfaller de mer välbeställda grupperna i samhället. Från fördelningspolitiska utgångspunkter får motionärernas budgetalternativ därmed enligt utskottets mening en felaktig inriktning.

Med det anförda avstyrker utskottet motion 3202 (fp) yrkande 2.

I *motion 3203* (vpk) framhålls att underskotten i den svenska statsbudgeten under de senaste åren har framför allt skapat fördelningspolitiska problem genom att de medverkat till en koncentration av sparandet och till högre räntebetalningar. Motionärerna erinrar om att man tidigare avvisat metoden med en kontraktivt verkande politik, och att man hävdat att en mindre minskning av budgetunderskottet än den regeringen föreslagit skulle kunna leda till en större ökning av såväl bruttonationalprodukten som den privata och offentliga konsumtionen.

Denna uppfattning anser motionärerna alltjämt vara riktig. Man hänvisar till de förslag som framlades i anslutning till budgetpropositionen och upprepar nu endast några förslag som man anser har ökat i betydelse sedan dess. Dessa förslag går ut på

– att mervärdeskatten på livsmedel skall slopas i tre etapper, varvid livsmedelssubventionerna bör öka med 3 miljarder kronor i en första etapp,

– att 1,75 miljarder kronor bör avsättas för arbetsmarknadspolitiska insatser för att skapa nya och varaktiga arbetstillfällen i kommuner och landsting och

– att omsättningsskatten vid aktiehandel bör fördubblas till 2 %.

Motionärerna föreslår nu dessutom att en ny kapitalexportavgift skall införas i syfte att dämpa de svenska storföretagens investeringar utomlands. Denna avgift bör enligt motionärerna utgå med 10 % på den del av de direkta investeringarna utomlands som finansieras genom betalning från Sverige och skulle enligt deras egna uppskattningar kunna inbringa ca 300 milj. kr.

I likhet med motionärerna anser utskottet att de återverkningar som budgetunderskottet har på samhällsekonomin skapar fördelningspolitiska problem. Underskottet måste därför begränsas. Det är därvid av största vikt att de fördelningspolitiska aspekterna beaktas och att åtstramningen ges en sådan inriktning att bördorna kan fördelas efter bärkraft. Utskottet har i anslutning till den nyss lämnade redogörelsen för 1985 års långtidsbudget kunnat konstatera att även en begränsad ökning av utgiftsåtagandena skulle omintetgöra den förbättring av samhällsekonomin som saneringen av statsfinanserna har resulterat i. Utskottet kan därför inte ställa sig bakom en politik med den expansiva inriktning som motionärerna förespråkar. Med det anförda avstyrks motion 3203 (vpk) yrkande 2.

Sammanfattningsvis anser utskottet att budgetpolitiken även under de närmaste åren måste ges en mycket stram inriktning. Hittills uppnådda förbättringar måste tas till vara. Arbetet med att återställa balansen i den offentliga sektorn måste fullföljas med fasthet och konsekvens. Strävan att begränsa budgetunderskottet får dock inte drivas så långt att nedskärningarna urholkar grundvalen för den offentliga verksamheten och sociala omvårdnaden. Det är också viktigt att fördelningspolitiska hänsynstaganden skjuts i förgrunden och att erforderliga uppoffringar fördelas efter bärkraft.

Enligt utskottets mening tillgodoses inte dessa krav i de budgetalternativ

som redovisas i de borgerliga partiernas motioner. Gemensamt för dessa alternativ är att de dels leder till påtagliga försämringar av olika trygghetssystem, dels ger skattelättnader åt i första hand de mer välbeställda grupperna i samhället. Utskottet kan därför inte ställa sig bakom dessa förslag. Å andra sidan kan utskottet inte heller godta en expansiv politik av det slag som förespråkas av vänsterpartiet kommunisterna. En politik med en sådan inriktning skulle nämligen mycket snart driva upp budgetunderskottet till ansenlig höjd.

Enligt utskottets mening är den linje som förordas av regeringen bäst ägnad att lösa de svåra problem vi står inför. Den innebär att åtgärder för att främja tillväxten i ekonomin kombineras med fortsatta besparingsinsatser. Det stora underskottet i statsbudgeten gör det inte möjligt att sänka skattetrycket under de närmaste åren. Detta utesluter inte att förändringar av olika skatter både kan och bör ske inom ramen för ett oförändrat skattetryck.

Utskottet delar föredragandens syn på hur utgiftspolitiken bör utformas i fortsättningen. De krav som därvid bör gälla innebär att

– endast de allra mest angelägna reformerna bör genomföras och omfattningen av dessa utgiftsökningar måste hållas nere, samtidigt som de finansieras genom att andra utgifter minskas,

– utgiftsbegränsningar måste åstadkommas på vissa områden,

– arbetet med att begränsa automatiken i statsutgifternas tillväxt måste fortsätta,

– åtgärder måste vidtas för att effektivisera den offentliga verksamheten och i vissa fall förändra dess organisations- och finansieringsformer,

– en fortgående omprövning av existerande utgiftsprogram måste göras.

Liksom tidigare måste ansträngningarna inriktas på att successivt begränsa budgetunderskottet. För budgetåret 1985/86 bör budgetunderskottet inte tillåtas överskrida den nivå som finns angiven i kompletteringspropositionen, dvs. 61 miljarder kronor. Målet att balansen i den offentliga sektorn skall vara återställd före år 1990 ligger fast. Budgetunderskottet mätt som andel av BNP måste därför med nödvändighet fortsätta att minska under återstoden av 1980-talet. Ambitionen bör vara att fram till år 1988 bringa ned statens budgetunderskott till 4 % av BNP. Detta förutsätter budgetförstärkningar på sammanlagt 10–15 miljarder kronor under perioden 1986–1988.

Senareläggning av beslutade statsutgifter

I proposition 217 framhålls att det finns anledning att begränsa inte bara likviditetsökningen i näringslivet och den lånefinansierade privata konsumtionen utan också den efterfrågan som skapas via statsbudgeten. En sådan begränsning bör enligt propositionen i första hand inriktas på bl. a. transfereringar till näringslivet och vissa statliga inköp av materiel och utrustning. För att åstadkomma den eftersträvade begränsningen har regeringen för avsikt att noggrant pröva de möjligheter som föreligger att

Rättelse: S. 76, efter sista punkten i **Hemställan**
Tillkommer: Utskottet hemställer att ärendet avgörs efter endast en bordläggning.

hålla inne medel eller senarelägga utbetalningar från anslag. I den mån begränsningarna innebär större avvikelser från de utgiftsprogram som tidigare underställts riksdagen kommer detta, enligt vad som sägs i propositionen, att redovisas i nästa års budgetproposition.

I *motion 3241* (vpk) begärs att riksdagen skall ges möjlighet att ta ställning till förslag om senareläggning av beslutade statsutgifter. Enligt motionärerna kan åtgärder som vidtas inom den offentliga sektorn motverka arbetslöshet. Utgifter som riksdagen redan beslutat om kan enligt deras mening inte dras in utan att de värderas utifrån sina sysselsättningsskapande effekter.

Utskottet vill för sin del anföra följande i denna fråga. Höjningen av den inhemska räntenivån har föranlett utskottet att på förslag av riksgäldskontoret nu förorda, att utgifterna för statsskuldräntor skall räknas upp med 3,6 miljarder kronor utöver vad som anges i kompletteringspropositionen. Den budgetförsämring som härigenom uppkommer kan enligt utskottets mening inte godtas. Som utskottet nyss påpekat skulle nämligen även förhållandevis begränsade utgiftsökningar snabbt kunna omintetgöra de förbättringar som uppnåtts under senare år. Andra åtgärder måste därför nu vidtas för att neutralisera ökningen av ränteutgifterna.

I proposition 217 föreslås en höjning av bilaccisen och stämpelavgiften på fastighetsinteckningar. Dessa höjningar har visserligen i första hand tillkommit för att dämpa den inhemska efterfrågan på nya personbilar och efterfrågan på krediter mot fastighetsinteckningar. De bidrar emellertid också till att statskassan tillförs inkomster motsvarande ungefär hälften av den uppkomna ränteutgiftsökningen. Härjämte har regeringen alltså för avsikt att hålla inne medel eller senarelägga utbetalningar från anslag.

I det uppkomna läget måste ansträngningarna inriktas på att få ner budgetunderskottet till den nivå som anges i kompletteringspropositionen. En senareläggning av utbetalningarna har förutsättningar att snabbt få genomslag, och åtgärderna kan lätt samordnas med andra insatser som erfordras för att återställa balansen med vår omvärld. Omfattningen av senareläggningarna kan också behöva anpassas till den ekonomiska utvecklingen. Med hänsyn till dessa omständigheter framstår den av regeringen valda lösningen som ändamålsenlig. Det ter sig enligt utskottets mening också lämpligt att rikta in begränsningarna på bl. a. transfereringar till näringslivet och på statliga inköp av materiel och utrustning.

Utskottet vill i sammanhanget erinra om att det enligt förarbetena till regeringsformen ankommer på regeringen att avgöra i vilken utsträckning och i vilken takt ett anslag eller ett bemyndigande skall tas i anspråk (prop. 1973:90, s. 224). Regeringen är emellertid alltid bunden av de ställningstaganden riksdagen gjort och måste alltid beakta de utgiftsåtaganden som följer av lag eller för staten föreliggande förpliktelser. Något behov av att låta riksdagen i förväg ta ställning till senareläggningarna av utgifter föreligger därför inte enligt utskottets mening. En sådan prövning skulle dessutom inte kunna komma till stånd förrän en bit in på nästa budgetår och skulle

därigenom allvarligt begränsa möjligheterna att snabbt uppnå resultat. Med det anförda avstyrker utskottet motion 3241 yrkande 9.

Utskottet anser det nödvändigt att regeringen på det sätt som föreslås i propositionen senare lämnar riksdagen en redogörelse för de åtgärder som kommer att vidtas.

Övriga motioner

I *motion 3213* av Göthe Knutson (m) kritiseras de åtgärder regeringen ämnar vidta för att förbättra *den offentliga sektorns effektivitet*. Dessa åtgärder innebär bl. a. att man överväger möjligheterna att ändra myndigheternas medelstilldelning för att ge dem möjlighet att planera sin verksamhet för mer än ett budgetår i sänder. De innebär också att regeringen genom en särskild arbetsgrupp håller på att se över den statliga normgivningen gentemot näringslivet i syfte att nå en enklare och smidigare tillämpning av regler.

Motionären anser att de av regeringen redovisade planerna inte kan ligga till grund för det fortsatta reform- och rationaliseringsarbetet. Översynen av den statliga normgivningen gentemot näringslivet bör bedrivas utifrån vissa andra förutsättningar, som motionären sammanfattar i nio punkter. Han anser också att regeringen bör återkomma med förslag av samma typ som redovisades i 1979 års antibyråkratiproposition.

Utskottet har redan i samband med behandlingen av årets budgetproposition understrukit behovet av att myndigheterna planerar sin verksamhet mer långsiktigt. Det är därför, som utskottet ser det, värdefullt att myndigheterna nu har ålagts att i sina anslagsäskanden för budgetåret 1986/87 redovisa ett s. k. huvudförslag i vilket besparingskraven har fördelats över en treårsperiod. Utskottet har också tagit del av regeringens planer på en mer genomgripande reform av budgetarbetet. Innebörden av den är att statsmakterna skall lägga fast myndigheternas ekonomiska ramar för t. ex. en treårsperiod. Dessa planer har redovisats närmare i den skrivelse som regeringen har lagt fram om den offentliga sektorns förnyelse (skr. 1984/85:202, s. 34–35).

Motionärens invändningar mot det arbete som pågår inom regeringskansliet med att förenkla den statliga normgivningen gentemot näringslivet ter sig enligt utskottets mening märkliga. Utskottet har sålunda svårt att förstå varför motionären motsätter sig att regeringen försöker förenkla de regler som berör t. ex. administration, uppbörd och kontroll av skatter och socialavgifter från näringslivet. För företagen har förenklingar inom dessa områden länge framstått som angelägna. De alternativa riktlinjer som motionären själv redovisar är enligt utskottets mening så allmänt utformade och så vittomfattande att de inte kan ligga till grund för det fortsatta reform- och rationaliseringsarbetet.

Med det anförda avstyrker utskottet motion 3213.

I *motion 821* av Hugo Hegeland (m) föreslås att det till statsbudgeten skall fogas en *redovisning* i vilken man skiljer mellan *driftutgifter och investeringsutgifter* samt mellan räntabla och icke-räntabla investeringsutgifter.

Budgetåret 1980/81 slopades uppdelningen av statsbudgeten i en driftbudget och en kapitalbudget. Den tidigare särredovisningen var betingad av att man ansåg att alla förändringar i statens produktiva förmögenhet skulle redovisas öppet på kapitalbudgeten. Denna budget, vars utgifter således motsvarades av ökningen i statens avkastningsbara tillgångar, skulle i princip vara lånefinansierad. Driftbudgeten, som täckte de löpande utgifterna och oräntabla investeringarna, skulle däremot vara skatte- och avgiftsfinansierad. Beroende på konjunkturläget kunde driftbudgeten över- eller underbalanseras. Sett över en längre tidsperiod borde den dock vara balanserad.

Särredovisningen av statens löpande utgifter och kapitalutgifter kom efter hand att framstå som mindre intressant. Uppmärksamheten inriktades i stället på balansen mellan statens samlade inkomster och utgifter, eftersom även kapitalbudgetens utgifter hade stor konjunkturpolitisk betydelse. Tillväxten i statens produktiva förmögenhet blev därmed inte längre utslagsgivande för det statliga upplåningsbehovet. Det grundades i stället på bedömningar av budgetunderskottets inverkan på samhällsekonomin vid varje tillfälle. I praktiken kom därigenom både drift- och kapitalbudgeten att finansieras på samma sätt, dvs. med skatter och med lån. Uppdelningen dem emellan tillgodosåg inte längre något meningsfullt syfte. Vidare visade det sig med tiden svårt att upprätthålla en klar skiljelinje mellan räntabla och icke-räntabla investeringar, dvs. mellan de investeringsutgifter som skulle föras över kapital- resp. driftbudgeten.

Den uppdelning mellan olika typer av utgifter som motionären vill få till stånd ter sig mot bakgrund av dessa tidigare erfarenheter som mindre ändamålsenlig. Enligt utskottets mening går det knappast att entydigt definiera vad som skall anses vara en räntabel resp. icke-räntabel investering. Det kan också vara svårt att entydigt skilja mellan driftutgifter och investeringsutgifter. De gränsdragningsproblem som skulle uppkomma vid en redovisning av detta slag är som utskottet ser det betydande. Värdet av informationen skulle därmed bli ringa.

Utskottet vill i detta sammanhang erinra om att man sedan lång tid tillbaka redovisar ett antal specialundersökningar i kompletteringspropositionen vilka är avsedda att ge en mer fullständig bild av statsbudgeten och dess återverkningar. Av dessa är långtidsbudgeten den äldsta och mest omfattande. I takt med de växande budgetunderskotten har i dessa sammanhang ökad uppmärksamhet kommit att ägnas åt faktorer som är avgörande för automatiken i statsbudgeten. I anslutning till långtidsbudgeten lämnas en sådan översikt. Numera redovisas där också statsbudgetens inkomster och utgifter fördelade på verksamhetsgrenar. En nyhet för i år är den sammanfattning som görs av en av riksrevisionsverket framtagen balansräkning för

den verksamhet som omfattas av det statliga redovisningssystemet.

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motion 821.

I *motion 3210* av Ingemar Hallenius m. fl. (c) hemställs att riksdagen skall begära en fullödig redovisning av i vilken utsträckning *specialdestinerade avgifter* används för visst ändamål. Motionärerna pekar speciellt på att det är en uppenbar skillnad mellan intäkter och utgifter för vissa ändamål inom energiområdet.

Riksdagen har vid upprepade tillfällen ställt sig bakom principen att specialdestination av statsinkomster till visst ändamål inte bör förekomma. Senast gjordes detta i samband med behandlingen av finansutskottets betänkande om vinstmedel från spel till kulturändamål (FiU 1984/85:19). De skäl som då angavs var att riksdagens handlingsfrihet skulle minska om inkomster specialdestineras för olika ändamål. Även stabiliseringspolitiskt önskvärda ingripanden skulle kunna försvåras om varje åtgärd på budgetens utgiftssida omedelbart skulle behöva leda till motsvarande förändring på inkomstsidan eller vice versa.

Skatte- och avgiftshöjningar är ofta påkallade av att en reform eller en insats inom ett visst område behöver finansieras. En på detta sätt motiverad skattehöjning innebär dock inte att de inkomster den ger upphov till specialdestineras till det angivna området. Finansieringskravet är endast uttryck för en restriktiv budgetprövning.

Utskottet anser således alltjämt att starka skäl talar mot en specialdestination av inkomster.

Motionärerna hävdar att det på energiområdet föreligger direkta kopplingar mellan vissa inkomster och utgifter. Det finns, som utskottet ser det, vissa samband mellan de inkomster och de utgifter som motionärerna pekar ut, men kopplingarna är inte absoluta.

Även om grundprincipen bör vara att enskilda poster på budgetens inkomstsida inte skall ha någon direkt motsvarighet på dess utgiftssida, hindrar detta självfallet inte att man för vissa avgränsade områden upprättar specialsammanställningar som underlag för olika bedömningar t. ex. vad gäller subventionsgrad eller skatteuttag. Behov av sådana sammanställningar kan föreligga på energiområdet.

Näringsutskottet har tidigare (NU 1983/84:30) framhållit att överblicken över olika finansieringsformer inom energiområdet behöver förbättras. Vad utskottet då avsett är i första hand redovisningen av de inkomster som motionärerna tar upp. Som näringsutskottet påpekat kan det vara förenat med betydande svårigheter att i förväg utföra exakta beräkningar av såväl inkomster som utgifter för ifrågavarande avgifter och stöd, eftersom beräkningarna nödvändigtvis måste bygga på en rad antaganden. Inte desto mindre har det, enligt näringsutskottet, visat sig att sådana uppgifter har ett klart intresse liksom uppgifter om de i efterhand konstaterade inkomsterna och utgifterna.

Någon redovisning av det slag näringsutskottet efterlyser har ännu inte kommit till stånd. Riksdagen har emellertid i dagarna fastställt nya riktlinjer för energipolitiken. Eftersom beräkningsförutsättningarna därigenom förbättrats bör det finnas goda förutsättningar för regeringen att lämna den önskade redovisningen. Utskottet förutsätter att så sker i lämpligt sammanhang utan särskilt initiativ från riksdagen. Med hänsyn härtill anser utskottet att motionärernas förslag inte behöver föranleda någon åtgärd. Motion 3210 avstyrks.

Frågan om utnyttjandet av *finansfullmakten* tas upp i de tre motionerna 3214 av Stig Alemyr m. fl. (s), 3215 av Elver Jonsson m. fl. (fp, s, m, c) och 3216 av Agne Hansson (c) och Gösta Andersson (c). I dessa begärs att riksdagen som sin mening skall ge regeringen till känna vad som anförs i resp. motion om användningen av finansfullmakten för vissa enskilda projekt.

Riksdagen har bemyndigat regeringen att under innevarande budgetår utnyttja en finansfullmakt på 2,5 miljarder kronor om arbetsmarknadsläget kräver det. Det åligger regeringen att besluta om vilka åtgärder som skall vidtas inom denna ram. Utskottet utgår från att regeringen därvid tar vederbörlig hänsyn till de planer som finns hos länsarbetsnämnder och andra regionala organ och som motionärerna hänvisar till. Riksdagen bör således inte genom särskilda uttalanden ge anvisningar om hur denna fullmakt skall disponeras. Med det anförda avstyrker utskottet motionerna 3214, 3215 och 3216.

Vad föredraganden anfört i propositionen om utnyttjandet av finansfullmakten och övriga av riksdagen lämnade konjunktur- och arbetsmarknadspolitiskt betingade bemyndiganden föranleder inget särskilt uttalande från utskottets sida. Utskottet tillstyrker att en motsvarande finansfullmakt om 2 500 milj. kr. lämnas för budgetåret 1985/86.

Den redogörelse som lämnas i propositionen över *kostnadsutvecklingen för statliga reformer* har inte föranlett utskottet att göra någon erinran eller särskilt uttalande.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken* att riksdagen med avslag på motionerna 1984/85:3201 yrkande 1, 1984/85:3202 yrkande 1, 1984/85:3203 yrkande 1, 1984/85:3206 yrkande 1, 1984/85:3238 yrkande 1, 1984/85:3239 yrkandena 1 och 6, 1984/85:3241 yrkande 1, 1984/85:3242 yrkande 1 och yrkande 2 såvitt nu är i fråga godkänner vad som förordats i propositionerna 1984/85:150 bilaga 1 moment 1 och 1984/85:217 moment 1 och som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

2. beträffande *avskaffande av löntagarfonderna*
   att riksdagen avslår motionerna 1984/85:3238 yrkande 3, 1984/85:3239 yrkande 2 och 1984/85:3242 yrkandena 4 och 5,
3. beträffande *inbetalning på likviditetskonto*
   a) att riksdagen med avslag på motionerna 1984/85:3201 yrkande 5 b, 1984/85:3202 yrkande 6, 1984/85:3203 yrkande 4, 1984/85:3206 yrkande 3, 1984/85:3238 yrkande 2 såvitt nu är i fråga, 1984/85:3239 yrkande 4 såvitt nu är i fråga, 1984/85:3241 yrkande 4 såvitt nu är i fråga och 1984/85:3242 yrkande 2 såvitt nu är i fråga samt med bifall till propositionerna 1984/85:150 bilaga 1 moment 15 och 1984/85:217 moment 2 antar vid detta betänkande som *bilaga* fogat förslag till lag om inbetalning på likviditetskonto under budgetåret 1985/86,
   b) att riksdagen med anledning av motion 1984/85:3207 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,
4. beträffande *begränsning av konsumtionskrediter*
   a) att riksdagen avslår motion 1984/85:3239 yrkande 3,
   b) att riksdagen avslår motion 1984/85:3241 yrkandena 3 såvitt nu är i fråga, 6 och 7,
5. beträffande *skärpning av valutapolitiken*
   att riksdagen avslår motionerna 1984/85:3203 yrkande 3 och 1984/85:3241 yrkandena 10, 11 och 12,
6. beträffande *kreditpolitiska åtgärder*
   att riksdagen avslår motion 1984/85:3241 yrkandena 13, 14 och 15,
7. beträffande *skattepolitiska åtgärder*
   a) att riksdagen avslår motion 1984/85:1641,
   b) att riksdagen avslår motion 1984/85:3203 yrkandena 5 och 6,
8. beträffande *rättvis fördelningspolitik*
   att riksdagen avslår motion 1984/85:823,
9. beträffande *utnyttjande av investeringsfonder*
   att riksdagen avslår motion 1984/85:3038 yrkande 17,
10. beträffande *vinstdelningsbolag*
    att riksdagen avslår motion 1984/85:942,
11. beträffande *de allmänna riktlinjerna för budgetregleringen*
    att riksdagen med avslag på motionerna 1984/85:3201 yrkande 2, 1984/85:3202 yrkande 2, 1984/85:3203 yrkande 2 och 1984/85:3206 yrkande 2 godkänner vad som förordats i proposition 1984/85:150 bilaga 1 moment 2 och som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,
12. beträffande *senareläggning av beslutade statsutgifter*
    att riksdagen med avslag på motion 1984/85:3241 yrkande 9 lägger till handlingarna vad som anförts i proposition 1984/85:217 moment 3,
13. beträffande *den offentliga sektorns effektivitet*
    att riksdagen avslår motion 1984/85:3213.

14. beträffande *redovisning av driftutgifter och investeringsutgifter*
att riksdagen avslår motion 1984/85:821,
15. beträffande *specialdestinering av inkomster*
att riksdagen avslår motion 1984/85:3210,
16. beträffande *utnyttjande av finansfullmakten*
att riksdagen lägger till handlingarna vad som anförts i proposition 1984/85:150 bilaga 1 moment 18,
17. beträffande *finansfullmakten*
a) att riksdagen bemyndigar regeringen att för budgetåret 1985/86, om arbetsmarknadsläget kräver det, besluta om utgifter i enlighet med vad som förordats i proposition 1984/85:150 bilaga 1 moment 12 intill ett sammanlagt belopp av 2 500 000 000 kr.,
b) att riksdagen avslår motion 1984/85:3214,
c) att riksdagen avslår motion 1984/85:3215,
d) att riksdagen avslår motion 1984/85:3216,
18. beträffande *kostnadsutvecklingen för statliga reformer*
att riksdagen lägger till handlingarna vad som anförts i proposition 1984/85:150 bilaga 1 moment 20.

Utskottet hemställer att ärendet avgörs efter endast en bordläggning.

Stockholm den 3 juni 1985

På finansutskottets vägnar
ARNE GADD

Närvarande: Arne Gadd (s), Björn Molin (fp), Lars Tobisson (m), Paul Jansson (s), Nils Åsling (c), Per-Axel Nilsson (s), Rune Rydén (m), Christer Nilsson (s), Filip Fridolfsson (m), Rolf Rämgård (c), Hugo Hegeland (m), Carl-Henrik Hermansson (vpk), Gunnar Nilsson i Eslöv (s), Gerd Engman (s) och Arne Andersson i Gamleby (s).

Reservationer

1. De allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken

Björn Molin (fp), Lars Tobisson (m), Nils Åsling (c), Rune Rydén (m), Filip Fridolfsson (m), Rolf Rämgård (c) och Hugo Hegeland (m) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 33 börjar med "*Utvecklingen i*" och på s. 44 slutar med "lägre kostnader" bort ha följande lydelse:

Utvecklingen i Sverige 1982–1984

I den reviderade finansplanen tecknas en mycket ljus bild av den ekonomiska utvecklingen sedan regeringsskiftet. Denna beskrivning har i

allt väsentligt vederlagts av det panikpaket som regeringen och riksbanken tvingades presentera några veckor efter den reviderade finansplanen. Utskottet återkommer till detta.

Mot bakgrund av den internationella högkonjunkturen och devalveringarna av den svenska kronan 1981 och 1982 utvecklades den svenska exporten gynnsamt under 1983 och 1984. De svenska företagen nådde framgångar både på exportmarknaden och i internationell konkurrens på hemmamarknaden. En mycket stor del av tillväxten användes således för nettoexport. Till ljuspunkterna hör också ökningen av industriproduktionen och industriinvesteringarna.

Denna utveckling tillskrivs i den reviderade finansplanen regeringens ekonomiska politik. Utskottet vill emellertid påpeka att förbättringen i Sverige under 1983 och 1984 varken i förhållande till utvecklingen under tidigare högkonjunkturer eller i förhållande till utvecklingen i andra OECD-länder är särskilt stor.

En närmare analys ger vid handen att de flesta av de strukturella problemen i den svenska ekonomin kvarstår. Utskottet anser därför att den ekonomiska politiken har misslyckats med att utnyttja den internationella högkonjunkturen för att varaktigt förbättra Sveriges ekonomiska läge. Problemen har rullats framåt i tiden, vilket kommer att ställa mycket stora och svåra krav på den ekonomiska politik som behöver föras när den internationella konjunkturen går in i en lugnare fas.

Utsikterna inför 1985 och därefter

I en särskild bilaga till den reviderade finansplanen presenteras beräkningar över alternativa utvecklingsvägar för svensk ekonomi under de närmaste tre åren. Båda de diskuterade alternativen leder till en förhållandevis positiv utveckling av såväl bytesbalans som statsbudget. I övrigt är emellertid skillnaderna mycket stora, framför allt i fråga om arbetslöshetens utveckling.

I balansalternativet förutsätts mycket låga pris- och kostnadsökningar. Budgetförstärkningar på mellan 10 och 15 miljarder kr. krävs. Arbetslösheten sjunker.

I referensalternativet är pris- och kostnadsökningarna högre, ca 7 %. Ytterligare budgetförstärkningar på ca 25 miljarder kr. krävs, dvs. totalt ca 35–40 miljarder kr. Den öppna arbetslösheten stiger trots detta till mer än 5 % 1988.

Den slutsats utskottet drar av treårskalkylerna är att pris- och löneutvecklingen har en avgörande betydelse för möjligheterna att uppnå samhällsekonomisk balans och hålla sysselsättningen uppe. Mot denna bakgrund är utvecklingen under de gångna åren mycket oroande.

I september 1982 var *inflationen* i Sverige 7,9 %, vilket ungefär överensstämde med inflationstakten i OECD. Efter 2 1/2 års socialdemokratisk inflationsbekämpning har prisstegringarna i Sverige ökat till 8,4 % i årstakt,

medan inflationstakten i OECD-området har fallit från ca 8 till ca 4,7 %. I de åtta länder med vilka Sverige har det största handelsutbytet ligger inflationen på ca 4 % i årstakt. Inflationen är alltså fortfarande ungefär dubbelt så hög i Sverige som i våra viktigaste konkurrentländer.

Regeringen har i år liksom förra året reagerat med att införa prisstopp. Detta är helt verkningslöst på längre sikt. Det enda som åstadkoms är att prisstegringarna förskjuts framåt i tiden. Detta är det första exemplet på hur regeringen rullar problemen framför sig.

Under 1984 blev inflationen i Sverige 8,2 %, dvs. mer än dubbelt så mycket som regeringens inflationsmål på 4 %. För 1985 har målet satts till 3 %. Detta mål har redan överskridits. Inflationen 1 januari t. o. m. 15 maj blev enligt SPK 3,3 %, varav 1,2 % sedan prisstoppet infördes. Även i år kommer sannolikt inflationen att bli minst dubbelt så hög som angetts i regeringens inflationsmål.

Vad beträffar *bytesbalansen* är det helt uppenbart att regeringen gjort en grov underskattning av underskottet. Under de fyra första månaderna försämrades handelsbalansen från ett överskott på 11,1 miljarder kr. i fjol till ett överskott på bara 1,0 miljarder kr. i år. Detta beror i allt väsentligt på att regeringen inte har fört en tillräckligt stram finanspolitik och på oförmågan att nedbringa den inhemska kostnadsutvecklingen till den nivå som råder i våra viktigaste konkurrentländer. Den fortgående relativprisförsämringen har lett till och kommer att leda till förluster av marknadsandelar både på exportmarknaden och inom landet. Nedanstående sammanställning belyser skillnaden mellan den bild regeringen givit och det verkliga utfallet.

	Budgetprop.	Kompl.prop.	Faktiskt utfall jan-april	
Handelsbalans	+ 17,8	+ 22,7	+ 1,0	
Bytesbalans	- 2,2	- 3,1	- 10,0	- 11,0

Den försämrade bytesbalansen har givit ett tydligt utslag i form av utflöde av *valuta*. Valutautflödet hittills i år motsvaras ungefär av försämringen av bytesbalansen. Staten har därför blivit tvungen att låna ca 11 miljarder kr. utomlands, vilket strider mot regeringens norm att Sverige nu skulle vara ett land som "kan betala för sig". Även i detta avseende har således den tredje vägens politik misslyckats.

Ett huvudinslag i denna politik har påstått vara att balans skulle uppnås utan försämring av *arbetsmarknadsläget*. Utskottet kan konstatera att även detta misslyckats. Läget på arbetsmarknaden under första kvartalet i år jämförs nedan med motsvarande period under år 1982. Trots högkonjunktur nu och lågkonjunktur då är det uppenbart att arbetsmarknadssituationen har försämrats.

	1:a kv. 1982	1:a kv. 1985
Öppet arbetslösa	137 000	136 000
I arbetsmarknadsåtgärder	150 000	199 000
Totalt utanför den reguljära arbetsmarknaden	287 000	335 000

Källa: SCB och AKU

Enligt den reviderade finansplanen kommer det underliggande *budgetunderskottet* att öka budgetåret 1985/86 med ca 1 miljard kr. jämfört med innevarande budgetår. I förhållande till det sista budgetår som mittenregeringen hade ansvar för, har det underliggande underskottet (räknat enligt tidigare definitioner) ökat med ca 5 miljarder kr.

Den förbättring av statsbudgeten som skett de senaste åren beror för det första på att den nytillträdande regeringen hösten 1982 kraftigt ökade underskottet, för det andra på ett antal engångsåtgärder och bokföringsmässiga förändringar, samt för det tredje på skattehöjningar.

Utskottet vill betona att skattehöjningar inte längre är en framkomlig väg. För att komma till rätta med de strukturella obalanserna i statens budget krävs besparingar i olika offentliga utgiftsprogram. I den reviderade finansplanen erkänns detta i princip, men konkreta förslag saknas. Även i detta avseende väljer således regeringen att rulla problemen framför sig.

Utskottet ser det därför som en stor risk att om den nuvarande regeringen skall genomföra de budgetförstärkningar som treårskalkylerna förutsätter så kommer de att få formen av skattehöjningar. På grund av oförmåga att spara i stat och kommun kommer regeringen ständigt i tvångssituationer där skattehöjningar framstår som det enda möjliga. Som framgår av det följande anser utskottet detta vara felaktigt.

Utskottet finner det anmärkningsvärt att regeringen i den reviderade finansplanen i stort sett bortsett från den inriktning av den ekonomiska politiken som rekommenderades i treårskalkylerna. Den förutsättning om budgetförstärkningar på mellan 10 och 40 miljarder kr. som lagts in i de två huvudalternativen borde enligt utskottets mening har föranlett regeringen att diskutera vilka offentliga utgifter som i första hand skall begränsas. Regeringen har emellertid även här valt att försöka dölja fakta och i stället rulla problemet framför sig.

Arbetskonflikten under våren 1985 visar tydligt att den socialdemokratiska regeringen inte har kunnat fungera som garant för lugna *avtalsrörelser*.

Ett av regeringens huvudargument för att införa kollektiva löntagarfonder var just att löntagarorganisationerna trots vinstökningar i näringslivet skulle begära låga löneökningar mot att de fick ökad makt över företagen. När detta inte visade sig fungera infördes s. k. förnyelsefonder och andra former av

likviditetsindragningar. När inte heller detta gav önskat resultat beslutades om en ofinansierad skatterabatt. Utskottet kan nu konstatera att inga av dessa åtgärder kunnat medföra en sådan pris- och löneutveckling att löntagarna får en reallöneökning under 1985. Det är tyvärr uppenbart att regeringen saknar en hållbar strategi för att skapa förutsättningar för avtal som medger bevarad konkurrenskraft och bevarade reallöner. Eftersom detta enligt regeringens egna kalkyler är den viktigaste förutsättningen för en utveckling enligt balansalternativet är det anmärkningsvärt och mycket oroande. Även i detta avseende rullas således problemen framåt i tiden utan att någon lösning anvisas.

Utskottet kan därför sammanfattningsvis konstatera att den reviderade finansplanen inte föreslår en ekonomisk politik som leder till samhällsekonomisk balans.

Bristen på ekonomisk-politisk strategi har enligt utskottet varit den utlösande faktorn bakom det stora valutautflöde som ägde rum under en vecka i maj. Riksbanken tvingades därför höja ränteläget samt strama åt kreditpolitiken. Regeringen presenterade nya panikåtgärder med skattehöjningar, skärpta avbetalningsregler och likviditetsindragningar. Däremot vidhöll man den ofinansierade skatterabatten.

Utskottet kan konstatera att varken räntehöjningen eller de övriga åtgärderna som regeringen föreslår angriper orsakerna till krispaketet: den höga inflationen och det stora bytesbalansunderskottet.

Den ekonomiska politiken i nuläget präglas av en mycket stram kreditpolitik och en alltför expansiv finanspolitik. Effekterna av de föreslagna finanspolitiska åtgärderna blir i själva verket en ytterligare försvagning av statsbudgeten, framför allt på grund av den ofinansierade skatterabatten och de kraftigt ökade statsskuldräntorna (+ 3,6 miljarder kr. i förhållande till beräkningarna i den reviderade finansplanen) som följer av den penningpolitiska åtstramningen. Utskottet anser det som självklart att skatterabatten i detta läge ej bör utbetalas.

Utskottet konstaterar också att den försörjningsbalans som presenterats i den reviderade finansplanen nu är inaktuell. Den har på väsentliga punkter vederlagts inte bara av verkligheten utan också av regeringens egna förslag i proposition 217. Detta borde enligt utskottets mening ha medfört att en ny försörjningsbalans utarbetats av regeringen med reviderade prognoser för inflation, export-, import- och bytesbalansutveckling, budgetunderskott m. fl. faktorer.

Inriktningen av den ekonomiska politiken

Utskottet konstaterar att den tredje vägens politik har misslyckats. Verkligheten har vidimerat vad utskottet tidigare framhållit (se t. ex. FiU 1984/85:10 reservation 1), nämligen att en varaktig lösning på Sveriges ekonomiska problem inte påbörjats utan att de väsentliga problemen har rullats framåt i tiden och därmed kvarstår.

Den situation Sverige nu befinner sig i är inte hållbar under någon längre tid. Kreditåtstramningen måste avlösas av en finanspolitisk åtstramning. Detta är nödvändigt för att inflationen skall kunna dämpas och för att ökningen av bytesbalansunderskottet skall kunna bromsas upp. En realränta på 8–9 % är inte heller förenlig med en sund expansion i näringslivet.

Den avgörande svagheten i regeringens ekonomiska politik är att de senaste två årens konjunkturuppgång inte utnyttjas för att ta itu med strukturproblemen i svensk ekonomi. På skattesidan har utvecklingen inneburit höjt skattetryck för hushållen. De svenska hushållens problem är inte att de har för få skatter och för lågt skattetryck. Problemet är i stället att det samlade skatteuttaget och den stora statliga upplåningen tar i anspråk en alltför stor del av nationens samlade resurser.

I likhet med den politik som förordas i motionerna 3201 (m), 3202 (fp) och 3206 (c) med anledning av proposition 150 förordar utskottet en politik som begränsar den offentliga sektorns resursanvändning samtidigt som den enskilda sektorn ges mer expansionsutrymme. Viktiga inslag i en sådan politik är *för det första* en minskning av utgifterna hos stat och kommun. Den åtstramning av finanspolitiken som är nödvändig för att få ned inflationstakt och budgetunderskott bör ske enbart genom utgiftsnedskärningar. Om regeringen hade genomfört rejäla besparingar hade t. ex. skatterna inte behövt höjas hösten 1984 och räntan inte behövt höjas våren 1985.

Den besparings- och skattepolitik som utskottet förordar brukar av socialdemokraterna sättas i motsatsställning till en rättvis fördelningspolitik. Utgiftsminskningar brukar då jämföras med en situation där ingenting alls görs åt budgetproblemen. Uteblivna utgiftsminskningar leder emellertid – vilket verkligheten tydligt visar – till högre inflation, högre skatter, större statsskuld och högre räntor, med åtföljande negativa sociala verkningar.

Den inriktning av besparingarna som utskottet förordar innebär att utgiftsminskningarna framför allt bör riktas mot den offentliga konsumtionen och de offentliga transfereringarna, medan de offentliga investeringarna i huvudsak bör undantas.

Enligt utskottets mening finns ett mycket begränsat utrymme för kommunal expansion. Statens finansiella överföringar till kommuner och landsting bör därför minskas med flera miljarder kr. En sådan neddragning lämnar ett utrymme för kommunerna att upprätthålla oförändrad standard för ett ökande antal äldre invånare. Minskningen av statsbidragen bör kombineras med mindre statlig detaljreglering av den kommunala verksamheten.

Utskottet vill framhålla att minskningen av statsbidragen till kommunsektorn måste vara permanent. Utskottet avvisar därför temporära åtgärder av typen likviditetsindragningar. Detta är ytterligare ett tecken på hur problemen rullas framåt i tiden, i detta fall till 1988 när pengarna skall återbetalas. Besparingar måste också riktas mot de offentliga transfereringssystemen. Därtill bör vissa avgifter, t. ex. inom öppenvården, höjas.

Subventionerna på bostadsområdet måste successivt minskas. Besparing-

arna bör vara av ungefär samma storleksordning som motsvarar slopandet av den nya statliga fastighetsskatten.

För det andra kan ytterligare skattehöjningar inte accepteras. I stället måste vissa sänkningar genomföras av de skatter som direkt eller indirekt träffar arbete och sparande. Det är angeläget att sänka marginalskatterna. Höga totala marginaleffekter på en inkomstökning till följd av höjd marginalskatt, höjda daghemsavgifter och sänkta bostadsbidrag skapar betydande snedvridningsproblem i samhällsekonomin och det är enligt utskottet viktigt att minska dessa.

Utskottet anser att fortsatta marginalskattesänkningar måste genomföras med början 1986. Omfattningen och takten bör anpassas till bl. a. budgetutvecklingen och bytesbalanssituationen. Ett sämre konjunkturläge kan skapa utrymme för snabbare sänkningar av marginalskatterna än vad som eljest bedöms möjligt. Det fullständiga inflationsskyddet i skatteskalan måste återinföras för att säkerställa att gjorda justeringar blir bestående. Även det problem som de nuvarande stora skillnaderna i kommunalskatt utgör måste beaktas. En översyn av skatteutjämningssystemet bör syfta till att samtidigt med sänkningarna av den statliga skatten också öka förutsättningarna att minska skillnaderna i kommunalskatt.

Utskottet vill nämna några ytterligare skatteförändringar som måste genomföras för att stimulera arbete och sparande. Förmögenhetsskatten på arbetande kapital i familjeföretag bör således avskaffas. En lindring av dubbelbeskattningen på riskvilligt sparande i aktier måste också ske. Utskottet har i annat sammanhang föreslagit ett antal konkreta åtgärder för att främja hushållens sparande i aktier.

Dessutom bör den statliga fastighetsskatten avskaffas, liksom skattereduktionen för fackföreningsavgifter.

Utskottet anser att budgetpolitiken bör ges en sådan inriktning att budgetunderskottet blir ca 10 miljarder kr. mindre än i kompletteringspropositionen. Därav anser utskottet att ca 3 miljarder kr. bör avse utförsäljning av statliga företag. Visserligen är åtgärden av engångskaraktär, men den kan enligt utskottets mening upprepas under ett antal år.

Statens räntor är den snabbast växande utgiftsposten. Det är därför nödvändigt att minska statsskulden för att få ner räntekostnaderna. Mot den bakgrunden är det angeläget att undersöka om vissa reala statliga tillgångar, som har en låg direktavkastning men en god real värdestegring, kan utförsäljas. Staten skulle då kunna tillgodogöra sig det kapitaliserade värdet av den framtida avkastningen. Exempel på sådana tillgångar är kraftverk och skogar.

För det tredje måste den ekonomiska politiken inriktas på att avreglera näringslivet och förändra den offentliga sektorn. Utskottet vill särskilt framhålla vikten av åtgärder för att förbättra arbets- och kapitalmarknadens funktionssätt. Det är t. ex. anmärkningsvärt att ett stort antal företag trots den höga arbetslösheten upplever svårigheter att rekrytera tekniker och

yrkesutbildade arbetare. Utskottet noterar att flaskhalsproblem av denna art tenderar att uppkomma allt tidigare i konjunkturuppgångarna. En lösning av dessa problem ställer stora krav på utformningen av skatte-, arbetsmarknads- och utbildningspolitiken liksom på förändring av lönestrukturen. Regleringarna på kredit- och kapitalmarknaderna måste också minska för att de åter skall fås att fungera. En friare kapitalmarknad förmedlar de finansiella resurserna smidigare, snabbare och säkrare till de områden där de gör mest nytta.

En förstärkning av marknadsekonomin ställer också krav på förändringar inom den offentliga sektorn. Här finns inte bara ett underskottsproblem utan också ett effektivitets- och valfrihetsproblem. Dessa problem angrips enligt utskottet bäst genom att det införs mer av konkurrens inom den offentliga sektorns nuvarande verksamhetsområde. En ambition för den framtida utvecklingen bör enligt utskottets mening vara att bryta monopol. Sådana har alltid en tendens att stelna. Mer konkurrens utifrån kan i stället innebära ökad flexibilitet och känslighet för nya behov och mer av "produktutveckling".

Inom den kommunala sektorn bör effektiviteten kunna ökas genom bl. a. större inslag av anbudsförfarande och privata entreprenader. Utskottet anser därför att det är väsentligt att privata initiativ uppmuntras inom områden som hittills huvudsakligen förbehållits den kommunala eller statliga sektorn.

Att ersätta delar av den offentliga verksamheten och skapa alternativ till denna med privata marknadslösningar innebär inte bara möjligheter till en effektivare och därmed billigare produktion utan även en större variationsrikedom i tjänsteutbudet, vilket befrämjar valfriheten för både konsumenter och näringsidkare. Det innebär också valfrihet för dem som arbetar i offentlig sektor att välja arbetsgivare.

För det fjärde måste de kollektiva löntagarfonderna snabbt avskaffas. Därmed ökar viljan och förmågan till investeringar, risktagande och nyetableringar hos både små och stora företag. Fondsocialismens upphörande bör enligt utskottet åtföljas av en förstärkning av den enskilda äganderätten. Fondernas avveckling bör därför ske genom att tillgångarna används som sparpremier för ett individuellt sparande i aktier.

För det femte måste incitament skapas så att lönebildningen fungerar bättre. Långtidsutredningen liksom regeringens egna treårskalkyler har framhållit detta som en av de viktigaste förändringar som måste ske för att svensk ekonomi skall nå samhällsekonomisk balans. Utskottet finner det anmärkningsvärt att regeringen inte ens diskuterar detta problem, än mindre anvisar några förslag till lösningar.

Utskottet anser att det är arbetsmarknadens parter som i fria förhandlingar skall komma fram till lönenivå, lönestruktur och andra anställningsvillkor. Men det är också uppenbart för var och en att den ekonomiska politiken påverkar förutsättningarna i dessa förhandlingar.

Om statsmakterna korrigerar negativa effekter av för höga avtal riskerar

löneökningstakten att bli hög. Denna erfarenhet har vi bl. a. i Sverige. Om statsmakterna genom återkommande devalveringar och genom omfattande arbetsmarknads- och industripolitiska åtgärder tar ansvar för konkurrenskraft och sysselsättning och om löntagarna genom lämpliga prisklausuler kan gardera sig mot inflationens effekter minskar förutsättningarna att träffa ansvarsfulla avtal. Det gäller både arbetsgivare och arbetstagare.

Enligt utskottet är det nödvändigt att finna ett system där arbetsmarknadens parter ges incitament att sluta löneavtal som inte skapar arbetslöshet. Samtidigt bör statsmakterna stå fast vid ett ansvar för dem som ändå blir arbetslösa. Det är också nödvändigt att utforma systemet så att incitamenten byggs in i systemet och inte är beroende av de beslut som efter förhandlingarna kan komma att fattas av statsmakterna. Det är med andra ord nödvändigt att klara trovärdighetsproblemet utan att behöva gå vägen över ökad öppen arbetslöshet.

Sammanfattningsvis bör enligt utskottets mening följande riktlinjer för avtalsförhandlingarna och utvecklingen på arbetsmarknaden gälla:

– Avtalen inom den konkurrensutsatta sektorn måste vara löneledande.

– Arbetslöshetsförsäkringen reformeras genom att egenavgifterna höjs.

– Avtalen underlättas genom att det fulla inflationsskyddet i inkomstskatteskalan återinförs.

– Inga klausuler som knyts till andra avtalsområden eller den allmänna prisutvecklingen skrivs in i de statliga löneavtalen.

– Staten bör inte i efterhand korrigera negativa verkningar av för höga löneökningar.

I motionerna 3203 (vpk) och 3241 (vpk) föreslås en socialistisk politik med både ökade offentliga utgifter och skattehöjningar. Utskottet avvisar bestämt en sådan inriktning av den ekonomiska politiken.

dels den del av utskottets yttrande som på s. 44 börjar med "I samband" och på s. 47 slutar med "yrkande 1" bort utgå,

dels den del av utskottets yttrande som på s. 47 börjar med "*Sammanfattningsvis* anser" och på s. 49 slutar med "proposition 217" bort utgå,

dels utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken* att riksdagen med avslag på regeringens förslag i propositionerna 1984/85:150 bilaga 1 moment 1 och 1984/85:217 moment 1 och motionerna 1984/85:3203 yrkande 1 och 1984/85:3241 yrkande 1 samt med anledning av motionerna 1984/85:3201 yrkande 1, 1984/85:3202 yrkande 1, 1984/85:3206 yrkande 1, 1984/85:3238 yrkande 1, 1984/85:3239 yrkandena 1 och 6 och 1984/85:3242 yrkande 1 och yrkande 2 såvitt nu är i fråga godkänner vad utskottet anfört och som sin mening ger regeringen detta till känna,

2. De allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken

Carl-Henrik Hermansson (vpk) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 39 börjar med "En avstämning" och på s. 41 slutar med "skillnaderna betydande" bort utgå,

dels den del av utskottets yttrande som på s. 42 börjar med "Utskottet delar" och på s. 43 slutar med "och prisutvecklingen" bort utgå,

dels den del av utskottets yttrande på s. 47 som börjar med "Utskottet och" och slutar med "yrkande 1" bort ha följande lydelse:

Vid riksdagens behandling av budgetpropositionen i februari i år redovisade vänsterpartiet kommunisterna i en reservation till finansutskottets betänkande (FiU 1984/85:10 s. 73) ett alternativ till regeringens ekonomiska politik. I reservationen underströks vikten av att den ekonomiska politiken måste bryta den långsiktiga tendensen till en växande reservarmé av arbetslösa, att transnationalisering och industriutflyttning måste motverkas, att de lönearbetande återtar en rimlig andel av produktionsresultatet och att den pågående tekniskt-vetenskapliga omvälvningen ställs under samhällelig kontroll och de arbetandes inflytande. För att dessa mål skall uppfyllas krävdes bl. a. ett utarbetande av ett statligt industriprogram, en utbyggnad av den offentliga sektorn, en ny skattepolitik baserad på produktionsfaktorskatt, ett införande av en progressiv statskommunal enhetsskatt och en avveckling av flertalet indirekta skatter, nej till alla former av statlig inkomstpolitik samt kraftfulla åtgärder mot kapitalexporten. Enligt utskottets mening bör de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som anges i den nämnda reservationen förordas av riksdagen.

Utöver vad som här anförts vill utskottet med anledning av årets *kompletteringsproposition* tillägga att det är nödvändigt – med tanke på att en konjunkturnedgång nu kan skönjas – förstärka anslaget till sysselsättningsfrämjande åtgärder.

I avsnittet om kreditpolitiken ägnar kompletteringspropositionen vidare stor uppmärksamhet åt dollarns utveckling och valutaflödena. Den konstlat höga nivån på dollarkursen kan knappast bli bestående under längre tid. För att i görligaste mån mildra de negativa effekterna av en krisartad anpassning måste, som också framhålls i motion 3203, den svenska valutapolitiken söka frigöra sig från det starka dollarberoendet. Ett viktigt moment är därvid en begränsning av de svenska storföretagens kraftigt ökade investeringar utomlands. I detta syfte vill utskottet föreslå att en särskild kapitalexportavgift utgår med 10 procent på den del av svenska direkta investeringar utomlands som finansieras genom betalning från Sverige.

När det gäller de två olika alternativen för den ekonomiska utvecklingen, som presenteras i den i propositionen redovisade långtidsbudgeten, vill utskottet framhålla följande. De två alternativen benämns lågalternativet

respektive högalternativet. Ingen av dessa alternativ är emellertid byggt på en ekonomisk utveckling som motsvarar de krav som måste ställas på skeendet under 1980– och 1990–talen.

I rapporten En alternativ ekonomisk strategi för 90-talet, utarbetad av vänsterpartiet kommunisternas 90-talsgrupp, ges en framställning av en ekonomisk politik som leder till en tillväxt med genomsnittligt 2 procent om året fram till år 2000. I grova drag består denna politik av följande huvuddelar:

– Omfördelning av inkomster från rika till fattiga länder.

– En ny inriktning på varuproduktion och utrikeshandel, som gör Sverige mindre ekonomiskt beroende av kapitalismen i USA och Västeuropa.

– En utbyggd och demokratiserad offentlig sektor.

– En kraftig förkortning och utjämnande fördelning av arbetstiderna.

– En utjämnande fördelningspolitik.

– En strategi för brytande av storfinansens makt, med bland annat utbyggda och demokratiserade fonder.

En ekonomisk politik av detta slag måste enligt utskottets mening ligga till grund för utvecklingen och därmed också för långtidsbudgeten.

I anslutning till *proposition 217* föreslås i motion 3203 att kraftfulla valutapolitiska åtgärder vidtas för att förhindra valutautflöden.

Utskottet vill i detta sammanhang framhålla att det är oroande att så stor del av de ekonomisk-politiska förslagen i proposition 217 är riktade mot de vanliga hushållen, medan de som svarat för en stor del av valutautflödet – dvs. företag och storfinans – kommer undan med relativt blygsamma likviditetsindragningar. Utskottet anser också att diskontohöjningen är ett trubbigt instrument för att på något avgörande eller varaktigt sätt vända betalningsströmmarna i en ekonomi där företagens transnationalisering och vidgade utrikesaffärer medför att valutaspekulation och placeringar av likvida medel blir en allt viktigare del i deras verksamhet. Det är därför nu hög tid för regeringen att se över instrumenten på valutapolitikens område för att åstadkomma en mer samhällsekonomiskt riktig valutapolitik även om detta självfallet måste betyda ingrepp mot privatkapitalets strävan att med valutahantering maximera sin kapitalavkastning.

Mot denna bakgrund är det enligt utskottets mening nödvändigt att skärpa valutaregleringen, förbättra kontrollen av bankernas och företagens valutaavdelningar och att en utredning om en framtida centralisering av valutahandeln kommer till stånd. Utskottet återkommer senare i betänkandet till frågor rörande valutapolitiken, räntepolitiken, likviditetsindragningar och övriga åtstramningsåtgärder som föreslås i propositionen.

Med anledning av vad som här anförts om inriktningen av den ekonomiska politiken yrkar utskottet bifall till motion 3203 yrkande 1 samt motion 3241 yrkande 1.

dels den del av utskottets yttrande som på s. 47 börjar med "*Sammanfattningsvis* anser" och på s. 49 slutar med "proposition 217" bort utgå,

dels utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken* att riksdagen med avslag på regeringens förslag i propositionerna 1984/85:150 bilaga 1 moment 1 och 1984/85:217 moment 1 och motionerna 1984/85:3201 yrkande 1, 1984/85:3202 yrkande 1, 1984/85:3206 yrkande 1, 1984/85:3238 yrkande 1, 1984/85:3239 yrkandena 1 och 6 och 1984/85:3242 yrkande 1 och yrkande 2 såvitt nu är i fråga godkänner vad som förordats i motionerna 1984/85:3203 yrkande 1 och 1984/85:3241 yrkande 1 och som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

3. Löntagarfonder

Björn Molin (fp), Lars Tobisson (m), Nils Åsling (c), Rune Rydén (m), Filip Fridolfsson (m), Rolf Rämgård (c) och Hugo Hegeland (m) anser att

dels den del av utskottets yttrande på s. 44 som börjar med "Löntagarfonderna tillkom" och slutar med "tidigare uppfattning" bort ha följande lydelse:

Utskottet hänvisar till FiU 1984/85:10, reservation 3, som grundades på det förslag som framlades av en för moderata samlingspartiet, centerpartiet och folkpartiet gemensam avvecklingsgrupp för löntagarfonderna.

Mot bakgrund av vad där anförts och i anledning av motionerna 3238 yrkande 3, 3239 yrkande 2 och 3242 yrkandena 4 och 5 anser utskottet att riksdagen som sin mening bör uttala att löntagarfonderna snabbt skall avvecklas.

dels utskottets hemställan under 2 bort ha följande lydelse:

2. beträffande *avskaffande av löntagarfonderna* att riksdagen med anledning av motionerna 1984/85:3238 yrkande 3, 1984/85:3239 yrkande 2 och 1984/85:3242 yrkandena 4 och 5 som sin mening uttalar att löntagarfonderna snabbt skall avvecklas,

4. Inbetalning på likviditetskonto

Björn Molin (fp), Lars Tobisson (m), Nils Åsling (c), Rune Rydén (m), Filip Fridolfsson (m), Rolf Rämgård (c) och Hugo Hegeland (m) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 49 börjar med "Utskottet tillstyrker" och på s. 52 slutar med "till känna" bort ha följande lydelse:

Förslagen om likviditetsindragningar från företagen innebär att de fråntas dispositionsrätten till sina egna vinstmedel. Detta försvårar den ekonomiska

planeringen för företagen och ökar deras kostnader. Det kommer att leda till minskade investeringar och få långtgående konsekvenser för kapacitetsutbyggnaden. Det är enligt utskottet inkonsekvent att stimulera en kraftig investeringsökning genom en god vinstsituation och samtidigt dra in dessa vinster till riksbanken så att de inte kan användas för investeringar.

Utskottet anser i likhet med vad som anförs i motionerna från moderata samlingspartiet, centerpartiet och folkpartiet att den nödvändiga åtstramningen i stället bör ske inom finanspolitiken genom utgiftsbesparingar. Därigenom skapas möjligheter för lägre räntor, minskad likviditetstillväxt och lägre inflation. Det är en nödvändig beståndsdel i en politik för långsiktig utveckling och balans.

Att finansiera budgetunderskottet genom ökade regleringar är enligt utskottet en felaktig väg. Det ger bl. a. en felaktig bild av kostnaderna för det stora budgetunderskottet.

Vad gäller likviditetsindragningar för kommunerna anser utskottet att den nödvändiga åtstramningen av kommunernas finansiella situation måste ske på annat *permanent* sätt. En tillfällig indragning av likviditeten är otillräcklig för att åstadkomma en långsiktig neddragning av den kommunala konsumtionens tillväxt.

Utskottet avstyrker med det anförda förslagen i propositionerna 150 och 217 om likviditetsindragningar. Några åtgärder som föreslås i motion 3207 för att minska regeringsförslagens effekter behöver därmed inte vidtas. Utskottet avstyrker med det anförda motionerna 3207, 3203 yrkande 4 och 3241 yrkande 4.

dels utskottets hemställan under 3 bort ha följande lydelse:

3. beträffande *inbetalning på likviditetskonto*

a) att riksdagen med bifall till motionerna 1984/85:3201 yrkande 5 b, 1984/85:3202 yrkande 6, 1984/85:3206 yrkande 3, 1984/85:3238 yrkande 2 såvitt nu är i fråga, 1984/85:3239 yrkande 4 såvitt nu är i fråga, och 1984/85:3242 yrkande 2 såvitt nu är i fråga, samt med avslag på motionerna 1984/85:3203 yrkande 4 och 1984/85:3241 yrkande 4 såvitt nu är i fråga avslår i propositionerna 1984/85:150 bilaga 1 moment 15 och 1984/85:217 moment 2 framlagda förslag till lag om inbetalning på likviditetskonto under budgetåret 1985/86,

b) att riksdagen avslår motion 1984/85:3207,

5. Inbetalning på likviditetskonto

Carl-Henrik Hermansson (vpk) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 49 börjar med "Utskottet tillstyrker" och på s. 50 slutar med "yrkande 4" bort ha följande lydelse:

Regeringen föreslår att en del av den likviditet som i dag finns uppbyggd i näringslivet och i kommunsektorn under viss tid skall bindas på konton i riksbanken. När det gäller företagen accepterar utskottet detta förslag. Likviditetsindragningarna från näringslivet bör emellertid dubbleras i förhållande till förslagen i propositionerna 150 och 217. Indragningarna bör sålunda ske med 12 % i augusti och med ytterligare 8 % i januari nästa år. Hälften av de indragna likvida medlen bör därvid överföras till AP-fonden och användas till produktiva investeringar med sikte på att som ovan nämnts öka förädlingsgraden av de inhemska råvarorna samt att höja graden av svenska insatsvaror i industrin.

När det gäller kommunsektorn måste förslaget avvisas. Det är enligt utskottets mening fel att betrakta landstingskommuner och primärkommuner som en staten motstående part, vars tillgångar i form av likvida medel under viss tid bör dragas in till riksbanken för att inte råka användas på ett för samhällsekonomin skadligt sätt. Tvärtom måste det anses angeläget att kommunsektorn har medel för att bekosta den utbyggnad av den offentliga sektorn, som ur en rad olika synpunkter är nödvändig. Steriliseringen av medel från den kommunala sektorn kommer dessutom som påbröd till en rad andra av regeringen föreslagna åtgärder, som hårt drabbar kommunernas ekonomi.

I *motionerna 3201* (m), *3202* (fp) och *3206* (c) föreslås som alternativ till likviditetsindragningar kraftiga begränsningar av de statliga utgifterna. En neddragning av den offentliga sektorns verksamhet, som detta bl. a. innebär, kan utskottet inte acceptera.

Med det anförda yrkar utskottet bifall till motionerna 3203 yrkande 4 och 3241 yrkande 4 samt avslag på motsvarande yrkanden i motionerna 3201, 3202, 3206, 3238, 3239 och 3242.

dels utskottets hemställan under 3 bort ha följande lydelse:

3. beträffande *inbetalning på likviditetskonto*

a) att riksdagen med avslag på motionerna 1984/85:3201 yrkande 5 b, 1984/85:3202 yrkande 6, 1984/85:3206 yrkande 3, 1984/85:3238 yrkande 2 såvitt nu är i fråga, 1984/85:3239 yrkande 4 såvitt nu är i fråga, och 1984/85:3242 yrkande 2 såvitt nu är i fråga, samt med bifall till motionerna 1984/85:3203 yrkande 4 a och 1984/85:3241 yrkande 4 såvitt nu är i fråga, och med bifall till propositionerna 1984/85:150 bilaga 1 moment 15 och 1984/85:217 moment 2 antar vid detta betänkande som *bilaga* fogat förslag till lag om inbetalning på likviditetskonto under budgetåret 1985/86 med den ändringen att 1 och 3 §§ erhåller följande som *Reservantens förslag* betecknade lydelse:

Regeringens förslag *Reservantens förslag*

1 §

Arbetsgivare skall betala in medel på räntebärande konto *(likviditetskonto)* i riksbanken enligt bestämmelserna i denna lag.

Staten och *kyrkliga* kommuner är inte skyldiga att betala in medel på lividitetskonto.

Staten, *landstingskommuner* och kommuner är inte skyldiga att betala in medel på likviditetskonto.

Om det finns synnerliga skäl får regeringen medge befrielse, helt eller delvis, från skyldighet att betala in medel på likviditetskonto.

2 §

Andra arbetsgivare *än landstingskommuner och kommuner* skall på likviditetskonto betala in ett belopp motsvarande *10* procent av den del av lönesumman för år 1984 som överstiger 20 miljoner kronor. *Landstingskommuner och kommuner skall på likviditetskonto betala in ett belopp motsvarande 6 procent av den del av lönesumman för år 1984 som överstiger 20 miljoner kronor.* Med lönesumman avses underlaget för år 1984 för arbetsgivaravgift till folkpensioneringen enligt lagen (1981:691) om socialavgifter. Om det belopp som skall betalas in inte uppgår till minst 10 000 kronor skall inbetalning inte göras.

Arbetsgivare *som är skyldiga att betala in medel* på likviditetskonto skall betala in ett belopp motsvarande *20* procent av den del av lönesumman för år 1984 som överstiger 20 miljoner kronor. Med lönesumman avses underlaget för år 1984 för arbetsgivaravgift till folkpensioneringen enligt lagen (1981:691) om socialavgifter. Om det belopp som skall betalas in inte uppgår till minst 10 000 kronor skall inbetalning inte göras.

3 §

För inbetalning av medel på likviditetskonto enligt 2 § gäller följande.

Andra arbetsgivare *än landstingskommuner och kommuner* skall senast den 30 augusti 1985, i avräkning på det slutliga beloppet, betala in ett belopp motsvarande *4* procent av den del av avgiftsunderlaget för preliminär arbetsgivaravgift till folkpensioneringen för år 1984 som överstiger 20 miljoner kronor *(preliminär inbetalning)*. Om detta belopp inte uppgår till minst 5 000 kronor skall någon preliminär inbetalning på likviditetskonto inte göras. Återstoden av beloppet enligt 2 § skall betalas in senast den 31 januari 1986 *(slutlig inbetalning)*.

Landstingskommuner och kom-

För inbetalning av medel på likviditetskonto enligt 2 § gäller följande.

Arbetsgivare skall senast den 30 augusti 1985, i avräkning på det slutliga beloppet, betala in ett belopp motsvarande 8 procent av den del av avgiftsunderlaget för preliminär arbetsgivaravgift till folkpensioneringen för år 1984 som överstiger 20 miljoner kronor *(preliminär inbetalning)*. Om detta belopp inte uppgår till minst 5 000 kronor skall någon preliminär inbetalning på likviditetskonto inte göras. Återstoden av beloppet enligt 2 § skall betalas in senast den 31 januari 1986 *(slutlig inbetalning)*.

Regeringens förslag	*Reservantens förslag*
muner skall senast den 31 januari 1986 betala in det i 2 § angivna beloppet.	
Om den preliminära inbetalningen överstiger vad arbetsgivaren enligt 2 § skall betala in på likviditetskonto skall riksbanken betala tillbaka överskjutande belopp jämte 7 procent årlig ränta på det beloppet från inbetalningsdagen. Öretal som uppkommer vid ränteberäkningen bortfaller.	Om den preliminära inbetalningen överstiger vad arbetsgivaren enligt 2 § skall betala in på likviditetskonto skall riksbanken betala tillbaka överskjutande belopp jämte 7 procent årlig ränta på det beloppet från inbetalningsdagen. Öretal som uppkommer vid ränteberäkningen bortfaller.

b) att riksdagen med anledning av motion 1984/85:3207 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

c) att riksdagen med bifall till motion 1984/85:3203 yrkande 4 b som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om överförande av de inbetalade medlen till fjärde AP-fonden och löntagarfonderna,

6. Begränsning av konsumtionskrediter

Björn Molin (fp), Lars Tobisson (m), Nils Åsling (c), Rune Rydén (m), Filip Fridolfsson (m), Rolf Rämgård (c) och Hugo Hegeland (m) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 52 börjar med "Om riksdagen" och på s. 53 slutar med "motion 3239" bort ha följande lydelse:

Beslutet att sätta bilkreditförordningen i kraft liksom förslaget att skärpa reglerna vid avbetalnings-och kontokortsköp får långtgående konsekvenser för företag som säljer varaktiga konsumtionsvaror. Bil-, båt-och husvagnsbranschen får bära en orimligt stor del av bördan för att komma till rätta med bytesbalansunderskottet. Åtstramningen får negativa återverkningar på sysselsättning och produktion i dessa branscher. Genom de föreslagna skärpningarna av kreditreglerna blir det nästan omöjligt för privatpersoner att köpa dyrare konsumentkapitalvaror. I enlighet med vad som framhålls i motionerna 3238, 3239 och 3242 anser utskottet i stället att finanspolitiska åtgärder, som t. ex. att slopa skatterabatten, borde vidtas för att motverka försämringen av bytesbalansen. Därigenom minskar budgetunderskottet, pressen uppåt på räntan lättar, likviditetstillväxten dämpas och inflationstakten reduceras.

Utskottet anser i likhet med vad som anförs i motion 3239 att regeringen bör avstå från att genomföra de skärpningar i avbetalningsvillkoren som anges i proposition 217. Några särskilda åtgärder för att tillgodose önskemålen i motion 3241 yrkandena 3, 6 och 7 är därmed inte påkallade.

Vad utskottet anfört med anledning av motion 3239 yrkande 3 bör ges regeringen till känna.

dels utskottets hemställan under 4 a bort ha följande lydelse:

4. beträffande *begränsning av konsumtionskrediter*

a) att riksdagen med anledning av motion 1984/85:3239 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

7. Begränsning av konsumtionskrediter

Carl-Henrik Hermansson (vpk) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 52 börjar med "Om riksdagen" och på s. 53 slutar med "motion 3239" bort ha följande lydelse:

Den nya lag som föreslås och som ger regeringen bemyndigande att skärpa reglerna för avbetalningsköp kan accepteras av utskottet. Utskottet vill dock framhålla att mindre krediter, upp till 20 000 kr., som ibland kan behövas för att möjliggöra vissa inköp, bör beviljas med endast 20 % kontantinsats och med en amorteringstid om högst 24 månader.

När det gäller åtgärder på bilismens område har riksdagen att ta ställning till en förhöjd accis på nya motorfordon. De skärpta regler för avbetalningsköp av motorfordon som utskottet anser har den mest återhållande effekten på bilköpen har regeringen redan beslutat om genom återinförande av bilkreditförordningen med krav om kontantinsats på 50 % och en längsta amorteringstid av 12 månader. Enligt utskottets mening bör emellertid billigare bilar undantas från den hårda kreditförordningen och falla under samma regler som utskottet ovan föreslagit för vanliga avbetalningsköp.

Utskottet vill vidare föreslå att det införs en differentierad accis, med en mindre ökning av accisen på billigare bilar och en större ökning på dyra bilar. En lämplig gräns är 70 000 kr.

Med det anförda tillstyrker utskottet motion 3241 yrkandena 3 och 6.

Finansministern redovisade i ett frågesvar i kammaren den 31 maj 1985 att kommerskollegium avser att generöst medge undantag för handikappade från förordningens bestämmelser. Därav följer att yrkande 7 i motion 3241 om undantag för handikappfordon måste anses tillgodosett.

dels utskottets hemställan under 4 b bort ha följande lydelse:

4 b) *dels* att riksdagen med bifall till motion 1984/85:3241 yrkande 3 såvitt nu är i fråga som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om förmånliga avbetalningsvillkor för krediter lägre än 20 000 kr.,

dels att riksdagen med bifall till motion 1984/85:3241 yrkande 6 och med avslag på motion 1984/85:3241 yrkande 7 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om avbetalningsköp av billigare motorfordon,

8. Skärpning av valutapolitiken

Carl-Henrik Hermansson (vpk) anser att

dels den del av utskottets yttrande på s. 47 som börjar med "Motionärernas förslag" och slutar med "och 12" bort ha följande lydelse:

I syfte att begränsa de svenska storföretagens kraftigt ökade investeringar utomlands bör, i enlighet med vad som anförs i *motionerna 3203* och *3241*, en särskild kapitalexportavgift utgå med 10 % på den del av svenska direkta investeringar utomlands som finansieras genom betalning från Sverige.

Vidare bör för att stärka möjligheterna att styra valutaflödet valutaregleringen skärpas och kontrollen av bankernas och företagens valutaavdelningar förbättras. Riksdagen bör därutöver begära en utredning om en framtida centralisering av valutahandeln.

dels utskottets hemställan under 5 bort ha följande lydelse:

5. beträffande *skärpning av valutapolitiken*
att riksdagen med bifall till motionerna 1984/85:3203 yrkande 3 och 1984/85:3241 yrkandena 10, 11 och 12 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

9. Skärpning av valutapolitiken

Björn Molin (fp), Lars Tobisson (m), Nils Åsling (c), Rune Rydén (m), Filip Fridolfsson (m), Rolf Rämgård (c) och Hugo Hegeland (m) anser att den del av utskottets yttrande på s. 47 som börjar med "Motionärernas förslag" och slutar med "och 12" bort ha följande lydelse:

Motionärernas förslag om en avgift på kapitalexport, skärpt valutapolitik och centraliserad valutahandel skulle sannolikt mycket snabbt skapa negativa motreaktioner från våra handelspartners. Vi är starkt beroende av vår utrikeshandel och har således mycket att vinna på en fri och oreglerad handel med utlandet. Enligt utskottets mening borde valutapolitiken i stället liberaliseras som t. ex. i Danmark där valutainflödet ökat kraftigt som en följd härav. Utskottet avstyrker motionerna 3203 yrkande 3 samt 3241 yrkandena 10, 11 och 12.

10. Kreditpolitiska åtgärder

Carl-Henrik Hermansson (vpk) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 53 som börjar med "I *motion 3241* (vpk) föreslås" och på s. 54 slutar med "är tillgodosett" bort ha följande lydelse:

I *motion 3241* (vpk) föreslås att riksdagen gör ett uttalande att en

räntesänkning är nödvändig. Vidare krävs i motionen att ränteregleringen återinförs och att en utredning om beskattning av realräntevinster omedelbart tillsätts.

Utskottet delar uppfattningen att den höga räntans menliga inverkan på samhällsekonomin bör föranleda riksdagen att uttala att en snar räntesänkning är nödvändig. Skärpta valutaregleringar kan om de genomförs medverka till att skapa ett läge där en räntesänkning kan ske snabbt. Enligt utskottets mening bör bankernas försök att höja utlåningsräntan väsentligt över diskontohöjningen även föranleda ett återinförande av ränteregleringen.

Den utredning om beskattning av realräntevinster som ställdes i utsikt av regeringen i våras bör enligt utskottets mening forceras så att ett lagförslag på detta område snarast kan föreläggas riksdagen för beslut.

Med det anförda tillstyrker utskottet motion 3241 yrkandena 13, 14 och 15.

dels utskottets hemställan under 6 bort ha följande lydelse:

6. beträffande *kreditpolitiska åtgärder*

a) att riksdagen med bifall till motion 1984/85:3241 yrkande 13 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om en sänkning av räntan,

b) att riksdagen med bifall till motion 1984/85:3241 yrkande 14 hos regeringen begär förslag om återinförande av ränteregleringen,

c) att riksdagen med bifall till motion 1984/85:3241 yrkande 15 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om realräntebeskattningen,

11. Kreditpolitiska åtgärder

Björn Molin (fp), Lars Tobisson (m), Nils Åsling (c), Rune Rydén (m), Filip Fridolfsson (m), Rolf Rämgård (c) och Hugo Hegeland (m) anser att den del av utskottets yttrande som på s. 53 börjar med "I samband" och på s. 54 slutar med "är tillgodosett" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att ränteregleringen liksom andra kreditpolitiska regleringar bör avskaffas. Dessa regleringar medför en tillväxt av kreditgivningen vid sidan av kreditinstituten. Detta har analyserats närmare i den kreditpolitiska utredningen (SOU 1982:52). Utredningen framhåller regleringarnas snedvridande effekter på kreditmarknaden och rekommenderar en övergång till en mer marknadskonform kreditpolitik. Utskottet delar denna uppfattning och avstyrker motion 3241 yrkande 14.

Det finns enligt utskottets mening inte någon anledning att utreda frågan om beskattning av realräntevinster. Utskottet avstyrker motion 3241 yrkande 15.

12. Skattepolitiska åtgärder och rättvis fördelningspolitik

Carl-Henrik Hermansson (vpk) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 54 börjar med "Det råder" och på s. 55 slutar med "och 6" bort ha följande lydelse:

Det råder ingen tvekan om att den utveckling som skett av den svenska ekonomin sedan slutet av 1970-talet kraftigt rubbat vår välfärd och trygghet. Utskottet delar den uppfattning som framförs i motionerna att det är en central uppgift för riksdag och regering att bidra till att skapa en mera rättvis fördelning i samhället.

En viktig grundval för en sådan bättre fördelningspolitik är en ekonomisk politik som gör det möjligt att nå full sysselsättning. Arbetslösheten skapar svåra ekonomiska och sociala klyftor i samhället. Men oavsett om det råder s. k. högkonjunktur eller kris i den kapitalistiska ekonomin, oavsett om sysselsättningen är hög eller låg måste alltid kampen föras för en mera rättvis fördelning av produktionsresultatet.

En sådan ekonomisk politik som förordas av vänsterpartiet kommunisterna med samtidig insats av åtgärder för att skapa ökad sysselsättning och åtgärder för att skapa en bättre fördelning är enligt utskottets mening den bästa grundvalen för en progressiv politik.

Vad gäller de mer specifika frågorna i dessa motioner vill utskottet anföra följande.

I motion 823 framhålls att en ny levnadsnivåundersökning bör genomföras. Utskottet anser också detta angeläget.

I motion 1641 föreslås att produktionen skall utgöra den nya skattebasen. Enligt utskottets mening kan det finnas flera fördelar att införa en produktionsbeskattning. Utskottet delar alltså grundtanken i motionen.

Inom ramen för det nuvarande skattesystemet bör, hävdas det i motion 1641, åtgärder vidtas för att förbereda en övergång till en progressiv statskommunal enhetsskatt. Utskottet tillstyrker detta förslag.

Vidare föreslås i motionerna 1641 och 3203 att mervärdeskatten på livsmedel skall avskaffas. Utskottet anser det vara hög tid att detta krav nu börjar genomföras. Det samlar enligt redovisade undersökningar en stor majoritet av väljarna i alla partier. Utskottet anser att den i motionerna föreslagna metoden med ett etappvis slopande av momsen på livsmedel bör accepteras.

I motion 3203 föreslås också att omsättningsskatten på aktier höjs med en procentenhet. Utskottet finner detta i hög grad befogat.

Mot bakgrund av vad utskottet här anfört tillstyrks motionerna 823, 1641 och 3203 yrkandena 5 och 6.

dels utskottets hemställan under 7 och 8 bort ha följande lydelse:

7. beträffande *skattepolitiska åtgärder*

a) att riksdagen med bifall till motion 1984/85:1641 som sin mening

ger regeringen till känna vad utskottet anfört om grundlinjer för en radikal skattepolitik,

b) att riksdagen med bifall till motion 1984/85:3203 yrkandena 5 och 6 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört *dels* om etappvis slopande av momseffekten på livsmedel, *dels* om höjning av omsättningsskatten på aktier med en procentenhet,

8. beträffande *rättvis fördelningspolitik*
att riksdagen med bifall till motion 1984/85:823 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om en ny levnadsnivåundersökning,

13. Skattepolitiska åtgärder

Björn Molin (fp), Lars Tobisson (m), Nils Åsling (c), Rune Rydén (m), Filip Fridolfsson (m), Rolf Rämgård (c) och Hugo Hegeland (m) anser att den del av utskottets yttrande som på s. 54 börjar med "Det råder" och på s. 55 slutar med "bakom produktionsfaktorbeskattningen" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets mening måste den expansiva politik som vänsterpartiet kommunisterna förordar avvisas. En sådan politik kan genom att den oundvikligen medför en högre inflation och därigenom allt större problem på arbetsmarknaden framkalla så starka negativa fördelningseffekter att närmast orimliga krav ställs på utformningen av fördelningspolitiken. Enligt utskottets mening är det inte möjligt att, som vänsterpartiet kommunisterna föreslår, först förorda en allmän expansiv politik, som bortser från rådande obalanser, och därutöver kräva fördelningspolitiska insatser som i kombination med den expansiva politiken enligt utskottets mening förvärrar obalanserna i ekonomin.

Vad gäller de mer specifika frågorna i dessa motioner vill utskottet anföra följande.

I motion 823 framhålls att en ny levnadsnivåundersökning bör genomföras. Utskottet delar inte denna uppfattning. Undersökningar, som belyser de skillnader i levnadsnivåer och som motionärerna framhåller som särskilt viktiga, görs till en viss del löpande av statistiska centralbyrån. Därutöver kan nämnas det forskningsarbete som utförs inom socialforskningsinstitutet (jfr FiU 1982/83:4).

14. Utnyttjande av investeringsfonder

Lars Tobisson, Rune Rydén, Filip Fridolfsson och Hugo Hegeland (alla m) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 55 börjar med "I *motion 3038*" och på s. 56 slutar med "yrkande 17" bort ha följande lydelse:

I *motion 3038* av Alf Wennerfors m. fl. (m) kritiseras regeringens beslut att *frisläppa investeringsfonderna* för Volvo för verksamhetsåren 1985–1988. Utskottet delar motionärernas uppfattning att Volvo genom regeringens beslut får en betydande konkurrensfördel framför andra svenska företag, eftersom dessa bara kan utnyttja sina investeringsfonder i förtid efter särskilt beslut. Utskottet anser att tanken att använda investeringsfonderna som konjunkturpolitiskt instrument är förlegad. Staten varken kan eller bör engagera sig i en sådan detaljerad kontroll av näringslivets verksamhet.

Med det anförda tillstyrker utskottet motion 3038 yrkande 17.

dels utskottets hemställan under 9 bort ha följande lydelse:

9. beträffande *utnyttjande av investeringsfonder*
att riksdagen med bifall till motion 1984/85:3038 yrkande 17 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

15. De allmänna riktlinjerna för budgetregleringen

Lars Tobisson, Rune Rydén, Filip Fridolfsson och Hugo Hegeland (alla m) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 56 börjar med "*Budgetutvecklingen 1984/85*" och på s. 69 slutar med "perioden 1986–1988" bort ha följande lydelse:

Budgetutvecklingen

Enligt riksrevisionsverkets senaste budgetprognos kommer budgetunderskottet för innevarande budgetår att något överstiga 70 miljarder kronor, att jämföra med regeringens prognos i kompletteringspropositionen på 69 miljarder kronor. Riksrevisionsverkets prognos är gjord utan hänsynstagande till regeringens och riksbankens åtgärder, varför den underskattar det slutgiltiga utfallet.

Utskottet anser det inte sannolikt att budgetunderskottet minskar under nästa budgetår med nuvarande uppläggning av finanspolitiken. Detta trots att bostadslånen på 8,2 miljarder kronor lyfts ut från budgeten fr. o. m. nästa budgetår, samt att en del krediter till affärsdrivande verk läggs om så att de inte belastar budgeten.

Förslagen i proposition 217 kommer netto att innebära en försämring av budgetunderskottet nästa år. Enbart ränteuppgången ökar statsskuldräntorna med 3,6 miljarder kronor. Även om hänsyn tas till de föreslagna skattehöjningarna kommer budgeten att försvagas för nästa år.

Utskottet anser att skillnaden mellan regeringens prognos för statsskuldräntorna och det verkliga utfallet har varit anmärkningsvärt stor innevarande budgetår. I januari 1984 uppskattade regeringen statsskuldräntorna för budgetåret 1984/85 till 65 miljarder kronor. I kompletteringspropositionen

förra året skrevs prognosen för statsskuldräntorna ner till 60,5 miljarder kronor. Verkligheten visade att denna prognos saknade realism. I årets finansplan beräknade regeringen att statens ränteutgifter skulle uppgå till 70,6 miljarder i år. I kompletteringspropositionen skrevs statsskuldräntorna upp till 75,5 miljarder kronor. Riksrevisionsverket uppskattade i sin senaste budgetprognos statsskuldräntorna till hela 76,5 miljarder kronor för innevarande budgetår, redan före den senaste räntehöjningen.

Utskottet anser att prognosen för nästa års statsskuldräntor lider av samma brist på realism. Med nuvarande uppläggning av finanspolitiken kommer varje ny prognos att innebära att ränteposten stiger. I finansplanen i januari beräknades den bli 71,2 miljarder och i kompletteringspropositionen 73,8 miljarder. Efter räntehöjningen beräknas statsskuldräntorna nu uppgå till 77,4 miljarder. Utan finanspolitisk åtstramning riskerar det slutgiltiga utfallet att ligga avsevärt högre än nuvarande prognoser.

Långtidsbudgeten

I den långtidsbudget som presenteras i kompletteringspropositionen kartläggs konsekvenserna för budgetutvecklingen fram till 1989/90 av redan fattade beslut och gjorda åtaganden. Metodiken i långtidsbudgeten innebär att utgifter som ej är indexerade har antagits ligga stilla och att några nya utgiftsåtaganden inte har förutsatts. Denna metodik innebär i ett historiskt perspektiv en kraftig underskattning av den offentliga utgiftsutvecklingen.

Långtidsbudgeten arbetar med två alternativ. Det första alternativet – *lågalternativet* – innebär en lönestegring och inflationstakt om 5 % respektive 3 % årligen fr. o. m. 1986. Räntenivån sjunker i detta fall successivt för att slutåret uppgå till 7 %. BNP antas öka med 2 % per år. Detta alternativ överensstämmer i stort sett med balansalternativet i LU 84 och treårskalkylerna för 1985–1988. Trots att detta alternativ innebär att statsutgifterna minskar i volym samtidigt som skattebasen växer snabbt till följd av en reallöneökning på 2 % per år, beräknas det kassamässiga budgetsaldot uppgå till 50 miljarder kronor budgetåret 1989/90 (se diagram 2). Det betyder att inte ens vid en mycket gynnsam ekonomisk utveckling försvinner budgetunderskottet av sig självt.

Om statsutgifterna i lågalternativet växte i takt med BNP skulle budgetunderskottet stiga till 85 miljarder kronor 1989/90. Vid en utgiftstillväxt på 5 % i enlighet med utvecklingen under andra hälften av 1970-talet blir underskottet hela 115 miljarder kronor när man är framme vid slutåret. Detta visar att någon real ökning av statsutgifterna över huvud taget inte är möjlig om Sverige skall röra sig mot balans i samhällsekonomin.

I det andra alternativet – *högalternativet* – stiger lönerna med 8 % och priserna med i genomsnitt 7 % per år. Räntenivån antas uppgå till 14 % under slutåret. BNP beräknas till följd av försvagad export ligga kvar på oförändrad nivå. I detta alternativ försämras budgetsaldot successivt för att slutåret uppgå till 88 miljarder kronor.

Diagram 2. Budgetsaldots utveckling 1979/80–1989/90

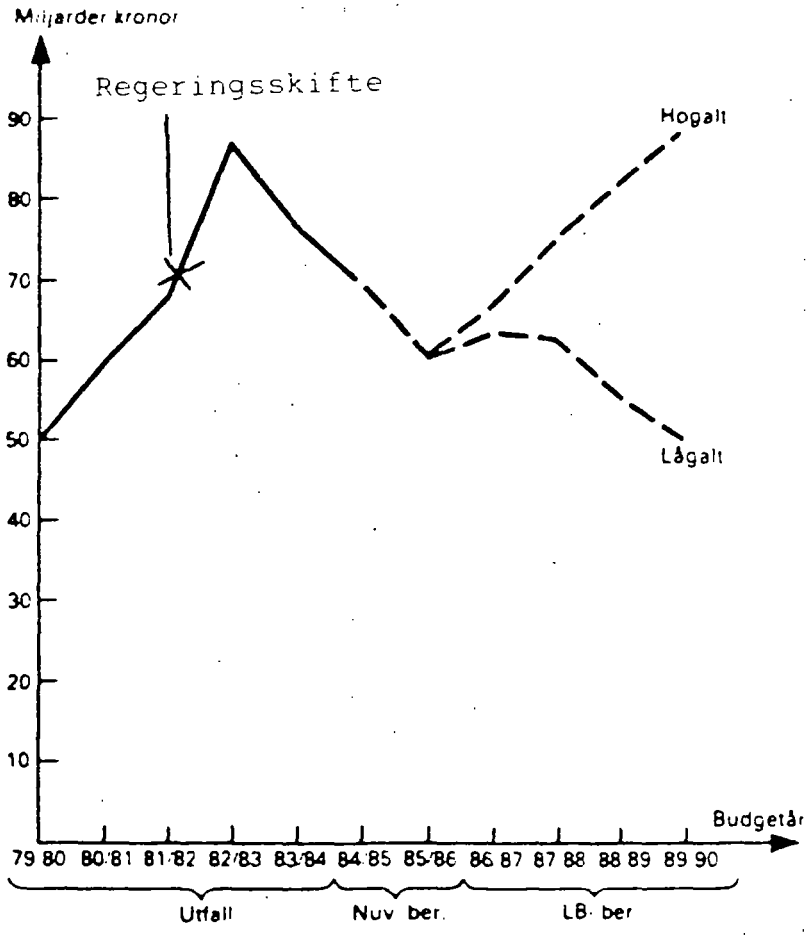

Källa: Långtidsbudgeten, prop. 1984/85:150

Under 1984 steg både priser och löner med mer än 8 %, dvs. i högre takt än i högalternativet. För att bryta dessa trender är det enligt utskottets mening nödvändigt att genomföra både kraftfulla minskningar av statens utgifter och budgetunderskottet samtidigt som skattetrycket sänks.

Långtidsbudgeten visar att det inte bara är konjunkturpolitiska skäl som gör det väsentligt att spara i statsutgifterna. Även av strukturella skäl är det nödvändigt att sanera statsfinanserna om Sverige skall kunna komma in i en god ekonomisk utveckling.

En viktig slutsats av långtidsbudgetberäkningarna är att budgetproblemen inte löser sig av sig själva ens i lågalternativet, med dess jämfört med aktuella tendenser mycket positiva ekonomiska utveckling.

Utskottet anser inte att en utveckling av budgetunderskottet i linje med lågalternativet är förenlig med den antagna pris-, löne- och ränteutveckling-

en. För att komma in på lågalternativets bana, som leder till samhällsekonomisk balans år 1990, är bl. a. omfattande utgiftsminskningar nödvändiga.

Lägre budgetunderskott har i sig en dämpande inverkan på såväl pris- och kostnadsutvecklingen som räntenivån. Trots att regeringen tycks väl medveten om möjligheterna att dämpa pris- och kostnadsutvecklingen genom utgiftsnedskärningar dras inga slutsatser av detta vad gäller inflationsbekämpningen. Detta är en allvarlig brist i den nuvarande uppläggningen av den ekonomiska politiken.

Treårskalkylerna

Mot bakgrund av den ekonomiska utveckling som tecknats i långtidsutredningen (LU 84) presenteras i kompletteringspropositionen kalkyler över den ekonomiska utvecklingen under de kommande tre åren. Treårskalkylerna syftar till att beskriva olika konjunkturförlopp fram till 1988. Långtidsbudgeten däremot redovisar endast effekterna på budgeten av olika antaganden om framför allt priser och löner.

Treårskalkylerna har i likhet med långtidsutredningen och långtidsbudgeten lagts upp kring två huvudalternativ.

Balansalternativet bygger på ett antagande om låga pris- och löneökningar, ungefär i linje med lågalternativet i långtidsbudgeten. Dessutom har budgetförstärkningar på 15 miljarder kronor under perioden 1986–1988 lagts in i kalkylerna. Dessa budgetförstärkningar har antagits ske i form av nedskärningar i transfereringarna till kommun-, företags- och hushållssektorerna. Utvecklingen enligt balansalternativet leder mot balans såväl i utrikesbetalningar som på arbetsmarknaden. I beskrivningen av utvecklingen de senaste åren konstateras att konkurrenskraften under 1984 och 1985 inte utvecklats så positivt som antogs i långtidsutredningens balansalternativ.

Referensalternativet förutsätter en pris- och löneutveckling i linje med historiska samband. Till skillnad mot långtidsutredningens referensalternativ har denna gång antagits att finanspolitiken stramas åt ytterligare i syfte att dämpa pris- och lönestegringstakten och undvika en försämring av bytesbalansen och statsbudgeten. Jämfört med balansalternativet läggs därför ytterligare budgetförstärkningar på ca 15 miljarder kronor 1986 och ca 10 miljarder kronor 1987 in i kalkylen. Det betyder budgetförstärkningar på totalt 40 miljarder kronor för att hålla bytesbalansen under kontroll och fortsätta saneringen av statsbudgeten. Innebörden av denna uppläggning är att obalansen tar sig uttryck i framför allt ökande arbetslöshet.

Grundtanken i treårskalkylerna att det – vid en mycket god ekonomisk utveckling med låga pris- och löneökningar – behövs budgetförstärkningar på 15 miljarder kronor strider mot regeringens strategi att inga flera besparingsåtgärder behöver vidtas.

Utskottet finner det anmärkningsvärt att regeringen i den reviderade finansplanen i stort sett bortsett från den inriktning av den ekonomiska

politiken som rekommenderas i treårskalkylerna. Uttalandet att "den inhemska efterfrågeutvecklingen måste anpassas till kravet på balans i utrikesaffärerna" innebär i dagsläget att det behövs en finanspolitisk åtstramning. Regeringen väljer i stället att hålla uppe den inhemska efterfrågeutvecklingen genom en ofinansierad skatterabatt.

De budgetförstärkningar på mellan 15–40 miljarder kronor som lagts in i de två huvudalternativen borde enligt utskottets mening ha föranlett regeringen att diskutera vilka transfereringar respektive vilken offentlig konsumtion som nedskärningarna i första hand skall beröra.

Riktlinjer för budgetregleringen

Ett centralt mål för den ekonomiska politiken under 1980-talet är att avveckla det strukturella underskottet i den samlade offentliga sektorn och samtidigt sänka skattetrycket. Det innebär att underskottet måste minska med 30–35 miljarder kronor jämfört med den nuvarande nivån. Avvecklingen av underskottet bör genomföras så att minskningen är något större i en god konjunktursituation och något mindre vid en lägre aktivitetsnivå.

Utskottet delar den uppfattning som framförts i motion 3201 (m) att skattetrycket bör sänkas med 5 procentenheter till 1990, vilket skulle betyda att skattetrycket då skulle vara nere i 45 % av bruttonationalprodukten. Detta innebär ett närmande till övriga högskatteländer. För att åstadkomma denna skattesänkning behöver emellertid inte skatterna sänkas med 8 miljarder kr. per år. Oförändrade skattesatser och ett fullständigt inflationsskydd av inkomstskatten leder till ett automatiskt sänkt skattetryck vid ekonomisk tillväxt och oförändrade vinst- och löneandelar.

För att möjliggöra balans i den samlade offentliga sektorn och sänkt skattetryck måste de samlade utgifterna i stat, kommun och socialförsäkringssektorn minska i reala priser samtidigt som landets samlade produktion växer.

Budgetunderskottet, den höga utgiftsnivån och skattetrycket i stat och kommun innebär en fara både för de offentliga finanserna och för hela den svenska ekonomin. Som framgår av regeringens långtidsbudget följer saneringen av statsfinanserna ingalunda automatiskt genom en återställd ekonomisk tillväxt. Enbart statsskuldräntornas tillväxt innebär en ökning av underskottet med ca 10 miljarder kronor årligen. Eftersom skatterna nu måste sänkas för att ökad ekonomisk tillväxt skall uppnås, blir kraven på utgiftsnedskärningar extra stort.

En minskning av budgetunderskottet är nödvändig både av stabiliseringspolitiska och av strukturella skäl. I den mån konjunktursituationen nästa budgetår blir sådan att underskottsminskningen leder till att den totala efterfrågenivån kommer på en lägre nivå än vad som är lämpligt bör detta motverkas med sänkta skatter. Ökade utgifter är inte längre möjliga för att stimulera ekonomin.

Utskottet anser i enlighet med vad som anförts i motion 3201 (m) att utgiftsminskningar på drygt 21 miljarder kronor bör genomföras för 1986. Av dessa utgiftsminskningar bör knappt 4 miljarder kr. vara av mer eller mindre temporär natur.

Storleken på de föreslagna utgiftsnedskärningarna innebär inte bara att budgetunderskottet kan krympa med nästan 12 miljarder utan även att ett utrymme för skattesänkningar skapas. De skattesänkningar som föreslås i motion 3201 (m) på knappt 10 miljarder kronor för 1986 är enligt utskottets mening angelägna att genomföra.

Utskottet förordar att de utgiftsminskningar och skattesänkningar som föreslås i motion 3201 genomförs.

Tonvikten i denna budgetpolitik är lagd på besparingar som minskar de automatiska utgiftsökningarna och på utgiftsminskningar som inte direkt påverkar hushållens köpkraft. Avvägningen mellan besparingar och skattesänkningar är gjord så att hushållens ekonomiska situation inte skall förändras.

Utskottet anser det dessutom angeläget att hushållens resurser i större utsträckning skall bestå av arbetsinkomster och mindre av bidrag från stat och kommun. På samma sätt som de grundläggande obalanserna i vår ekonomi orsakats av en växelverkan mellan offentliga utgiftsökningar och skattehöjningar, förutsätter återvunnen balans besparingar och skattesänkningar och att dessa följs åt. Besparingar behövs för att minska det inflationsdrivande budgetunderskottet, skattesänkningar för att hålla uppe hushållens köpkraft och för att återställa drivkrafterna i ekonomin.

I proposition 217 framhålls att regeringen har för avsikt att senarelägga utbetalningar av vissa statsutgifter. Utskottet har inga principiella invändningar mot senarelagda utbetalningar, men detta ger endast temporära effekter på budgeten och är därför inget alternativ till regelrätta utgiftsminskningar. Vad som behövs är en minskning av framför allt den offentliga konsumtionen genom neddragningar av statsutgifterna. Endast en kraftfull besparingspolitik gör det möjligt att så småningom lätta på kreditpolitiken och sänka diskontot. Om detta inte sker, finns risken att underskottet i bytesbalansen kan framkalla ytterligare räntehöjningar.

I motion 3206 (c) och motion 3202 (fp) redovisas budgetalternativ som i långa stycken överensstämmer med förslaget i motion 3201 (m). Den förordade neddragningen av budgetunderskottet är av samma storleksordning. I motionerna förordas också en i stor utsträckning gemensam inriktning av besparingsarbetet. Sålunda förordas utgiftsminskningar vad beträffar bl. a. sjukförsäkringen, statsbidraget till kommunerna, subventionerna till bostadssektorn och statsbidragssystemet för arbetslöshetskassorna. Dessutom finns en rad gemensamma skattesänkningsförslag. Enligt utskottets mening innebär emellertid inte de föreslagna förändringarna i motion 3206 och 3202 att alla önskvärda skattesänkningar kan genomföras.

Motion 3203 (vpk) förordar stora såväl skatteskärpningar som utgiftsök-

ningar. En sådan budgetpolitik avvisar utskottet bestämt.

Med det anförda avstyrker utskottet de förslag till budgetpolitiska riktlinjer som föreslås i proposition 150, bilaga 1, mom. 2, motion 3206 (c) yrkande 2, motion 3202 (fp) yrkande 2 och motion 3203 (vpk) yrkande 2 samt tillstyrker de allmänna riktlinjerna för budgetregleringen som anges i motion 3201 (m) yrkande 2.

dels utskottets hemställan under 11 bort ha följande lydelse:

11. beträffande *de allmänna riktlinjerna för budgetregleringen*
att riksdagen med avslag på regeringens förslag i proposition 1984/85:150 bilaga 1 moment 2 och motionerna 1984/85:3202 yrkande 2, 1984/85:3203 yrkande 2 och 1984/85:3206 yrkande 2 godkänner vad som förordats i motion 1984/85:3201 yrkande 2 och som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

16. De allmänna riktlinjerna för budgetregleringen

Nils Åsling (c) och Rolf Rämgård (c) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 56 börjar med "*Budgetutvecklingen 1984/85*" och på s. 69 slutar med "perioden 1986–1988" bort ha följande lydelse:

Budgetpolitiken 1982–1985

Socialdemokraterna drev efter regeringstillträdet 1982 upp de statliga utgifterna så kraftigt att dessa ökade med 40 miljarder kr. på ett enda budgetår (1982/83 jämfört med 1981/82). Samtidigt ökade statens budgetunderskott med nästan 20 miljarder kr. till rekordsiffran 87 miljarder kr. Genom att öka underskottet så drastiskt under sitt första regeringsår skapade man möjligheter att därefter minska underskottet något. Till detta har bidragit att högkonjunkturen och devalveringen medfört att det krävs mindre industristöd. De för höga löneökningarna har inneburit ökade skatteinkomster. Alla tänkbara skatter har höjts. Nya skatter har tillkommit. 75 skatter har höjts med totalt ca 30 miljarder kr. sedan socialdemokraterna tillträdde regeringsmakten hösten 1982.

Någon minskning av statens utgifter genom strukturella besparingar har däremot ej skett. I stället har ett antal engångsförstärkningar och bokföringstekniska åtgärder skett som förbättrar det kassamässiga underskottet.

Sammantaget kan noteras att statsskulden ökat från 340 miljarder kr. vid regeringsskiftet 1982 till för närvarande 586 miljarder kr. Vid regeringsskiftet var statens utlandsskuld i aktuell valuta 83 miljarder kr. Nu har statens utlandsskuld stigit till 148 miljarder kr. Bara räntan på utlandslånen plus valutakursförlusterna beräknas 1985/86 bli drygt 20 miljarder kr.

Enligt den reviderade finansplanen kommer det underliggande budgetun-

derskottet att öka budgetåret 1985/86 med cirka en miljard kr. En jämförelse med det sista budgetåret 1981/82 som mittenregeringen hade ansvar för visar att det underliggande budgetunderskottet sedan dess ökat med cirka 5 miljarder kr.

Med hjälp av bl. a. bokföringsteknik och optimistiska antaganden lyckas regeringen uppvisa att det kassamässiga underskottet sjunker från 69 miljarder kr. budgetåret 1984/85 till 61 miljarder kr. 1985/86. I budgetförslaget för 1985/86 flyttas t. ex. bostadsfinansieringen på drygt 8 miljarder kr. ut ur budgeten. Sedan budgetpropositionen i januari har de beräknade skatteinkomsterna för 1984/85 ökat med 4 miljarder kr., främst på grund av att lönerna i samhället stigit snabbare än tidigare beräknat. Därutöver har riksbankens inleveranser till statskassan höjts från 4 miljarder kr. till 7 miljarder kr. Detta beror på det stora ränteöverskott som riksbanken får när företag och kommuner tvingas att till ränta långt under marknadsräntan placera likviditet på bundna riksbankskonton.

Posten "Beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto" har i alla reviderade finansplaner sedan 1977 beräknats till ca 5 miljarder kr. I årets reviderade finansplan tas posten bara upp till 1 miljard kr. Årets belopp är sannolikt alldeles för lågt tilltaget.

För att därutöver ytterligare pressa ned det officiella talet för 1985/86 års budgetunderskott beräknades räntorna på statsskulden i reviderade finansplanen minska från 75,5 miljarder kr. 1984/85 till 73,8 miljarder kr. 1985/86 trots att statsskulden ökat med ca 70 miljarder kr. Som jämförelse kan nämnas hur regeringens beräkningar över statsskuldräntorna för budgetåret 1984/85 utvecklats i olika finansplaner:

	Beräknad ränteutgift 1984/85, mdr. kr.
Finansplanen januari -84	65,0
Rev. finansplanen april -84	60,5
Finansplanen januari -85	70,6
Rev. finansplanen april -84	75,5

Tilläggas kan också att statsskuldräntorna höjts med 20 miljarder kr., 12 miljarder kr. resp. 15 miljarder kr. under de tre budgetår som den nuvarande regeringen haft ansvar för.

Finansutskottet har redan tvingats uppjustera den beräknade statsskuldräntan för budgetåret 1985/86 med nästan 4 miljarder kr. till 77,4 miljarder kr.

I kompletteringspropositionen (s. 9) görs följande påstående:

"I hög grad bidragande (till det lägre budgetunderskottet; utskottets anm.) har varit de steg som tagits för att bryta automatiken i utgiftsutvecklingen."

Bakgrunden är att i den reviderade finansplanen 1983 aviserades krafttag

mot automatiken i statsutgifterna: "En central åtgärd blir därför att med kraft begränsa den automatiska ökningen i statsutgifterna." (s. 63). Då (budgetåret 1983/84) styrdes 84,8 % av statens totala utgifter av olika former av automatik. För budgetåret 1985/86 räknar regeringen (långtidsbudgeten s. 47) med att motsvarande andel skall bli 85,0 %. Om endast de utgifter beaktas som styrs av fullständig automatik så var de 1983/84 60,7 % av statsutgifterna exkl. statsskuldräntor. 1985/86 beräknas de bli 61,7 %.

Långtidsbudgeten

Långtidsbudgeten visar vilka stränga krav som ställs på en stram finanspolitik även om mycket optimistiska antaganden läggs in i kalkylerna. Blir den realekonomiska utvecklingen sämre än balansalternativets antaganden blir besparingskraven direkt hotfulla. Det nu aktuella ekonomiska läget ligger på avgörande punkter långt ifrån balansalternativets antaganden som framgår av nedanstående tabell.

	Balansalt.	Aktuellt läge
Löneökningstakt	5 %	9 %
Inflation	3 %	8 %
Räntan	7 %	16 %

Därutöver spår ekonomiska experter att BNP-ökningen nästa år kommer att sjunka till knappt 1 % på grund av den avmattning i konjunkturen som nu förutses. I balansalternativet antas 2 % BNP-ökning årligen.

Riktlinjer för budgetregleringen

Det stora statliga budgetunderskottet är ett allvarligt hot mot den svenska ekonomin. Ett centralt mål för den ekonomiska politiken under 1980-talet måste därför bli att få balans i den offentliga sektorns finanser. Eftersom skattehöjningar inte är någon framkomlig väg är en minskning av de offentliga utgifterna nödvändig.

Med den inriktning som i motion 3206 (c) skisserats med satsning på näringslivets vitalitet och på social grundtrygghet finns det förutsättningar att skapa en bättre budgetbalans utan att höja skattetrycket. Budgetunderskottet bör successivt reduceras till ca 35 miljarder kr. för att balans skall uppnås i den offentliga sektorns totala finansiella sparande.

Krisens bördor måste fördelas rättvist. Därför är det nödvändigt att bedriva en målmedveten sparpolitik. Sker inte detta drivs i stället räntan upp och staten tvingas till ständiga panikhöjningar av olika skatter. Sådana effekter av den ekonomiska politiken är långt ifrån överensstämmande med en rättvis fördelningspolitik.

Med ett målmedvetet sparande kan bördan av de ekonomiska problemen fördelas rättvist. Rättvisan är en förutsättning för att det skall vara möjligt att i breda befolkningsgrupper finna förståelse för nödvändiga åtgärder. Den förståelsen växte fram 1981–1982. Men det blir i längden omöjligt att upprätthålla förståelse för nödvändiga sparåtgärder om landets regering säger att sparandet är obehövligt. Även om sparpolitiken är rättvis är den självfallet obehaglig för dem som drabbas.

Under mittenregeringen utvecklades en strategi för sparande innebärande att sparåtgärderna alltid kombinerades med särskilda skyddsåtgärder för de sämst ställda. När avgifterna i öppenvården höjdes infördes samtidigt ett högkostnadsskydd för dem som var ofta sjuka. När indexreglerna för pensionerna justerades beslutades om en extra höjning av pensionstillskotten för dem som inte har någon ATP. När momsen höjdes, höjdes också barnbidragen och infördes flerbarnsstöd osv.

Centerpartiet har i sina sparförslag till årets riksdag fullföljt denna sparstrategi. När de personliga avgifterna till arbetslöshetsförsäkringen höjs så höjs samtidigt ersättningen till de arbetslösa. När indragning sker av skatteunderlaget för kommuner och landsting samt statsbidragen minskar så föreslås samtidigt en utbyggnad av skatteutjämningen till de ekonomiskt svagaste kommunerna.

Sparpolitiken måste ge utrymme för reformer med sikte på framtiden. Utskottet vill särskilt ange tre stora reformområden.

– Familjepolitiken, med en satsning på vårdnadsersättning.

– Skattepolitiken, med en satsning bl. a. på marginalskatte- (och -effekt) sänkningar, en effektivare kommunal skatteutjämning och en fullt ut inflationsskyddad skatteskala.

– Sysselsättnings- och regionalpolitiken, med en satsning på småföretagsamheten bl. a. genom 5-procentenheters sänkt arbetsgivaravgift för de 15 först anställda och en möjlighet för jordbruket att upprätthållas och vidareutvecklas i alla delar av landet.

Vidare bör också rättvisa skapas inom pensionssystemet så att alla pensionärer med låg eller ingen ATP tillerkänns pensionstillskott.

Budgetförslaget i motion 2301 innebar ett jämfört med regeringens förslag lägre budgetunderskott på ca 9–10 miljarder kr., beroende på hur man bedömer möjligheterna att få avsättning för aktier vid utförsäljning av statliga företag. Sedan i januari har centerpartiet i motioner om energipolitiken (528 milj. kr.), trafikpolitiken (250 milj. kr.) och särskild skattereduktion (ca 2 000 milj. kr.) gjort ytterligare besparingar på totalt ca 2 800 milj. kr. jämfört med regeringen. I en motion om livsmedelspolitiken har centerpartiet emellertid satsat ca 400 milj. kr. mer än regeringen. I propositionen om förenklad självdeklaration ådrog sig regeringen en budgetbelastning på ca 4 000 milj. kr. I centerns anslutande partimotion godtogs höjningen av sparavdraget (750 milj. kr.) och borttagande av avdragsbegränsningen på

reseavdraget (ca 400 milj. kr.). Därutöver föreslogs å ena sidan ett lägre schablonavdrag på 1 000 kr. jämfört med regeringens 3 000 kr., men å andra sidan återinförande av fullt inflationsskydd i inkomstskatteskalan. Dessa olika förslag går finansiellt ungefär jämnt upp (1988 övervältras en betydande del av kostnaderna för regeringens förslag på den kommunala sektorn).

I kompletteringspropositionen har regeringen i avsnittet om den kommunala ekonomin föreslagit indragningar från kommunerna och landstingen med 1 135 milj. kr. genom en speciell skatteutjämningsavgift på 14 öre/skr. Regeringen har vidare föreslagit att man skall dra in 50 milj. kr. från 3 kommuner och överföra dem till 13 andra. Det senare förslaget är finansiellt neutralt. Centern har avvisat båda förslagen i avvaktan på skatteutjämningskommitténs förslag. Centern har vidare föreslagit att ytterligare 97 milj. kr. bör tillföras kyrkofonden. Slutligen har regeringen i kompletteringspropositionen delvis anammat centerns förslag att inte utge kompensation till kommunerna för den slopade beskattningen av juridiska personer. Centerns förslag i denna del innebär därför numera relativt regeringen en budgetförstärkning på 250 milj. kr. mindre än i januari. I proposition 217 har regeringen föreslagit skattehöjningar på drygt 1 miljard kr. i form av bilaccis och stämpelskatt. Dessa förslag har avvisats i motion 3242 (c).

Utskottet vill tillstyrka den utformning av budgetpolitiken som framgår av motion 2301 med de förändringar som ovan redovisats och som framgår av motionerna 3206 (c) och 3242 (c). Sammantaget innebär detta liksom i januari ett jämfört med regeringens förslag lägre budgetunderskott på ca 9–10 miljarder kr.

I motion 3201 (m) föreslås dels nedskärningar av bl. a. u-hjälpen, livsmedelssubventionerna och det regionalpolitiska stödet, dels långtgående skattesänkningar.

I motion 3202 (fp) föreslås enligt utskottet alltför stora minskningar av statens bidrag till kommunsektorn.

Dessa inslag gör att utskottet inte kan acceptera de allmänna riktlinjerna för budgetpolitiken i motionerna 3201 och 3202.

I motion 3203 (vpk) föreslås kraftiga ökningar av de offentliga utgifterna. Trots stora skattehöjningar skulle motionens förslag leda till ett väsentligt försämrat budgetsaldo. Utskottet kan inte acceptera den inriktning av budgetregleringen som förordas i motion 3203.

dels utskottets hemställan under 11 bort ha följande lydelse:

11. beträffande *de allmänna riktlinjerna för budgetregleringen*

att riksdagen med avslag på regeringens förslag i proposition 1984/85:150 bilaga 1 moment 2 och motionerna 1984/85:3201 yrkande 2, 1984/85:3202 yrkande 2 och 1984/85:3203 yrkande 2 godkänner vad som anförts i motion 1984/85:3206 yrkande 2 och som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

17. De allmänna riktlinjerna för budgetregleringen

Björn Molin (fp) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 56 börjar med "*Budgetutvecklingen 1984/85*" och på s. 69 slutar med "perioden 1986–1988" bort ha följande lydelse:

Regeringen redovisar i den reviderade finansplanen en minskning av budgetunderskottet. Utskottet kan emellertid konstatera att denna utveckling bara till en mindre del beror på begränsning av utgifterna, vilket enligt utskottets mening hade varit det önskvärda. Den reguljära utgiftsprövningen har visserligen varit stram och vissa smärre nedskärningar har gjorts, men det förklarar inte förbättringen av budgetsaldot. Den beror i stället i första hand på att statens inkomster har ökat kraftigt. Det underliggande budgetunderskottet beräknas öka med 1 miljard kr. Utskottet kan konstatera att detta fortfarande är ca 5 miljarder högre än vad det var 1981/82 (beräknat på samma sätt). Utskottet konstaterar också att trendbrottet i de offentliga utgifterna kom 1981/82 och att utvecklingen av de normala statsutgifterna (dvs. exklusive arbetsmarknadspolitik, industripolitik och ränteutgifter) därefter varit återhållsam. Någon egentlig förändring av den strukturella obalansen i statsbudgeten har dock inte skett.

Enligt utskottets uppfattning måste budgetunderskottet, förutom genom tillväxt i ekonomin, nedbringas genom minskningar i utgifterna och inte genom fortsatta skattehöjningar. Innan utskottet närmare beskriver de förändringar som bör göras vill utskottet emellertid något kommentera de senaste årens utgiftsutveckling.

I fråga om utgifterna för arbetsmarknads- och industripolitiska insatser har det skett en kraftig minskning, i huvudsak beroende på att en nödvändig omstrukturering av de delar av svensk industri där staten medverkat nu har genomförts. Inom bostadspolitiken har fortsatta besparingar skett enligt den plan som tidigare regeringar initierat (och som i efterhand accepterats av den nuvarande regeringen). Från och med nästa budgetår kommer bostadslånen inte att ingå i budgeten.

Sammanfattningsvis noterar utskottet att den förbättring av budgetsaldot som skett under senare år till alltför stor del beror på skattehöjningar samt att regeringen för nästa budgetår åter synes beredd att realt sett öka de offentliga utgifterna. Effekterna på statsbudgeten av det senaste panikpaketet blir en ytterligare ökning av underskottet, framför allt därför att statens ränteutgifter ökar med ca 3,6 miljarder på grund av räntehöjningen. Utskottet noterar vidare, att regeringen för tillkommande utgiftsbehov endast upptagit 1 miljard kr., vilket är väsentligt lägre än tidigare budgetår. Regeringen har inte heller preciserat vad "senareläggning av vissa utgifter" i proposition 217 innebär och utskottet kan därför inte bedöma vilka effekter på budgetunderskottet detta har. Genom bristen på konkreta förslag skjuter således regeringen problemet med det stora budgetunderskottet framför sig och

resultatet riskerar att bli detsamma som tidigare, nämligen att skattehöjningar i ett trängt läge blir det enda möjliga alternativet. Utskottet kan inte tillstyrka en sådan budgetpolitik.

Riktlinjer för budgetpolitiken

Enligt långtidsutredningens bedömning (i vilken alla partier instämt) är det nödvändigt att förstärka budgeten med ca 20 miljarder kr. under de närmaste åren för att nå balans mot slutet av 1980-talet. Dessa budgetförstärkningar måste enligt utskottets uppfattning komma till stånd genom utgiftsbegränsningar såsom föreslagits i folkpartiets partimotion 3202.

Utskottet konstaterar att regeringens treårskalkyler visar på behov av budgetförstärkningar på mellan 10 och 40 miljarder kr. under perioden fram till 1988. 10–15 miljarder krävs med balansalternativets låga pris- och kostnadsutveckling. Ytterligare 25 miljarder krävs med referensalternativets högre inflationstakt. Det är därför enligt utskottets mening väsentligt att pris- och kostnadsökningarna blir så låga att balansalternativet kan realiseras.

Utskottet delar den bedömning som förespråkas i motion 3202 (fp) att besparingar som netto summerar till drygt 6 miljarder kr. i helårseffekt är nödvändiga. Därutöver är det angeläget att minska utgifterna för räntebidragssystemet inom bostadssektorn. Det är också av många skäl angeläget att avveckla vissa statliga tillgångar. Tillsammans med de skatteförändringar som utskottet i det följande också beskriver innebär dessa förslag att budgetunderskottet budgetåret 1985/86 blir drygt 9 miljarder kr. lägre än vad som föreslås i budgetpropositionen.

Utskottet instämmer i uppfattningen i motion 3202 (fp) att utgiftspolitiken måste föras långsiktigt. Beslut om besparingar ger ofta effekt på statsbudgeten först efter något eller några år. Om de utgiftsminskningar som långsiktigt är nödvändiga visar sig innebära alltför stor åtstramning med hänsyn till den allmänna ekonomiska situationen vid denna senare tidpunkt anser utskottet att detta bör motverkas med skattepolitiska och arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Man kan däremot inte nu avstå från att genomföra besparingar med hänvisning till att konjunkturläget om något eller några år försvagas.

Det faktum att utgiftsbeslut ofta får effekt först efter en tid talar enligt utskottet också för att nödvändiga stabiliseringspolitiska åtgärder i första hand bör bestå av sänkta skatter och arbetsmarknadspolitiska åtgärder eftersom skatteförändringar slår igenom snabbare än utgiftsökningar.

Budgetförslag

Utskottet anser att de besparings- och skatteförslag som redovisas i motion 3202 (fp) totalt sett innebär ett både strukturellt och stabiliseringspolitiskt bättre förslag än det regeringen presenterat.

De permanenta besparingarna, dvs. förändringar i utgiftsprogram, bör uppgå till drygt 6 miljarder kr. för budgetåret 1985/86, vilket på helår

Rättelse: S. 116, 3 § styckets 5:e rad Står: 4 procent Rättat till: 6 procent

motsvarar nära 10 miljarder kr. Därtill kommer engångsbesparingar i form av utförsäljning av statliga företag och domänskog för ca 3,5 miljarder kr.

Besparingarna berör främst statsbidragen till kommunerna (ca 6 miljarder kr. på helår), ersättningen inom sjukförsäkringen (ca 1,8 miljarder kr. på helår) samt statsbidragen till arbetslöshetskassorna (ca 0,8 miljarder kr. på helår). Därtill kommer en höjning av avgifterna inom öppenvården med ca 230 milj. kr., ökade inleveranser från televerket med ca 300 milj. kr., mindre utgiftsökningar inom t. ex. vuxenutbildningen och minskning av presstödet. Utskottet delar uppfattningen i motion 3202 (fp) att till dessa större besparingar bör komma ett stort antal mindre poster enligt det förslag som lämnas i denna motion. Utskottet instämmer också i att minskningarna av bostadssubventionerna på sikt bör uppgå till 4–6 miljarder kr.

Utskottet anser också att vissa förändringar i skatterna bör genomföras. Den nya statliga fastighetsskatten bör avskaffas, fortsatta marginalskattesänkningar bör ske med början från 1 januari 1986 för att minska progressionen i skatteskalan, det fullständiga inflationsskyddet i inkomstskatteskalan bör återinföras, förmögenhetsskatten på arbetande kapital i mindre och medelstora företag bör avskaffas och dubbelbeskattningen på aktier bör mildras. Utskottet delar uppfattningen i motion 3202 (fp) att de mest angelägna skattesänkningarna är de som dämpar marginaleffekterna i skatte- och bidragssystemet. Dessa höga marginaleffekter skapar betydande snedvridningsproblem i samhällsekonomin och utskottet anser att det är en förstahandsuppgift att minska dem.

Utskottet anser också såsom föreslås i motion 3202 (fp) att skattereduktionen för fackföreningsavgifter bör avskaffas samt att man bör undersöka möjligheten att även avskaffa avdragsrätten för avgifter till arbetsgivarorganisationer.

Som en konsekvens av att utskottet i det föregående avvisat skattehöjningar bör de i proposition 217 föreslagna höjningarna av bilaccisen och stämpelskatten inte genomföras.

Den förstärkning av budgeten som blir resultatet av alla ovan nämnda permanenta förändringar i utgifter och skatter uppgår till drygt 6 miljarder kr. på helår räknat. Därtill kommer minskningar av bostadssubventioner samt de s. k. engångsåtgärderna i form av försäljning av statliga företag som med stor sannolikhet kan upprepas, vilket bidrar till en förbättring av budgeten på ca 10 miljarder kr. Effekten på budgetåret 1985/86 av de permanenta förändringarna blir ett förbättrat budgetsaldo med ca 5,5 miljarder kr. samt en ytterligare förbättring med ca 3,5 miljarder kr. genom de föreslagna tillfälliga åtgärderna. Totalt sett blir budgetunderskottet därmed ca 9 miljarder kr. lägre för budgetåret 1985/86.

Utskottet tillstyrker således yrkande 2 i motion 3202 (fp).

I moderata samlingspartiets motion 3201 och centerpartiets motion 3206 föreslås i stora delar en liknande utgifts- och skattepolitik som den utskottet ovan förordat. Det gäller både vissa besparingar och vissa skattesänkningar.

I motion 3201 (m) föreslås emellertid också stora besparingar på bl. a. biståndet till de fattiga länderna samt enligt utskottets uppfattning alltför stora nedskärningar inom sjukförsäkringen. Samtidigt är skattesänkningarna mycket omfattande, vilket skulle ställa stora och socialt svåracceptabla krav på framtida besparingar. Utskottet anser inte detta vara en lämpligt avvägd politik och avstyrker därför yrkande 2 i motion 3201 (m).

I motion 3206 (c) diskuteras bevarade eller utökade livsmedelssubventioner och/eller en differentierad moms. Utskottet kan inte tillstyrka detta och avstyrker därför yrkande 2 i motion 3206 (c).

I motion 3203 (vpk) föreslås stora utgifts- och skatteökningar som helt strider mot de principer för budgetpolitiken som utskottet ovan har förordat. Utskottet avstyrker således yrkande 2 i motion 3203 (vpk).

dels utskottets hemställan under 11 bort ha följande lydelse:

11. beträffande *de allmänna riktlinjerna för budgetregleringen*
att riksdagen med avslag på regeringens förslag i proposition 1984/85:150 bilaga 1 moment 2 och motionerna 1984/85:3201 yrkande 2, 1984/85:3203 yrkande 2 och 1984/85:3206 yrkande 2 godkänner vad som anförts i motion 1984/85:3202 yrkande 2 och som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

18. De allmänna riktlinjerna för budgetregleringen

Carl-Henrik Hermansson (vpk) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 68 börjar med "I likhet" och på s. 69 slutar med "perioden 1986–1988" bort ha följande lydelse:

I likhet med motionärerna anser utskottet att de återverkningar som budgetunderskottet har på samhällsekonomin skapar fördelningspolitiska problem. Sådana skapas emellertid också av andra skeenden och beslut. De av regeringen delvis redan vidtagna, delvis riksdagen för godkännande förelagda åtgärderna drabbar hårt också inkomsttagare med låg köpkraft. Löntagarna har nu under en rad av år fått vidkännas reallönesänkningar, medan bolagens profiter och de rikas förmögenheter växt. Den av regeringen utlovade reallönehöjningen under 1985, som skulle förverkligas bl. a. genom en skatterabatt på 600 kr., äts upp av åtstramningsåtgärderna. Utskottet anser det därför vara befogat med ytterligare en skatterabatt, såsom förordas i motion 3203 och tillstyrker därför yrkande 2 i denna motion liksom de övriga fördelningspolitiska förslagen i motionen.

dels utskottets hemställan under 11 bort ha följande lydelse:

11. beträffande *de allmänna riktlinjerna för budgetregleringen*
att riksdagen med avslag på regeringens förslag i proposition 1984/85:150 bilaga 1 moment 2 och motionerna 1984/85:3201

yrkande 2, 1984/85:3202 yrkande 2 och 1984/85:3206 yrkande 2 godkänner vad som förordats i motion 1984/85:3203 yrkande 2 och som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

19. Senareläggning av beslutade statsutgifter

Björn Molin (fp), Lars Tobisson (m), Nils Åsling (c), Rune Rydén (m), Filip Fridolfsson (m), Rolf Rämgård (c) och Hugo Hegeland (m) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 70 börjar med "I det" och på s. 71 slutar med "att vidtas" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill för sin del anföra följande. Budgetunderskottet ligger på en för hög nivå. En grundläggande svaghet i regeringspolitiken är avsaknaden av åtgärder som bidrar till att på lång sikt minska underskottet i statsbudgeten. Detta förhållande förstärks av att den aktuella räntehöjningen medför ökade utgifter för staten.

Den av regeringen antydda metoden att senarelägga utbetalningen av vissa statsutgifter, till vilka riksdagen anvisat medel, lider av den fundamentala svagheten att den endast tillfälligtvis förstärker statsbudgeten. Den kan alltså på intet sätt ersätta behovet av en långsiktig och planmässig besparingspolitik.

Regeringen har i proposition 217 lämnat mycket sparsamma upplysningar om omfattningen av och innehållet i de tilltänkta senareläggningarna av statliga utgifter. Det kan inte vara tillfredsställande att riksdagen först i detalj fastställer olika anslagsposter och att regeringen därefter helt utan insyn från riksdagens sida beslutar om senareläggning av utbetalningen av dessa anslag, i vissa fall för lång tid. Att riksdagen först i efterhand – i samband med behandlingen av 1986 års budgetproposition på våren 1986 – skulle få pröva de aktuella senareläggningarna är inte heller tillfredsställande. Regeringen bör därför redan i höst för riksdagen redovisa vilka anslag som senareläggs och till vilken tidpunkt. Ett bifall till motion 3241 yrkande 9 skulle omöjliggöra för regeringen att redan från början av budgetåret senarelägga vissa statsutgifter. Utskottet anser att regeringen av statsfinansiella skäl och inom ramen av de utgiftsåtaganden som följer av gällande lag och förpliktelser bör ha denna möjlighet. Motionen bör därför avstyrkas.

Vad utskottet här anfört om senareläggning av statsutgifter bör ges regeringen till känna.

dels utskottets hemställan under 12 bort ha följande lydelse:

12. beträffande *senareläggning av beslutade statsutgifter*
att riksdagen med anledning av proposition 1984/85:217 moment 3 och med avslag på motion 1984/85:3241 yrkande 9 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

20. Senareläggning av beslutade statsutgifter

Carl-Henrik Hermansson (vpk) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 70 börjar med "I det" och på s. 71 slutar med "att vidtas" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill för sin del anföra följande i denna fråga. Det måste anses orimligt att regeringen på egen hand skall kunna besluta om senareläggning av statsutgifter som riksdagen beslutat. Utskottet tillstyrker därför yrkande 9 i motion 3241.

dels utskottets hemställan under 12 bort ha följande lydelse:

12. beträffande *senareläggning av beslutade statsutgifter*
att riksdagen med bifall till motion 1984/85:3241 yrkande 9 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört med anledning av proposition 1984/85:217 moment 3,

21. Den offentliga sektorns effektivitet

Lars Tobisson, Rune Rydén, Filip Fridolfsson och Hugo Hegeland (alla m) anser att den del av utskottets yttrande på s. 71 som börjar med "Utskottet har" och slutar med "och rationaliseringsarbetet" bort ha följande lydelse:

Utskottet har svårt att förstå varför motionären motsätter sig att regeringen försöker förenkla de regler som berör t. ex. administration, uppbörd och kontroll av skatter och socialavgifter från näringslivet. För företagen har förenklingar inom dessa områden länge framstått som angelägna. De alternativa riktlinjer som motionären själv redovisar är enligt utskottets mening så allmänt utformade och så vittomfattande att de inte kan ligga till grund för det fortsatta reform- och rationaliseringsarbetet.

22. Specialdestinering av inkomster

Nils Åsling (c) och Rolf Rämgård (c) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 73 börjar med "Riksdagen har" och på s. 74 slutar med "motion 3210 avstyrks" bort ha följande lydelse:

Riksdagen har vid upprepade tillfällen ställt sig bakom principen att specialdestination av statsinkomster till visst ändamål inte bör förekomma. Det främsta skälet för detta ställningstagande är att riksdagens handlingsfrihet skulle minska om inkomster specialdestineras för olika ändamål. Även stabiliseringspolitiskt önskvärda ingripanden skulle kunna försvåras om varje åtgärd på statsbudgetens utgiftssida omedelbart skulle behöva leda till motsvarande förändring på inkomstsidan eller vice versa.

Skatte- och avgiftshöjningar är ofta påkallade av att en reform eller insats inom ett visst område behöver finansieras. En på detta sätt motiverad skattehöjning innebär dock inte att de inkomster som den ger upphov till specialdestineras till det angivna området. Finansieringskravet är ett uttryck för en restriktiv och nödvändig budgetprövning.

Utskottet anser således att starka skäl talar mot en specialdestination av inkomster. Utskottet vill dock understryka att i de fall en ökning av statens inkomster sker genom en avgiftshöjning för ett visst ändamål bör detta motsvaras av en faktisk utgift. I annat fall är avgiftshöjningen en förtäckt skattehöjning, vilket inte kan accepteras.

I motion 3210 (c) exemplifieras från främst energiområdet hur en rad specialdestinerade avgifter tas ut för skilda ändamål. Motionärerna hävdar att det på bl. a. energiområdet föreligger direkta kopplingar mellan vissa inkomster och utgifter. Utskottet delar motionärernas uppfattning att specialdestinerade avgifter på energiområdet, men även för vissa andra områden, som t. ex. skogsvårdsavgifter, tas ut i en omfattning som inte är motiverad med hänsyn till de medel som anvisas.

Näringsutskottet har också tidigare (NU 1983/84:30) framhållit att överblicken över olika finansieringsformer inom energiområdet behöver förbättras. Vad utskottet då avsett är i första hand redovisningen av de inkomster som motionärerna tar upp. Utskottet vill i likhet med näringsutskottet framhålla att det kan vara förenat med betydande svårigheter att i förväg utföra exakta beräkningar av såväl inkomster som utgifter på energiområdet, eftersom beräkningarna nödvändigtvis måste bygga på en rad osäkra antaganden. Inte desto mindre har det, enligt näringsutskottet, visat sig att sådana uppgifter har ett klart intresse, liksom uppgifter om de i efterhand konstaterade inkomsterna och utgifterna.

Någon redovisning av det slag näringsutskottet efterlyser har ännu inte skett. Utskottet finner det anmärkningsvärt att regeringen inte efterkommit riksdagens begäran i detta hänseende. Utskottet anser i likhet med motionärerna det vara oacceptabelt att avgifter tas ut under förespegling av att dessa skall användas för ett visst ändamål. Detsamma gäller utnyttjandet av offentligrättsliga avgifter för andra ändamål än de som riksdagen tagit beslut om. Utskottet anser att motionärerna klarlagt den uppenbara överfinansiering som t. ex. sker av energiforskningprogrammet. Det är därför enligt utskottets mening nödvändigt med en fullständig redovisning av användningen av specialdestinerade medel i syfte att klarlägga i vilken utsträckning som avgifter är att betrakta som skatter. Riksdagen bör därför besluta att hos regeringen begära en fullständig redovisning av hur inkomsterna utnyttjats för specialdestinerade ändamål i enlighet med motionärernas förslag. Motionen tillstyrks.

dels utskottets hemställan under 15 bort ha följande lydelse:

15. beträffande *specialdestinering av inkomster*
att riksdagen med bifall till motion 1984/85:3210 hos regeringen begär en fullödig redovisning av användningen av specialdestinerade medel.

Särskilt yttrande

Skattepolitiska åtgärder

Nils Åsling (c) och Rolf Rämgård (c) anför:

Vår och centerpartiets grundinställning är att baslivsmedel inte bör belastas av moms. Avlastningen bör emellertid klaras utan alltför mycket krångel och byråkrati. Den enklaste metoden för att klara detta är enligt vår mening att momsen på vissa klart definierade basvaror återbetalas på det sätt som för närvarande sker för mjölk. Alternativt är vi beredda att pröva andra vägar däribland även en differentiering av momsen.

Bilaga

Förslag till
Lag om inbetalning på likviditetskonto under budgetåret 1985/86

Härigenom föreskrivs följande.

1 § Arbetsgivare skall betala in medel på räntebärande konto (*likviditetskonto*) i riksbanken enligt bestämmelserna i denna lag.

Staten och kyrkliga kommuner är inte skyldiga att betala in medel på likviditetskonto.

Om det finns synnerliga skäl får regeringen medge befrielse, helt eller delvis, från skyldighet att betala in medel på likviditetskonto.

2 § Andra arbetsgivare än landstingskommuner och kommuner skall på likviditetskonto betala in ett belopp motsvarande 10 procent av den del av lönesumman för år 1984 som överstiger 20 miljoner kronor. Landstingskommuner och kommuner skall på likviditetskonto betala in ett belopp motsvarande 6 procent av den del av lönesumman för år 1984 som överstiger 20 miljoner kronor. Med lönesumman avses underlaget för år 1984 för arbetsgivaravgift till folkpensioneringen enligt lagen (1981:691) om socialavgifter. Om det belopp som skall betalas in inte uppgår till minst 10 000 kronor skall inbetalning inte göras.

3 § För inbetalning av medel på likviditetskonto enligt 2 § gäller följande.

Andra arbetsgivare än landstingskommuner och kommuner skall senast den 30 augusti 1985, i avräkning på det slutliga beloppet, betala in ett belopp motsvarande 6 procent av den del av avgiftsunderlaget för preliminär arbetsgivaravgift till folkpensioneringen för år 1984 som överstiger 20 miljoner kronor (*preliminär inbetalning*). Om detta belopp inte uppgår till minst 5 000 kronor skall någon preliminär inbetalning på likviditetskonto inte göras. Återstoden av beloppet enligt 2 § skall betalas in senast den 31 januari 1986 (*slutlig inbetalning*).

Landstingskommuner och kommuner skall senast den 31 januari 1986 betala in det i 2 § angivna beloppet.

Om den preliminära inbetalningen överstiger vad arbetsgivaren enligt 2 § skall betala in på likviditetskonto skall riksbanken betala tillbaka överskjutande belopp jämte 7 procent årlig ränta på det beloppet från inbetalningsdagen. Öretal som uppkommer vid ränteberäkningen bortfaller.

4 § Riksförsäkringsverket skall i god tid före den 30 augusti 1985 och den 31 januari 1986 underrätta varje arbetsgivare om hans skyldighet enligt 2 och 3 §§ och därvid ange det belopp som skall inbetalas. Kopia av sådan underrättelse skall sändas till riksbanken.

Beloppet som skall betalas in på likviditetskonto avrundas till närmast lägre hundratal kronor.

5 § På medel som står inne på likviditetskonto utgår årlig ränta med 7 procent, vilken läggs till kapitalet. Öretal som uppkommer vid ränteberäkningen bortfaller.

6 § Om inbetalning på likviditetskonto inte sker inom föreskriven tid skall arbetsgivaren betala ränta på beloppet till staten. Räntan är 2 procent för varje påbörjad kalendermånad efter den månad då beloppet rätteligen skulle ha betalats till dess inbetalning sker, dock längst till och med den dag återbetalning skulle ha skett enligt 7 §.

Ränta enligt första stycket fastställs av riksbanken och skall betalas inom den tid som riksbanken beslutar i varje särskilt fall. Ränta som inte betalas inom föreskriven tid får omedelbart drivas in i den ordning som gäller för indrivning av skatt enligt uppbördslagen (1953:272). Restavgift utgår dock inte.

Riksbanken får medge befrielse, helt eller delvis, från skyldighet att erlägga ränta, när särskilda skäl föreligger.

7 § Det belopp som en arbetsgivare har betalat in på likviditetskonto skall med ränta enligt 5 § av riksbanken betalas tillbaka till arbetsgivaren den 31 mars 1988 eller den tidigare dag som regeringen föreskriver eller beslutar i särskilda fall.

8 § Riksbankens beslut enligt denna lag får inte överklagas.

Denna lag träder i kraft två veckor efter den dag, då lagen enligt uppgift på den utkommit från trycket i Svensk författningssamling och gäller till utgången av april 1988.

Tabellförteckning

Tabell 1	Försörjningsbalans 1983–1985	18
Tabell 2	Internationell utveckling 1984 och 1985	33
Tabell 3	Budgetsaldo för budgetåren 1983/84–1985/86	57
Tabell 4	Budgetsaldo i långtidsbudgeten enligt lågalternativet	59
Tabell 5	Känslighetsanalyser på långtidsbudgetens lågalternativ	61

Diagramförteckning

Diagram 1	Antalet arbetslösa enligt arbetskraftsundersökningarna	38
Diagram 2	Budgetsaldots utveckling 1979/80–1989/90	61

Innehåll

Sammanfattning ... 1
Inledning ... 2
Propositionernas hemställanden med lagförslag ... 7
Motionsyrkandena ... 12
Proposition 150 ... 17
Motioner i anslutning till proposition 150 ... 19
Proposition 217 ... 25
Motioner i anslutning till proposition 217 ... 27
Utskottet ... 31
Den ekonomiska politiken ... 31
Internationell utveckling ... 31
Utvecklingen i Sverige ... 33
Den ekonomiska utvecklingen under år 1985 ... 34
Den ekonomiska utvecklingen 1985–1988 ... 39
Inriktning av den ekonomiska politiken ... 41
Inbetalning på likviditetskonto ... 49
Begränsning av konsumtionskrediter ... 52
Kreditpolitiska åtgärder ... 53
Skattepolitiska åtgärder m. m. ... 54
Budgetpolitiken ... 56
Budgetutvecklingen 1984/85 och 1985/86 ... 56
Långtidsbudgeten ... 58
Riktlinjer för budgetpolitiken ... 62
Senareläggning av beslutade statsutgifter ... 69
Övriga motioner ... 71
Den offentliga sektorns effektivitet ... 71
Redovisning av driftutgifter och investeringsutgifter ... 72
Specialdestinerade avgifter ... 73
Finansfullmakten ... 74
Kostnadsutvecklingen för statliga reformer ... 74
Hemställan ... 74

Reservationer

1. De allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken (m, c, fp) .. 76
2. De allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken (vpk) 85
3. Löntagarfonder (m, c, fp) ... 87
4. Inbetalning på likviditetskonto (m, c, fp) ... 87
5. Inbetalning på likviditetskonto (vpk) ... 88
6. Begränsning av konsumtionskrediter (m, c, fp) ... 91
7. Begränsning av konsumtionskrediter (vpk) ... 92
8. Skärpning av valutapolitiken (vpk) ... 93
9. Skärpning av valutapolitiken (m, c, fp) ... 93

10. Kreditpolitiska åtgärder (vpk) 93
11. Kreditpolitiska åtgärder (m, c, fp) 94
12. Skattepolitiska åtgärder och rättvis fördelningspolitik (vpk) 95
13. Skattepolitiska åtgärder (m, c, fp) 96
14. Utnyttjande av investeringsfonder (m) 96
15. De allmänna riktlinjerna för budgetregleringen (m) 97
16. De allmänna riktlinjerna för budgetregleringen (c) 103
17. De allmänna riktlinjerna för budgetregleringen (fp) 108
18. De allmänna riktlinjerna för budgetregleringen (vpk) 111
19. Senareläggning av beslutade statsutgifter (m, c, fp) 112
20. Senareläggning av beslutade statsutgifter (vpk) 113
21. Den offentliga sektorns effektivitet (m) 113
22. Specialdestinering av inkomster (c) 113

Särskilt yttrande
Skattepolitiska åtgärder (c) 115

Bilaga
Lagförslag 116

Tabellförteckning 118

Diagramförteckning 118

minab/gotab Stockholm 1985 82899